

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Andra kammaren.

Nr 19

Torsdagen den 19 februari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 innevarande februari.

§ 2.

I enlighet med därom den 17 innevarande februari fattat beslut skulle nu företagas val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskott riksdagen beslutit tillsätta; och anställdes först val av ledamöter i nämnda utskott.

Därvid avlämnades 157 godkända valsedlar, samtliga med parti-beteckningen »andra kammarens gemensamma lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

- herr *Branting*,
- » *Lindman*,
- » vice talmannen *Hamilton*,
- » *Larsson* i Västerås,
- » *Magnusson* i Tumhult,
- » *Eriksson* i Grängesberg,
- » *Röing*,
- » *Engberg*,
- » *Nilsson* i Bonarp,
- » *Janson* i Kungsör,
- » *Vennerström* och
- » *Hederstierna*.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Härefter anställdes val av suppleanter.

Därvid avlämnades 120 godkända valsedlar, samtliga med parti-beteckningen »andra kammarens gemensamma lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

Andra kammarens protokoll 1920. Nr 19.

herr *Hansson* i Stockholm,
 » *Svensson* i Kompersmåla,
 » *Rehn*,
 » *Sävström*,
 » *Hammar skjöld*,
 » *Johansson* i Uppmälby,
 » *Persson* i Tofta,
 » *Ljungberg*,
 » *Andersson* i Eliantorp,
 » *Anderson* i Knapasjö,
 » *Johanson* i Stockholm,
 » *Ryberg*,
 » *Werner* och
 » *Hamrin*.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 3.

Justerades protokollutdrag angående de i nästföregående paragraf omnämnda valen.

§ 4.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 105, angående stenavverkning å kronholmen Trinnässlan i Kville socken inom Göteborgs och Bohus län.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 5.

*Svar å
interpellation.*

Ordet lämnades härefter på begäran till chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Thorsson*, som anförde: I en till mig riktad interpellation har ledamoten av denna kammare herr Bengtsson, framställt följande spörsmål:

Vad är anledningen till, att den av riksdagen begärda utredningen om ett statsobligationslotteri eller ett statens penninglotteri icke företagits?

Den av interpellanten åberopade riksdagsskrivelsen innefattade framställning till Kungl. Maj:t att låta verkställa utredning rörande inrättande av ett statsobligationslotteri eller någon annan form av ett under svenska statens kontroll ställt penninglotteri samt att för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning.

I konselj den 10 oktober 1919 har Kungl. Maj:t på min hemställan förklarar, att riksdagens förenämnda skrivelse icke skulle till någon Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Innan jag lämnar interpellanten svar på den av honom framställda frågan, vill jag erinra, hurusom frågan om inrättande av

ett statslotteri i en eller annan form varit på grund av motioner föremål för riksdagens prövning vid flerfaldiga tillfällen före år 1916, då den omförmälda skrivelsen beslöts. Vid samtliga dessa tillfällen har denna kammare avböjt de gjorda framställningarna om inrättande av statslotteri eller utredning därom.

Motioner i sådant syfte hava avslagits vid riksdagarna 1888, 1889, 1895, 1899, 1901, 1902, 1906, 1908 och 1909.

Sedan i början av år 1910 sakkunnigebetänkande avgivits i civildepartementet angående åtgärder till förhindrande av utländska lottsedlars spridande i riket och förändrad lagstiftning om lotterier — i vilket betänkande ej tillrådes att inrätta ett statslotteri — hava under nämnda och följande år, såsom motiv att avböja skrivelseförslag i ärendet vid sidan av de principiella skälen anförts, att ärendet ändock vore föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Dylika förslag hava på grund av denna kammares beslut, blivit avböjda vid riksdagarna 1910, 1911, 1912 och 1913. År 1915 kom visserligen en riksdagens skrivelse till stånd på grund av motion i lotteri-frågan, men denna skrivelse innefattade begäran om förslag i syfte att stävja spelet på utländska lotterier. Andra kammaren avböjde därvid uttryckligen att i skrivelsens formulering intaga ett förslaget tillägg, varigenom bland åtgärder i det angivna syftet skulle utpekas »eventuellt även inrättande av ett svenskt statslotteri».

Då slutligen år 1916 den av interpellanten åberopade riksdags-skrivelsen kom till stånd, fattades beslutet i fråga, vad första kammaren angår, med 56 röster mot 50 och, vad andra kammaren beträffar, med 78 röster mot 76.

Av den korta redogörelse jag nu lämnat framgår, att förslag om statslotteri av många riksdagar avböjts på grund av andra kammarens hållning i frågan. Oaktat en riksdagsskrivelse i ärendet år 1916 kommit till stånd, har jag ansett mig med hänsyn till vad i ärendet förekommit hava grundad anledning till tvekan, huruvida igångsättandet av en utredning i frågan numera motsvarar riksdagens egna önsknningar.

Då icke heller i övrigt skäl synts mig föreligga för igångsättande av en dylik säkerligen tidskrävande och kostsam utredning, har jag tillstyrkt det beslut, Kungl. Maj:t i anledning av den berörda riksdagsskrivelsen fattat.

Vidare yttrade:

Herr Bengtsson i Kullen: Herr talman! Jag skall först be att på sedvanligt sätt till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra ett tack för svaret. Jag kan dock icke annat än beklaga, att regeringen så desavouerat riksdagen med hänsyn till dess skrivelse i frågan. Vad tjänar det till, att riksdagen fattar beslut om skrivelser, ifall de, på sätt här skett, av regeringen avfärdas?

Motståndet mot tanken på upprättande av ett statslotteri har väsentligen grundat sig därpå, att vi skulle bli så demoraliserade,

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar á
interpellation.
(Forts.)

om man införde ett svenskt statslotteri. För min del kan jag verkligen icke förstå, att man blir mera domoraliserad genom att spela på ett svenskt än på ett utländskt lotteri. Skillnaden är, att i ena fallet pengarna stanna inom Sverige och i andra fallet gå de ur landet. Här beviljas av regeringen lotterier för allt möjligt, men ett svenskt statslotteri, ett lotteri, som svenska folket kunde ha förtroende till, är det nästan omöjligt att få fram. Under tiden rulla våra pengar ut ur landet, särskilt till Danmark. Exakt kan icke uppskattas den summa, som årligen spelas bort, men den torde dock belöpa sig till cirka 10 miljoner. Jag har därför verkligen svårt att förstå, hur en finansminister kan underlåta att taga till vara en sådan inkomst för den svenska staten, som här skulle beredas.

Sedan jag framförde min interpellation, har det avgivits två motioner, en i första och en i andra kammaren, angående inrättande av statslotteri, och jag hoppas, att dessa motioner skola få majoritet i båda kamrarna. Men som herr satsrådet tycks ha den uppfattningen, att det var i sin ordning att riksdagsskrivelsen blev avslagen på grund därav, att majoriteten var mycket knapp, när beslut senast fattades, skall jag be att till herr statsrådet få framställa den frågan: hur stor majoritet anser herr statsrådet behöflig, för att regeringen skall ställa sig riksdagens beslut till efterrättelse.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Jag vill till att börja med säga, att jag icke är någon utpräglad vän av lotterier, men ändock förefaller det mig litet märkvärdigt, att man fick höra ett sådant svar från finansministern. När man tar upp en tidning, finner man rätt ofta notiser om, att framställningar till regeringen om anordnande av lotterier beviljats för det eller det ändamålet. Senast i dag har jag sett, att en förening tänkt sig, att den s. k. Björnska trädgården på söder skulle anordnas som park för den stadsdelen, och jag är nära på säker, att då framställning till regeringen göres om inrättande av ett påtänkt lotteri för förslaget realiserande, blir den beviljad, och då ha vi ett lotteri där också. Det vimlar av lotterier här i landet, och spellusten är mycket stor, och ehuru jag, som sagt, icke är någon beundrare av lotterispelet, tror jag, att det vore bättre, om det bleve någon stabilitet i det hänseendet, man må kalla det statslotteri eller icke. Då skulle inkomsterna gå till statskassan och kunna användas för ändamål, som det vore motiverat att understödja. Nu är jag säker på, att i många fall lotterier användas för och deras behållning går till ändamål, som äro allt annat än behjärtansvärda.

Det är på dessa grunder jag anser, och det är märkvärdigt, att man icke går in djupare i detta spörsmål än vad nu är fallet. Jag skulle på det livligaste önska, att det bleve en förändring i det hänseendet eller också, om man skulle slå in på principen att icke vilja ha några lotterier, att man säger nej till alla framställningar härom och vidtager de lagstiftningsåtgärder, som äro nödvändiga för att försvåra spel i utlandet och försäljning av lotterier inom landet. Men skall lotteriväsendet florera, så undrar jag, om

det icke vore lämpligare, att man hade ett statens lotteri, och därmed punkt.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet Thorsson: Herr talman, mina herrar! Jag ber inför kammaren få konstatera, att min ställning till den nu ifrågavarande riksdagsskrivelsen naturligtvis icke varit dikterad av någon ringaktning gent emot riksdagen. Men det gäller ju, att även Kungl. Maj:t skall pröva lämpligheten och klokheten av en skrivelse, innan Kungl. Maj:t bifaller densamma. När jag ställdes inför detta spörsmål, kunde jag icke finna annat, än att jag rörde mig på ett område, som var mycket omtvistat, och jag kände mig behöva ett mera samlat uttryck för riksdagens uppfattning, innan jag kunde tillråda, att den begärda utredningen skulle igångsättas. Jag har under den tid jag beklätt mitt nuvarande ämbete sökt handlägga de skrivelser, som riksdagen skickat, i stället för att lägga dem i lådan och låta min efterträdare taga det obehag, som handläggningen kunde medföra.

Nu frågade motionären, hur många rösters majoritet det skulle behövas inom riksdagen, för att Kungl. Maj:t skulle taga upp en fråga till omprövning. Jag antar, att om riksdagen konfirmerade 1916 års beslut i ämnet, får väl den, som då företräder ärendet i Kungl. Maj:ts regering, oberoende av majoritetens omfattning taga vederbörlig hänsyn till det önskemål, riksdagen uttalat särskilt med hänsyn till vad som nu passerat.

Jag vill ytterligare säga några ord med anledning av den siste ärade talarens uttalande om lotterier i allmänhet. När jag tillträdde mitt ämbete, förelågo framställningar om icke mindre än 72 dragningar i penninglotterier för olika ändamål, såväl rena barmhärtighetsverk som för konstnärliga uppgifter av olika slag. Vid prövningen av dessa framställningar fullföljde regeringen den redan förut tillämpade principen att i första hand tillgodose konst- och musiklivets anspråk och i andra hand en del andra ideella intressen. Den föregående regeringen hade beviljat penninglotterier i sådan utsträckning, att alla dragningar under åren 1919 och 1920 samt delvis 1921 voro upptagna. Av de 72 dragningar, som begärts, sorterade vi ut 14, som vi beviljade och försökte utplacera på de olika åren. För att bereda utrymme för de sålunda tillkomna dragningarna nödgades regeringen bestämma att dragningarnas antal skulle ökas från sex till åtta per år. Nu är det beviljat penninglotterier med 8 dragningar per år fram till medio av 1922.

Herrarna ha således egentligen icke förlorat någonting på, att ni bli i tillfälle att pröva ärendet en gång till. Ty lotterierna gå, och själva grundtanken i er önskan upprätthålles efter alla konstens regler. Det är bara det, att dessa medel komma efter Kungl. Maj:ts prövning in till vissa bestämda ändamål av sådan beskaffenhet, att det vore svårt att kräva direkt statsunderstöd i sådan omfattning, som behövdes för att upprätthålla den verksamhet, varom i olika fall är fråga.

En talare frågade, huru det förhölle sig med beviljandet av

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

lotteri för inlösande av de Björnska tomterna. Med anledning därav ber jag få säga, att frågan om den Björnska tomten inte varit föremål för någon Kungl. Maj:ts behandling. Jag förmodar emellertid, att det ärendet kommer att prövas efter samma grunder som andra dylika, när det kan komma att föreligga till Kungl. Maj:ts omprövning.

Herr Nyländer: Herr talman! Som ett stöd för att icke tillmötesgå de önskemål, som i 1916 års riksdagsskrivelse uttalats, anförde herr finansministern de många föregående riksdagsbeslut, som ända sedan 1880-talet fattats mot införande av ett statslotteri. Från konservativ synpunkt är det litet ovanligt att höra herr finansministern på detta sätt taga sådan hänsyn till vad våra föregående riksdagar långt före detta sagt, och det skulle hava varit synnerligen glädjande, om man i allmänhet hade tagit sådan stor hänsyn till vad som under föregående tid beslutats. Men i nu föreliggande fråga är jag mindre konservativ än herr finansministern. Ty jag kan ej finna annat, än att tiden sedan exempelvis 1880—90-talet och vidare framåt i statsfinansiellt hänseende så ändrats, att jag tror, att herr finansministern skulle föredragit att vid uppgörandet av budgeten ha varit finansminister den tiden framför att vara det nu. Ty svårigheterna äro nu väsentligt större, och då bör, såvitt jag kan bedöma situationen, en sådan inkomstkälla, som kan förefinnas i ett statslotteri, icke förbises. Redan med hänsyn härtill anser jag, att man icke bör fästa alltför stort avseende vid vad som på detta område av äldre riksdagar beslutats, då läget från finansiell synpunkt nu är sådant, att det nog torde te sig såsom nationalekonomiskt nödvändigt att se till, att dessa penningar stanna i landet i stället för att gå till utlandet, och att sålunda de inkomster, som staten kunde bereda sig genom ett statslotteri, också komme staten till godo.

Denna fråga är för övrigt så uttröskad, vad den moraliska uppfattningen beträffar, att man icke behöver ingå på någon ytterligare diskussion i det avseendet. Men jag kan i alla fall icke underlåta att påpeka, att vi delvis redan slagit in på statslotterivägen genom införandet av premieobligationer. Det är visserligen icke härvidlag fråga om ett rent lotteri, då ju dessa obligationer äro ägnade att sporra till sparsamhet, men det ligger dock ett inslag av lotteri i detta premieobligationssystem, och då vi alltså redan slagit in på den vägen, hör enligt min uppfattning de moraliska betänkligheter, som eventuellt kunna finnas hos en eller annan av kammarens ledamöter, också lugnt bortfalla.

Jag ber därför att också få uttala den förhoppningen, att denna fråga löses, ty jag anser som sagt att det är nationalekonomiskt riktigt, att så sker.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag anser denna debatt icke böra avslutas, utan att åtminstone en enda röst höjes från deras sida, som under den gångna tiden vid behandlingen av denna fråga

i riksdagen konsekvent ställt sig på avslagsståndpunkten gent emot alla förslag, som framkommit till anordnande av statslotteri. Konsekvenserna av det resonemang, som den siste ärade talaren förde, då han sade, att man redan brutit mot själva principen, därigenom att man hade en del lotterier och nu senast hade fått det stora premieobligationslotteriet, skulle vara, att vi fortsätta på den inslagna vägen.

Ja, för min del skulle jag inte ha någonting emot att framtälla en interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, men jag skulle ha formulerat denna och givit uttryck åt mitt intresse i saken genom en fråga till regeringen, vilka åtgärder regeringen har för avsikt att vidtaga för att stävja det graserande lotterispelet här i landet.

Det är uppenbart också, att om vi anordna ett statslotteri här, så kan icke detta i och för sig föranleda till, att penningarna stanna i landet — detta är ju det huvudargument, som alltid anföres, när det gäller anordnandet av ett svenskt statslotteri — utan följden skulle helt enkelt bli den, att detta lotteri måste uppvisa större chanser, större vinstmöjlighet än t. ex. det danska klasslotteriet, och i varje fall skulle svenska pengar komma att användas för spel dels i utländska lotterier och dels i svenska. Och jag skulle vilja påstå, att i en tid som den, under vilken vi leva, då sannerligen icke moralen och sparsamheten stå alltför högt i kurs, det skulle vara synnerligen olyckligt, om vi skulle gynna svenska folket med anordnandet av ett stort svenskt statslotteri, så mycket mera, som det, därest det skulle kunna bestå i konkurrensen med de utländska lotterierna, ovillkorligen måste medföra, något som i denna kammare uttryckligen betonats, att lotteriet måste tillsätta kollektörer snart sagt i varje by för att kunna upptaga konkurrensen med de utländska lotterierna. Överallt i våra butiksfönster, icke minst här i Stockholm, se vi, huru allmänheten erbjudes att köpa lotter både av det ena och det andra slaget, så att det saknas sannerligen icke möjlighet och tillfälle för dem, som vilja offra pengar i den vägen och på det sättet, att tillfredsställa sin lystnad i spekulationsyfte.

Jag ber att till herr statsrådet få uttala min varma tacksamhet för det svar, som han lämnat, och jag hoppas, att riksdagen, då den går att besluta nästa gång i denna fråga, skall ställa sig på samma ståndpunkt som Kungl. Maj:ts regering här intagit.

Häruti instämde herr *Bengtsson* i Norup.

Herr *N y l a n d e r*: Endast ett par ord såsom replik till den siste talaren.

Det finns väl icke någon i denna kammare, som icke önskar en viss reglering av lotteriväsendet, och ingen, som haft med lotterier att göra, kan annat än instämma i önskvärdheten av en sådan reglering. Ty det är verkligen nödvändigt att få en större kontroll. För den, som haft tillfälle att se, huru en stor del lotterier fungera, är det nämligen rent förvånande, att tillstånd kunnat be-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

viljas sådana företag. Men detta är *en* sak, statslotteri en annan. Genom att önska en effektiv reglering av den enskilda lotteriverksamheten behöver man emellertid ingalunda dra den konsekvensen, att man ställer sig som motståndare till ett statslotteri.

Vad konkurrensen med de utländska lotterierna beträffar, så förstår jag ej, så länge åtminstone de nuvarande valutaförhållandena kvarstå, hurusom man i Sverige skulle kunna anse spel i utländska lotterier vara så särskilt förmånligt. Ty jag tror, att vilken svensk som helst, som spelar på lotteri, nu föredrar att vinna svenska kronor framför exempelvis tyska mark eller danska kronor.

§ 6.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskottet propositionen, nr 74, med förslag till lag om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse;

till statsutskottet propositionen, nr 84, angående befrielse för länsmannen C. L. Johanssons stärbhusdelägare att gälda visst ersättningsbelopp m. m.;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 91, angående beredande av tullfrihet vid införsel av för Svenska röda korset avsedda ambulansautomobiler; och
nr 92, angående tullfri införsel av en telefonkabel; samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 94, med förslag til lag om ändrad lydelse av 16 och 30 §§ i lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank;

nr 100, angående pensionsförbättring för vid marinen anställda daglönare;

nr 96, angående pension å allmänna indragningsstaten åt tygarbetaren C. L. Adolfsson;

nr 97, angående pension å allmänna indragningsstaten åt tygarbetaren S. F. Wennberg; och

nr 98, angående pension å allmänna indragningsstaten åt städerskan Carolina Christina Hildebrand.

§ 7.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 20—22, bevillningsutskottets betänkande nr 3, första lagutskottets utlåtanden nr 3—7, andra lagutskottets utlåtanden nr 7—10, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 8.

Härefter föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 210, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag rörande en mer rationell och givande skötsel av fisket i Sveriges insjöar och östra skärgård; och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt femte tillfälliga utskott.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes första lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av andra stycket av slutbestämmelserna i lagen den 19 juni 1917 angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Anderson</i>	i Råstock	under	3	dagar fr. o. m. d.	21	febr.,	
»	<i>Bäcklund</i>		»	8	»	»	»	20
»	<i>Wahlstedt</i>		»	8	»	»	»	20
»	<i>Carlsson</i>	i Solberga	»	6	»	»	»	21

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,57 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 21 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 14 innevarande februari.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att herr Olsson i Broberg denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 88, angående pension åt direktören vid Pulkovas observatorium J. O. Backlunds änka Ulrika Katarina Backlund;

nr 89, angående löneförbättring åt lärarna vid bergskolorna i Filipstad och Falun;

nr 107, angående täckande av merkostnad för omändring av pansarbåten Svea till depå- och verkstadsfartyg för undervattensbåtar;

nr 108, angående användande av femte huvudtitelns allmänna besparingar till täckande av merkostnad för utförande av minrälsanordningar å kanonbåtarna Rota och Disa; samt

nr 109, angående användande av behållning å reservationsanslaget till krigsövningar vid kustfästningarna till bestridande av kostnader för militär tjänstgöring eller studieresor utomlands för officerare vid kustartilleriet.

Ifrågavarande propositioner bordlades.

§ 4.

Enligt därom den 13 i denna månad fattat beslut företogos nu val av dels tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare samt riksdagens militieombudsman och den-

nes efterträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos vid valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

herr *Billqvist*,
» *Brännström*,
» *Carlsson* i Frosterud,
» *Eriksson* i Grängesberg,
» *Fast*,
» *Hamrin*,
» *Hagman*,
» *Igel*,
» *Karlsson* i Gasabäck,
» *Larsson* i Kroken,
» *Lindman*,
» *Lindley*,
» *Lindqvist* i Kosta,
» *Leo*,
» *Moberger*,
» *Nylander*,
» *Olsson* i Rösta,
» *Osberg*,
» *Persson* i Tofta,
» *Pettersson* i Södertälje,
» *Svensson* i Betingetorp,
» *Sundling*,
» *Westman* och
» *Aarnseth*,

var och en med 132 röster; samt

suppleanter:

herr *Bergström* i Bäckland,
» *Eriksson* i Ökna,
» *Edberg*,
» *Hellberg*,
» *Söderberg* och
» *Carlström*,

var och en med med 106 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omnämnda valen.

§ 6.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å

kammarens bord vilande proposition, nr 105, angående stenavverkning å kronoholmen Trinnässlan i Kville socken inom Götteborgs och Bohus län.

§ 7.

Första lagutskottets härpå föredragna utlåtande nr 8 bordlades åter.

§ 8.

*Ang.
förordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevill-
ningstaxering.*

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1920 års taxering till bevillning för inkomst, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom proposition nr 24, av den 7 januari 1920, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga följande

*Förslag**till*

förordning om särskilda avdrag vid 1920 års taxering till bevillning för inkomst.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Vid 1920 års taxering till bevillning för inkomst skall beträffande här i riket mantalsskriven svensk medborgare, som icke taxeras till inkomst- och förmögenhetsskatt för ett belopp av mera än 3,000 kronor, lända till efterrättelse vad här nedan sägs.

2 §.

För skattskyldig, som har att på grund av försörjningsplikt underhålla ett eller flera barn, som vid 1920 års början icke fyllt 15 år, må den i den skattskyldiges mantalsskrivningsort efter avdrag enligt 12 § i gällande bevillningsförordning återstående beskattningsbara inkomst nedsättas, om den skattskyldiges sammanlagda årsinkomst, beräknad i enlighet med 10 § i de vid bevillningsförordningen fogade »Särskilda anvisningar till ledning vid taxering»,

ej uppgår till 1,000 kronor,

med högst 50 % för ett barn

» » 60 » » två »

» » 70 » » tre »

» » 80 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 1,000 men ej till 1,500 kronor,
 med högst 40 % för ett barn
 » » 50 » » två »
 » » 60 » » tre »
 » » 70 » » fyra eller flera barn.

*Ang.
 förordning om
 särskilda av-
 drag vid 1920
 års bevil-
 lingstaxering.
 (Forts.)*

uppgår till 1,500 men ej till 2,000 kronor,
 med högst 35 % för ett barn,
 » » 40 » » två »
 » » 45 » » tre »
 » » 50 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 2,000 men ej till 2,500 kronor.
 med högst 25 % för ett barn
 » » 30 » » två »
 » » 35 » » tre »
 » » 40 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 2,500 men ej till 3,000 kronor,
 med högst 15 % för ett barn
 » » 20 » » två eller tre barn
 » » 25 » » fyra eller flera barn.

3 §.

Annan skattskyldig, än i 2 § avses, må åtnjuta nedsättning av den i den skattskyldiges mantalsskrivningsort efter avdrag enligt 12 § bevillningsförordningen återstående beskattningsbara inkomst, om den skattskyldiges sammanlagda årsinkomst, beräknad på sätt i 2 § här ovan sagts,

ej uppgår till	1,000 kronor, med högst 30 %,
uppgår till 1,000 men ej till 2,000	» » » 20 »,
» » 2,000 » » » 3,000	» » » 10 ».

4 §.

Avdrag enligt 2 § samt, i fråga om skattskyldig, som på grund av försörjningsplikt underhåller annan, avdrag enligt 3 § skola medgivas, därest icke taxeringsmyndigheten efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall finner den skattskyldige icke vara i behov därav.

5 §.

Beslut om avdrag enligt denna förordning må avse vare sig viss skattskyldig eller viss med hänsyn till årsinkomsten eller försörjningspliktens storlek eller ock till annan på skatteförmågan väsentligt inverkan omständighet bestämd grupp av skattskyldiga.

6 §.

Är fråga om äkta makar, skall i tillämpliga delar gälla vad beträffande makars taxering stadgas i bevillningsförordningen.

Ang.
förfordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevill-
ningstaxering.
(Forts.)

7 §.

Över prövningsnämnds beslut i fråga om tillämpningen av denna förfordning må klagan icke föras.

8 §.

Har avdrag enligt denna förfordning medgivits, åligger det taxeringsnämnden att införa uppgift därom i inkomstlängdens kolumn för anteckningar med angivande jämväl av avdragets belopp, och skall i kolumnen för antagen beskattningsbar inkomst upptagas det efter avdraget återstående belopp.

9 §.

Till ledning för uträknandet av de särskilda avdragen utfärdar Kungl. Maj:t erforderliga tabeller.

Denna förfordning träder i kraft dagen efter den, då förfordningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft

dels de likalydande motionerna nr 180 i första kammaren av herr Björnsson och nr 275 i andra kammaren av herr *Ljungkvist*;

dels ock motionerna inom andra kammaren:

nr 266, av herrar *Fast* och *Hansson* i Gårda; samt
nr 292, av herr *Karlsson* i Vätö *m. fl.*

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 24 och motionerna nr 266 och 292 i andra kammaren samt med avslag å motionerna nr 180 i första kammaren och nr 275 i andra kammaren, antaga det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förfordning om särskilda avdrag vid 1920 års taxering till bevillning för inkomst med de ändringar, att 1, 2 och 3 §§ skulle erhålla följande lydelse:

1 §.

Vid 1920 års — — — mera än 4,000 kronor, lända — — — sägs.

2 §.

För skattskyldig, som — — — — uppgår till 2,500 — — — fyra eller flera barn.

uppgår till 3,000 men ej till 3,500 kronor,

med högst 10 % för ett barn,

» » 15 » » två eller tre barn,

» » 20 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 3,500 men ej till 4,000 kronor,

med högst 5 % för ett barn,

» » 10 » » två eller tre barn.

» » 15 » » fyra eller flera barn.

§ 3.

Annans skattskyldig, än — — — sagts,				
ej uppgår till		1,000 kronor,	med högst	30 %
uppgår till 1,000 men ej till	2,000	»	»	20 »
»	» 2,000 » » »	3,000	»	» 10 »
»	» 3,000 » » »	4,000	»	» 5 »

*Ang
förordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevil-
lingsstaxering.
(Forts.)*

Reservationer hade likväl avgivits:

vid 2 §

av herr *Rosén*, som hemställt, att paragrafen skulle erhålla följande lydelse:

2 §.

För skattskyldig — — — vid taxeringen, ej uppgår till 1,500 kronor,

med högst 50 procent för ett barn
» » 60 » » två »
» » 70 » » tre »
» » 80 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 1,500 men ej till 2,000 kronor,
med högst 40 procent för ett barn
» » 50 » » två »
» » 60 » » tre »
» » 70 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 2,000 men ej till 2,500 kronor,
med högst 35 procent för ett barn
» » 40 » » två »
» » 45 » » tre »
» » 50 » » fyra eller flera barn.

uppgår till 2,500 men ej till 3,000 kronor,
med högst 25 procent för ett barn
» » 30 » » två »
» » 35 » » tre »
» » 40 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 3,000 men ej till 3,500 kronor,
med högst 15 procent för ett barn
» » 20 » » två eller tre barn
» » 25 » » fyra eller flera barn,

uppgår till 3,500 men ej till 4,000 kronor,
med högst 5 procent för ett barn
» » 10 » » två eller tre barn
» » 15 » » fyra eller flera barn.

Ang.
förorordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevil-
lingstaxering.
(Forts.)

vid 3 §

av herr *Rosén*, som ansett, att utskottet bort förorda Kungl. Maj:ts förslag oförändrat;

av herr *K. A. Nilson*, som instämt med herr *Rosén* beträffande 3 §; och

av herr *Boman*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka, att 3 § skulle antagas i den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr vice talmannen *Hamilton*: Herr talman! Jag antager, att vi äro eniga inom alla partier, att den nuvarande kommunala skattelagstiftningen är olycksdiger till sina verkningar. Inom det liberala partiet äro vi av den uppfattning, att det är alldeles nödvändigt att vid innevarande års riksdag i en eller annan form få till stånd en ny kommunal skattelagstiftning, innefattande sådana ändringar i den nuvarande lagstiftningen, att rådande missförhållanden undanröjas.

Under nuvarande förhållanden betala inkomsttagare av kapital och arbete skatt för hela sin inkomst, medan jordbrukarna allenast erlægga skatt efter en beräknad inkomst, och mången gång kan det inträffa, att den beräknade inkomsten är vida lägre än den verkliga och således vida lägre än den, som lantmannen uppger i sin deklARATION för inkomst- och förmögenhetsskatten. — Det torde därför vara en allmän uppfattning, att det erfordras en ny lag härutinnan.

Emellertid finnes ett annat missförhållande inom den kommunala beskattningen, nämligen det, att de skattefria avdragen äro alltför lågt beräknade. Grundavdraget belöper sig till 450 kronor; därtill komma tilläggsavdrag och familjeavdrag. Bestämmelsen om detta grundavdrag går visst tillbaka ett tiotal år och daterar sig alltså från den tiden, då man ansåg, att existensminimum utgjorde allenast 500 kronor. Detta existensminimum måste sättas flera gånger högre nu än då.

En ändring härutinnan hade kunnat ske redan vid innevarande års riksdag, och hade det icke undgått mig, när denna kungl. proposition blev framlagd, hade jag väckt en motion i frågan. Jag kan emellertid icke annat än uttala min förvåning över att regeringen, i synnerhet herr finansministern, som ägnat så mycken uppmärksamhet åt spörsmålet, icke medtagit förslag om ökade avdrag i propositionen. Jag kan naturligtvis få det svaret, att ett sådant beslut fattar man icke utan föregående utredning. Här gäller emellertid ju endast att giva vederbörande taxeringsmyndigheter rättighet att öka avdragen, och jag antar, att taxeringsnämnderna i de socknar, där skatteobjekten äro så små och så få, att det skulle vara betänkligt att öka avdragen, icke heller komma att göra detta. Jag förmenar därför, att man icke behöfde vara så rädd för att öka skatteavdragen.

Nu förefinnes det emellertid ingen möjlighet att företaga en dylik ökning med avseende på grundavdragen, men väl beträffande familjeavdragen. Herr Rosén i första kammaren har i en vid betänkandet fogad reservation föreslagit högre familjeavdrag enligt en skala, som går 10 % högre än Kungl. Maj:ts föreslagit. Genom ett bifall till herr Roséns reservation bereder man åt de mindre inkomsttagarna i våra kommuner en lättnad redan från och med innevarande år, och det synes mig rättvist, om riksdagen ville bereda dem denna lättnad.

*Ang.
förordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevill-
ningstaxering.
(Forts.)*

Jag ber med anledning av det nu anförda att få yrka bifall till herr Roséns vid betänkandet fogade reservation.

Herr Ljungkvist: Herr talman! Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition i ämnet har jag i denna kammare samt herr Björnsson i första kammaren motionsvis yrkat, att vid taxering av inkomst, som härflyter av hustrus arbete, ett belopp av intill 500 kronor icke måtte bevillningstaxeras.

Ehuru det naturligtvis gent emot utskottets enhälliga avstyrkande icke tjänar mycket till, kan jag dock icke under tystnad låta motionen klubbas ihjäl.

Motioner med delvis samma innebörd ha ju väckts och varit behandlade i riksdagen förut, men då särskilt med hänsyn till önskvärdheten av ökad äktenskapsfrekvens. Givetvis ha dessa önskemål sitt stora berättigande, ty det lär väl icke kunna förnekas, att utsikten till ökade skattebördor ej inbjuder till ätenskaps ingående. — Vid denna sak skall jag emellertid icke uppehålla mig nu.

För oss motionärer har det stått som ett rättfärdighetskrav att få undanröjt vad vi kalla straffbeskattning på grund av vigsel. Enligt vårt sätt att se, är det en orättvisa i det förhållandet att av tvenne familjer med lika stor inkomst av samma slags arbete, förvärvad av makarna gemensamt, den familj, där makarna legaliserat sin äktenskapliga förbindelse genom vigsel, skall beskattas hårdare och få bära större skattebördor än den andra, där dylik legalisering icke ägt rum.

Då det torde vara få av herrarna, som läst den ifrågavarande motionen — det har sagts mig, att utskottets förslagstryck var färdigt, innan motionen var tryckt — så vill jag ur densamma anföra ett par exempel för att visa huru det rent ekonomiskt ställer sig för dessa familjer, som vi omtala i vår motion.

I ett fall, där familjen består av man och hustru utan barn, utgör mannens inkomst 1,730 kronor. Han åtnjuter, därest han taxeras efter vigsel, ett bevillningsfritt avdrag av 170 kronor. Hustrun, som har en inkomst av 740 kronor, erhåller ett avdrag av 70 kronor. Tillsammans blir den del av deras sammanlagda inkomst, som bevillningstaxeras, 2,230 kronor. Hade däremot vigsel undvikits, så skulle det medgivna avdraget för mannen utgjort 740 kronor och för kvinnan 670 kronor, och den beskattningsbara inkomsten hade sålunda utgjort 1,060 kronor för båda makarna till-

*Ang.
förorordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevil-
lingsstaxering.
(Forts.)*

sammans. Detta gör ett belopp av 117 kronor, varmed de straffbeskattas, därför att de genom vigsel legaliserat sitt äktenskap. I en annan familj, bestående av man och hustru samt två barn under 15 år, har mannen en inkomst av 1,760 kronor och hustrun en inkomst av 790 kronor. Där åtnjutes ett avdrag av 350 kronor för mannen och 160 kronor för hustrun, därest de äro vigda. Den beskattningsbara inkomsten är 2,040 kronor, men om vigsel undvikits, hade avdraget för mannen blivit 1,000 kronor och för kvinnan 690 kronor, varigenom den beskattningsbara inkomsten för båda blivit 860 kronor, och den summa, som de på grund härav sluppit betala i skatt, hade utgjort 118 kronor.

Jag kan icke heller underlåta att i detta sammanhang nämna ett fall, som anfördes i första kammaren av redaktör Rosén under debatten i denna fråga i onsdags. Det gällde en tjänsteman i övre Norrland, som under 1918 tillsammans med sin hustru, som också hade sysselsättning i statens tjänst, förtjänade 4,520 kronor. Hustruns inkomst var 780 kronor. Denna familj hade 9 barn under 15 år. Den sammanlagda skattebördan, som påvilade denna familj i form av kommunalskatt, landstingsskatt, välgskatt m. m. på detta inkomstbelopp, utgjorde cirka 1,200 kronor. Familjefadren hade också uttryckt sina bekymmer för att han i höst, när skatten skulle betalas, icke skulle kunna gå i land därmed, med påföljd att för hans existens omistlig egendom, däribland hans enda ko, komme att utmätas.

De sociala verkningarna av denna straffbeskattning äro sannoligen icke eftersträvansvärda, ty det är i regel så, att en hustru icke utan tvingande ekonomiska skäl lämnar hemmet för att genom förvärvsarbete i fabriker eller annorstädes bidraga till familjens uppehälle. Det är alltid förenat med stora kostnader för hemmets skötsel under den tid, då hustrun är borta och måste betala för det biträde i hemmet, som blir nödvändigt i sådant fall. När det då från hustruns inkomst, även om den icke är högre än 600 å 700 kronor, går bort över 100 kronor i ökad skatt, och familjen därjämte har sådana utgifter för hemmets skötsel, som jag nyss nämnde, kan detta icke skapa någon villighet hos hustrun att bidraga till familjens uppehälle. Jag vet av egen erfarenhet från den stad, där jag är bosatt, att en hustru inför sådana utsikter i många fall avstått från att söka arbetsförtjänst för att därmed hålla hemmets ekonomi uppe. Kan detta vara önskligt eller rättvist? Jag tror det för min del icke. Därtill kommer, att kommunalskatterna betalas först två år efter det inkomsten är intjänad, vilket mycket ofta ökar svårigheterna att betala, ty just då betalningen skall ske, kanske hemmet är uteslutande beroende på ensamt hustruns eller mannens inkomst.

Jag anser i likhet med herr vice talmannen, att det skattesystem, som ännu gäller, är så orättvist för de små och minst bärkraftiga i samhället, att en lindring i detta avseende icke borde röna så stort motstånd. Denna kammare har ju nu delvis en annan sammansättning än för några år sedan, så att jag tycker icke det

borde vara omöjligt att förmå kammaren till denna lilla rättvisa. Särskildt om man tänker på den kristid, som nu råder, och det tunga skattetrycket, så tycker jag, att man skulle kunna gå med på detta och icke, som utskottet gjort bara hänga upp sig på principer och konsekvenser.

Utskottet säger bland annat, att detta betyder införandet av en ny princip. För min del kan jag icke se det. Beträffande stats-skatten är det ju redan nu på visst sätt så, som vi här ha begärt. Där är nämligen avdragsrätten medgiven. För gift kvinna, som på grund av förvärvsarbete i avsevärd grad är förhindrad att ägna sig åt hemmets skötsel, beviljas t. ex. ett avdrag av 400 kronor, som alltså är att betrakta som ett bidrag till anskaffande av nödigt biträde i hemmet. Genom ett bifall till motionen skulle skipas en rättvisa, som ingalunda skulle bryta mot en princip utan tvärtom innebära en tillämpning av en redan gällande. Det gäller ju nu endast att under en övergångstid få en provisorisk lindring.

För övrigt är hela vårt kommunalskatteväsen sönderbrutet och endast att betrakta som ett provisorium, så att jag kan icke se, att detta skulle innebära så stora vådor. Vad beträffar att den kommunala skattetungan skulle få ökad belastning i så stor utsträckning som utskottet påstår, så betvivlar jag den saken. Med erfarenhet från min hemstad, där det ingalunda är ovanligt att hustrurna bidra till hemmets ekonomi genom arbete i fabriker, och med kännedom om taxeringarna därstädes vågar jag nedlägga en bestämd gensaga mot utskottets kategoriska påstående. Utskottet har icke bevisat, att sådana verkningar, som utskottet talar om, skulle uppstå genom ett bifall till motionen.

Nu kan det tyckas vara föga lönt att tala för bifall, då ju utskottets utlåtande är enhälligt. Min medmotionär, vilken också deltagit vid denna frågas behandling i utskottet, har icke reserverat sig, och då kan det ju tyckas underligt, att jag här talar för bifall till motionen. Men det att han ej reserverat sig, bevisar bara utskottets byråkratiska makt och förmåga att taga hand om en nykomling, så att jag fäster mig icke så mycket vid det förhållandet. För mig står detta som ett rättfärdighetskrav, och jag tror icke heller, att utskottet i realiteten lyckats i sak övertyga min medmotionär om att kravet är oberättigat, ty vid behandlingen i första kammaren gav han uttryck åt en annan uppfattning, nämligen den att motionen bort kunna bifallas.

Jag ber herr talman att få yrka bifall till min i ämnet väckta motion.

Herr R ö i n g: Herr talman, mina herrar! Det är nu femte året å rad, som riksdagen behandlat förslag om vidtagande av provisoriska åtgärder för att lindra trycket av den kommunala beskattningen genom skattefria avdrag. Man har försökt, år efter år, att i största möjliga utsträckning tillnötsgå de önsknings, som framställts, men helt naturligt måste bevillningsutskottet vid behandlingen av dessa frågor se till, att riksdagen icke går längre

Ang.
förrordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevill-
ningsglazering.

(Forts.)

Ang.
förorådning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevill-
ningstaxering.
(Forts.)

än utredningar visa att riksdagen kan gå, utan att skada kommunernas ekonomiska intressen.

Den fråga, som den senaste ärade talaren berörde, i sitt anförande: frågan om äkta makars beskattning, är en fråga, som enligt min uppfattning rätta ögonblicket icke nu är inne att diskutera, utan den frågan bör avgöras i sammanhang med frågan om den nya kommunalskattelagstiftningen i dess helhet. Det är alldeles riktigt, som den siste ärade talaren framhöll, att huvudmotionären, herr Björnsson i första kammaren, blivit under ärendets behandling i utskottet övertygad om att det är i hög grad olämpligt att nu, då det endast är fråga om en provisorisk skattelag, och vi kanhända redan om några veckor ha på kammarens bord det stora, nya kommunalskatteförslaget, genom en provisorisk lag vidtaga en ändring, som bryter sönder den nu gällande principen rörande denna detalj.

Den senaste talaren gav icke något särdeles vackert betyg åt den ärade huvudmotionären i första kammaren, som är suppleant i bevillningsutskottet och deltog i frågans behandling, när han anser det förhållandet, att herr Björnsson icke reserverade sig, vara ett bevis på utskottets »byråkratiska makt att taga hand om en nykommen». Jag har en helt annan uppfattning än herr Ljungkvist om herr Björnssons insats i utskottsarbetet under de gångna veckorna, och jag vill som utskottets ordförande ge honom det vitsordet, att han nedlagt ett synnerligen gediget och gott arbete i utskottet. Att han av sakskalet låtit övertyga sig om att han gjort ett misstag, då han föreslog den nu omdebatterade ändringen i en provisorisk skattelag, det visar icke, att han låtit någon byråkratisk makt taga hand om sig, utan endast som sagt, att han låter sakskalet tala. Jag har svårt att tänka mig, att kammaren under nuvarande förhållanden vill frångå den princip, som nu är gällande på detta område inom vår kommunalskattelagstiftning.

Vad åter beträffar det yrkande, som herr vice talmannen framställde, förstår jag så väl, huru gärna många riksdagsmän önska att tillmötesgå de krav, som framställas från olika håll på att de skattefria avdragen skola bli så stora som möjligt, och inom skatteavdelningen i bevillningsutskottet, vilken avdelning jag icke tillhör, har man genast satt i gång en undersökning, för att söka vinna kännedom om möjligheterna att gå längre i fråga om de skattefria avdragen, än Kungl. Maj:t föreslagit i den kungl. propositionen. Avdelningen kunde dock icke taga på sitt ansvar att gå längre än utskottet här hemställt, nämligen att siffran 3,000 under vissa förhållanden höjes till 4,000, och det var icke utan en viss tvekan, som många av bevillningsutskottets medlemmar till och med biträdde detta förslag, emedan den utredning, som inom utskottet är gjord, visar, att redan denna förändring innebär vissa rätt väsentliga förskjutningar för en hel del kommuner. Denna tvekan blev desto större, som de siffror, utskottet hade till sitt förfogande, gällde 1916 och icke 1919, och mellan dessa år har utan tveivel en förskjutning ägt rum, varigenom i en hel mängd kom-

muner det antal personer, som ha en inkomst mellan tre och fyra tusen, är vida större nu än 1916. Om ock utskottet till följd av denna utredning ansett sig böra hemställa om denna förändring i Kungl. Maj:ts proposition, har utskottet likväl under inga som helst förhållanden vågat gå längre, desto mer som utskottet icke haft möjlighet — åtminstone icke inom den tid, som krävdes, för att denna provisoriska lag skulle kunna tillämpas vid taxeringarna i år — att göra en utredning huru ett eventuellt beslut i överensstämmelse med den Rosénska reservationen skulle verka. Så mycket är emellertid säkert, att om kammaren och sedermera riksdagen skulle bifalla det yrkande, herr vice talmannen gjort i överensstämmelse mer herr Roséns hemställan, skulle detta inverka i hög grad förryckande i en hel del kommuner, trots att herr vise talmannen har fullkomligt rätt i att förslaget endast innebär fakultativa avdrag.

Ang.
förordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevil-
lingstaxering.
(Forts.)

Jag har svårt att tro, herr talman, att andra kammaren på rak arm, utan någon som helst utredning, skulle våga taga på sitt ansvar att biträda ett dylikt yrkande som det, vice talmannen framställt. Jag tror, att utskottet gått så långt, man för närvarande vågar gå, och på dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sköld: Herr talman! Vad som gav mig anledning att begära ordet vid detta tillfälle, var herr vice talmannens yttrande. Jag behöver väl icke säga, att vi ifrån vårt håll är synnerligen intresserade av en omläggning av den kommunala skattebördan, och det är därför med synnerligen stor tillfredsställelse, som vi i dag kunna inregistrera, huru herr vice talmannen uttalade som sin mening, att det vore nödvändigt att beträffande den kommunala skattebördan åstadkomma en förskjutning i sådan riktning, att den komme att något mer drabba jordbrukarna.

Däremot är jag åtminstone en smula förvånad över den lättvindighet, med vilken herr vice talmannen är beredd att vidtaga vilka förändringar som helst. Man kan ju bara tänka på den just nu pågående pressdiskussionen angående den blivande kommunalskattereformen. Där tycker jag mig ha märkt, att man på det håll, herr vice talmannen representerar, icke kan få nog av utredningar och sakkunskap. Jag tror emellertid, att, när det gäller den fråga, som föreligger här, nämligen de särskilda avdragen, då är det bäst, att man tänker sig en liten smula för, och att man icke låter sig ryckas med av några vackra talesätt.

Det säges, att ett bifall till den Rosénska reservationen skulle komma att hjälpa de lägre inkomstagarna. Jag tror icke, att det blir så mycket med den hjälpen. Dessa avdrag äro nämligen alltid av en synnerligen tveeggad karaktär, och man måste därför tänka efter, vilka konsekvenser, det skulle föra med sig, om man nu helt omotiverat utan vidare höjde avdragen.

För det första kommer det naturligtvis att föra med sig, att de rika komma att få betala högre kommunalskatter. och det har jag för

*Ang.
förordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevill-
ningstaxering.
(Forts.)*

min del ingenting emot. Men för det andra kommer det att medföra, att de inkomstkategorier, som ligga strax ovanför den inkomstgräns, som förordningen föreskriver, komma att tryckas i särskilt hög grad, och det är alldeles självklart, att, om man utan någon utredning gör en förändring i en avdragsskala sådan som denna, kan det inträffa, att man kommer till den punkten, då det åtminstone för vissa kommuner och för vissa av de kategorier, som få avdrag, kommer att ställa sig så, att ökade avdrag i själva verket komma att medföra icke någon lättnad i skatten utan kanske tvärtom en höjning; det kan man icke avgöra utan en synnerligen omfattande utredning, och någon sådan föreligger icke här. Det finnes ingen människa, som ännu är i stånd att avgöra, om den skala, herr Rosén föreslår, skulle bli till nytta eller skada för de lägre inkomstagarna.

Naturligtvis kan man gå så långt, att man säger, att man icke vet vilka verkningar, det blir, om den skala, utskottet föreslår, blir antagen, därför att det material, som ligger till grund för utredningarna i detta stycke, ju är så gammalt. Det hänför sig ju till 1916 års inkomster och 1917 års bevillingstaxering, och sedan dess har det skett en stor förskjutning av de beskattningsbara inkomsterna i landet. Därför är det icke säkert, hur det kommer att bli. Emellertid skulle jag vilja säga, att, även om en sådan förändring, som den, herr vice talmannen förordat, nu under alla förhållanden skulle medföra en förbättring genom de större avdragen för de lägsta inkomstagarna, är det icke säkert, att den kommer att medföra någon särskilt stor lättnad för dem. Om man ser på skalan, finner man, att en person, som har bortåt 3,000 kronors inkomst, kan få betydligt större avdrag än en, som har 1,500, och jag tror, att förändringen härvidlag under ogynnsamma omständigheter kan spela en roll på tio eller tjugu kronor i kommunalskatt för en person, som endast har 1,500 kronors inkomst, och detta gäller ju bara kommunalskatten.

Det är således onödigt att göra detta till en stor fråga; det är den icke, och jag tror, att det under alla förhållanden är säkrast att hålla sig till utskottets förslag. Utskottet har ju gått så långt, att det tillagt två nya avdragsklasser och höjt inkomstgränsen till 4,000 kronor, och jag får åtminstone för min del säga, att jag icke alls anser det säkert, att den utredning, utskottet presterat, har något egentligt värde, då det gäller att bedöma dessa avdrags verkningar. Men när jag gått med på detta, har jag resonerat som så, att denna höjning av inkomstgränsen ju i främsta rummet kommer att få tillämpning på de stora samhällena, och när man betänker, att dessa genom beslut vid förra årets riksdag få en kommunal beskattning av aktierna nu, har man ju rättighet att därav sluta, att dessa nya avdrag icke komma att medföra någon egentlig förskjutning beträffande fördelningen av den kommunala skattebördan. Det är därför, jag anser, att man utan vidare kan gå med på vad utskottet föreslagit.

Herr talman, jag skall sålunda be, att, vad beträffar § 2, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr F a s t: Herr talman! Som kammaren finner, har jag till-

sammans med herr Hansson i Gårda väckt en motion, vari vi yrka dels att avdragsgränsen skall höjas från 3,000 kronor till 4,000 kronor och dels en skärpning av avdragsprocenten på så sätt, att högsta tillåtna avdrag skulle komma vid 2,000 kronor i stället för, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, vid 1,000 kronor samt därefter en ungefär likadan skärpning hela skalan uppåt. Jag tror, att man inte här behöver framföra någon som helst motivering för ett sådant förslag utöver den, som redan anförts i motionen. Det står alldeles obestriddt klart för var och en, att det sjunkande penningvärdet har måst medföra en icke oväsentlig ökning av inkomsterna, en ökning, som dock icke åstadkommit att köpkraften stigit hos dessa människor utan snarare tvärtom sjunkit. Men då det gäller skatten, så har denna icke bara blivit förstörd utan även genom detta förhållande fördubblad. Det är klart, att under sådana omständigheter en stor mängd av vårt lands inbyggare med stort bekymmer fråga sig, hur det skall bli dem möjligt att erlagga sina kommunalutskylder.

*Ang.
förordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevill-
ningstaxering.
(Forts.)*

Jag är bevillningsutskottet synnerligen tacksam, därför att utskottet vid behandlingen av detta ärende dock tagit så stor hänsyn till motionen, som utskottet i detta avseende gjort. Även utskottet har föreslagit avdragsgränsens höjande upp till 4,000 kronor men stannat vid att endast bygga på en fortsättning av skalan för dessa högre belopp. Jag vill villigt erkänna, att det kan ligga åtskilligt i utskottets argumentering, att man nu inte kan gå alltför långt, då man icke har något statistiskt material, som kan fullt och klart belysa, hur en sådan förändring som den av oss föreslagna skulle verka. Men jag tror å andra sidan, att utskottet dock i någon mån överdrivit dessa svårigheter. Som vi finna, är dock detta förslag byggt på den fakultativa principen och icke på den obligatoriska. Man kan sålunda från de kommunala myndigheternas sida, på samma gång som man tar hänsyn till den enskilda individens skattekraft, också taga hänsyn till kommunernas behov av skatteintäkter. Jag tror också, att då det gäller särskilt dessa mindre inkomsttagare, så befinna de sig för närvarande i en så liten minoritet, att de icke i nämnvärd grad inverka på kommunernas inkomstbehov. Ätminstone tror jag, att detta gäller för städernas vidkommande.

Jag ber att få uttala den förhoppningen, att dessa fakultativa avdrag måtte komma till största möjliga tillämpning. Och jag ber också att få uttala den förhoppningen, att årets riksdag måtte kunna fatta beslut angående en ny kommunalskattelag, byggd på rättvisare principer än de, som hittills tillämpats.

Jag skall icke sluta med att yrka bifall till motionen, ty jag anser det under förevarande omständigheter icke möjligt. Men jag tror, att kammaren utan allt för stor risk skall kunna bifalla utskottets betänkande samt beträffande 2 § herr Roséns reservation, vartill jag alltså, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Olsson i Ramsta: Herr talman, mina herrar! Det är nu femte gången riksdagen går att fatta beslut om särskilda avdrag vid bevillingstaxeringen. Första gången var år 1916. Det var då med

Ang. förordning om särskilda avdrag vid 1920 års beviljningstaxering.
(Forts.)

anledning av en motion av mig som riksdagen fattade beslut om sådana särskilda avdrag. Förordningen blev då så lagd, att vi hade tre avdragsintervaller. Gränserna voro dragna vid 1.200 kronor, 1.800 kronor och 2.400 kronor med en avdragsprocent av respektive 80, 50 och 30. Avdragen voro fakultativa, det vill säga taxeringsmyndigheterna hade rättighet att bevilja dessa avdrag, men de kunde också låta bli, om de funno, att personen i fråga icke var i behov av dem. Likadant var förhållandet med 1917 års avdrag, och även år 1918 var förordningen så skriven, att avdragen voro fakultativa. Vid den undersökning, som finansministern gjorde 1919, befanns det, att rättigheten att medgiva dessa avdrag under de tre föregående åren icke utnyttjats i den omfattning, som man hade tänkt sig här i riksdagen. Taxeringsmyndigheterna hade på många platser icke utnyttjat dessa möjligheter att medgiva avdrag. Finansministern gjorde då en statistisk undersökning för att få en överblick över, hur det skulle verka, om avdragen gjordes obligatoriska, och på grundvalen av denna lilla undersökning framlade finansministern för 1919 års riksdag ett förslag till avdrag, där förordningen var så skriven, att avdragen verkligen skulle bliva obligatoriska. Bevillningsutskottets majoritet tog Kungl. Maj:ts förslag i huvudsak, men vid utskottets betänkande var fogad en reservation av herr Ollas Ericsson i första kammaren med flera. Andra kammaren tog bevillningsutskottets majoritets förslag, det vill säga den kungl. propositionen, men första kammaren tog reservationen. I den gemensamma voteringen segrade första kammarens mening. Avdragen blevo följaktligen fortfarande fakultativa. Emellertid innehöll herr Ollas Ericssons reservation och alltså även riksdagens beslut ett moment, enligt vilket avdrag enligt 2 § 1 mom. samt, i fråga om skattskyldig, som på grund av försörjningsplikt underhåller annan, avdrag enligt 2 mom. skulle medgivas, därest icke taxeringsmyndigheten efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall fann den skattskyldige icke vara i behov därav. Man kan därför säga, att avdragen förra året i de flesta fall voro obligatoriska, ty det finns ingen möjlighet för taxeringsmyndigheterna i de större städerna att undersöka det särskilda behovet i varje fall, utan avdragen blevo som sagt förra året i de större städerna i verkligheten obligatoriska och voro nog också så gott som obligatoriska i större delen av landet.

För detta år har finansministern framlagt en proposition, som i huvudsak är lika med den förordning, som utkom i fjol. Enda skillnaden är den, att i fjol hade vi också s. k. grundavdrag på 30, 20 och 10 procent för familjeförsörjare, under det att finansministern nu sammanfört avdragsprocenten för barnantalet med grundavdraget för familjeförsörjare till en enda procentsumma. Det är den enda skillnaden, och den har gjort, att avdragsgränsen för den första intervallen, som i fjol var satt till 1,500 kronor, nu dragits vid 1,000 kronor. Men om man jämför de båda förordningarna, så blir det för samma inkomst och med samma barnantal precis samma procent-satser.

Vi ha nu alltså förra året prövat dessa avdrag, och vi kunna

därför vara förvissade, att vi verkligen kunna medgiva dessa avdrag. När ärendet behandlades i bevillningsutskottet, sympatiserade jag verkligen med det av herr Rosén framförda kravet på en ökning av avdragen med 10 procent över hela linjen och en flyttning av den första intervallen från 1,000 kronor till 1,500 kronor. Men jag fann, att utskottets majoritet icke var benägen att gå med på en sådan ökning i avdragsrätten utan att först en undersökning gjordes angående verkningarna därav. Jag fann vidare att en sådan undersökning, även om den gjordes aldrig så liten, skulle taga så lång tid, att riksdagen icke skulle kunna behandla detta ärende i så god tid, att taxeringsmyndigheterna skulle få ut förordningen under den tid, då den verkligen behövs, utan kanske först i april månad, varigenom taxeringsarbetet skulle i avsevärd grad fördröjas. På grund därav ansåg jag mig icke kunna ansluta mig till herr Roséns reservation. Men det är tydligt, att jag har stort intresse av att alla dessa små inkomsttagare i kommunerna kunna beviljas så stort avdrag som möjligt, om inte skatteförskjutningen lägger för stora hinder i vägen därför. Såsom det nu är lagt med kommunalskattelagen, enligt vilken jordbrukarnas inkomster beräknas efter 6 procent på taxeringsvärdet, så är det väl ingen lantbrukare här i kammaren, som icke medger, att detta är en orättvis beräkningsörund. Det är inte av omsorg för min klass, som jag inte gick med på herr Roséns reservation, ty jordbruket tål nog vid den lilla förskjutning, som skulle bli en följd av att avdragen i enlighet med herr Roséns reservation höjdes med 10 procent, utan det var helt enkelt av praktiska skäl, som jag inte kunde gå med på den Rosénska reservationen. Men är det så, att kammaren finner, att dessa 10 procent inte komma att medföra någon avsevärd förskjutning och att det därför inte möter något hinder att gå med på denna förhöjning i avdragen, så är också jag för min del beredd att giva herr Roséns reservation min röst.

*Ang.
förordning om
särekilda av-
drag vid 1920
års bevill-
ningstaxering.
(Forts.)*

Herr Hamrin: Herr talman! Det förefaller, som om de vilka hyst betänkligheter mot att tillråda kammaren att ansluta sig till herr Roséns reservation, gjort detta uteslutande därför, att icke någon utredning kunnat åvägabringas, som utskottet kunnat stödja sig på, om det velat biträda det yrkande, som inom utskottet framstälts av herr Rosén. Man kan sålunda konstatera, att det är med synnerligen stor välvilja, som jämväl motståndarna eller rättare sagt de, som bildat majoriteten inom utskottet, betraktat det yrkande som framkommit om bifall till reservationen. Nu är det, såsom herrarna torde veta, så, att första kammaren har avslagit ett där framställt yrkande om bifall till herr Roséns reservation beträffande 2 §, under det att första kammaren bifallit samma reservants yrkande beträffande 3 §. För min del ställer jag mig på fullkomligt samma ståndpunkt som herr Rosén. Men jag kan icke gå med på att yrka bifall till herr Roséns reservation beträffande 3 §, därest inte kammaren kommer att biträda samma reservants yrkande beträffande 2 §. Ty det är för mig ett axiom, att skall man ändra Kungl. Maj:ts förslag härutinnan, så måste man först och främst taga sikte på att

Ang.
förordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevill-
ningstaxering.

(Forts.)

lätta skattebördan för dem, som äro i ekonomiskt hänseende sämst lot-
tade, det vill säga dem, som stå allra lägst på inkomstskalan. Går jag
att göra en jämförelse i detta avseende mellan t. ex. 1916 års och 1919
års inkomster, sådana de beskattas enligt å ena sidan 1917 års för-
ordning och å andra sidan utskottets förevarande förslag, så kan
jag inte komma till annat resultat än det, att skattebördan för dessa
lägst stående inkomsttagare blir större enligt 1920 års förordning
än enligt 1917 års förordning, om man nämligen tar hänsyn till pen-
ningvärdets fall och respektive inkomsttagares skatteförmåga.

Jag skall tillåta mig att med ett exempel belysa detta. En
man med hustru och fyra barn, vilken 1916 hade en inkomst av 950
kronor, hade ett bevillningsfritt avdrag av 450 kronor och sålunda
återstående beskattningsbar inkomst av 500 kronor. Härifrån av-
gick enligt 1917 års förordning 80 % och skatt utgick på 100
kronor. Om den mannen var bosatt i en kommun, som hade en ut-
debitering av 10 kronor per bevillningskrona, så skulle han erlægga
i kommunalskatt 10 kronor. Nu föreställer jag mig, och det är icke
oantagligt utan tvärtom ganska naturligt, att den personen 1919 hade
en inkomst på 1,900 kronor eller jämnt dubbelt så mycket som år
1916. Jag föreställer mig, att herrarna icke vilja jäva mitt på-
stående, att det i allmänhet är så, att en person, som 1916 kunde
förtjäna 950 kronor, under 1919 haft en inkomst dubbelt så stor.
En sådan inkomsttagare har då icke något bevillningsfritt avdrag.
Enligt utskottets förslag får han 50 % avdrag för det han försörjer
familj med fyra barn. Då återstår således till beskattning en in-
komst på 950 kronor. Då har en sådan man att erlægga en kom-
munalskatt för förra årets inkomst med 95 kronor. Jag frågar: är
det lättare, eller är det inte tvärtom svårare för denne familjeförsörjare
att i kommunalskatt för 1919 års inkomst erlægga 95 kronor än det
var att efter den lägre inkomsten i kommunalutskylder enligt 1917
års förordning erlægga 10 kronor? Jag tror, att var och en som vill
ställa sig inför de faktiska förhållandena, måste ge mig rätt, då jag
säger, att det måste bli mycket hårdare och kännas mera betungande
att erlægga en kommunalskatt på 95 kronor för 1919 års inkomst
än det var på sin tid att erlægga kommunalskatt efter 1917 års för-
ordning med 10 kronor. Enligt herr Roséns reservation skulle det
bli en skala, som skulle innebära, att en sådan familjeförsörjare
finge istället för 50 % avdrag, enligt utskottsmajoritetens förslag,
åtnjuta 70 % avdrag och skulle därför få en kommunalskatt, efter
samma beräkningsgrund av 10 kronor per bevillningskrona, upp-
gående till 57 kronor. Jag får med mina åsikter och från mina ut-
gångspunkter säga, att det är en alldeles tillräcklig kommunalskatt
för en person, som finner sig i det utgångsläget och med angivna
familjeförhållanden.

Jag skall besvara kammaren med ett exempel till, taget efter
ett av de högre på skalan liggande beloppen. En man med hustru
och fem barn hade 1917 en inkomst på 1,450 kronor, åtnjöt bevill-
ningsfritt avdrag på 300 kronor och hade alltså en beskattningsbar
inkomst på 1,150 kronor. Den mannen fick efter 1918 års förord-
ning 75 % avdrag och en kommunalskatt, som efter samma beräk-

ningsgrund av 10 kronor per bevillningskrona slutar med 28 kronor 75 öre. Jag utgår från samma förutsättning, att på grund av penningvärdets fall och därav föranledda stegrade arbetsinkomster och löner en sådan person 1919 haft en inkomst på 2,900 kronor. Han får då om utskottets förslag bifalles, erlägga en kommunalskatt på 217 kronor 50 öre. Jag vågar även i detta fall påstå, att det var lättare att bära en kommunalskatt på 28 kronor 75 öre för en inkomsttagare av 1,450 kronor år 1917 än det för den större inkomsten blir under 1919 att bära en kommunalskatt på 217 kronor 50 öre. Efter den av herr Rosén föreslagna skalan skulle en sådan person få kommunalskatt på 174 kronor, och det är gudi nog för en sådan person, som icke har större inkomster. Jag skulle kunna anföra flera exempel men skall icke trötta kammaren därmed.

Nu har herr Röing velat göra gällande, och jag har redan berört den saken, att utskottet icke vågat taga på sitt ansvar att utan någon som helst utredning gå så långt som herr Rosén föreslår. Men samtidigt har herr Röing varit med om att tillstyrka avdrag för en stor grupp inkomsttagare, mellan 3 och 4 tusen kronor, ehuru detta kommer att förskjuta utdebiteringen åtskilligt mer än vad en ökning av de små inkomsttagarnas avdrag kan komma att göra, utan att dock någon verklig utredning i det avseendet föreligger. Det har visserligen i utskottsutlåtandet på sidan 9 anförts några siffror, men om man läser dessa siffror och sedan fortsätter längre ned på samma sida, finner man, att utskottet fullkomligt eller åtminstone i stor utsträckning underkänner värdet av den utredning, som i det avseendet blivit anförd. Det är ju inte heller besynnerligt, att utskottet så gör, ty siffrorna ligga ju för långt tillbaka i tiden, och de faktiska förhållandena hava sedan dess i betydlig grad ändrats.

Jag menar nu, att när man utan en sådan verklig faktisk utredning kunnat gå att bygga på skalan, så förfaller det mig, som om det inte vore mera riskabelt att verkligen taga steget ut och bifalla herr Roséns reservation, som tager sikte på i första rummet de allra lägst stående inkomstgrupperna.

Nu har man här gjort gällande — åtminstone gjorde man det i första kammaren — att det är så få som hava någon fördel av en höjning av avdragsprocenten för de lägst stående. Ja, det är så förhållandet beträffande städer och större samhällen, men ute på landsbygden och för övrigt litet varstades finns det nog grupper, som tyvärr ej komma högre än vad som här blivit av reservanten föreslaget, ty herr Rosén börjar ju med en inkomstgrupp, som går upp till 1,500 kronor. Han har, enligt vad jag erfarit, helst velat i det avseendet ansluta sig till min grannes, herr Fast, motion, men han trodde, att han kompromissledes skulle få utskottet med sig på en siffra, som ligger mitt emellan vad Kungl. Maj:t föreslår, 1,000 kronor, och den motionären föreslår, 2,000 kronor. Men det är uppenbart, att skall man vidtaga en förskjutning, så måste man väl ändå taga sikte på dessa som äro sämst ställda. För övrigt är det väl på det sättet, som herr Sköld just antydde, att konsekvenserna av en förändring i detta avseende komma att drabba de stora inkomsttagarna eller de rika, som han uttryckte det, så att det blir

Ang.
föreslagna om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevill-
ningsstaxering.
(Forts.)

Ang.
förordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevill-
ningstaxering.
(Forts.)

dessas som få betala mer. Ja, det är det vi önska med en kommunal-skattereform, nämligen att verkligen lägga bördorna mera än hitintills på de starka skuldrorna och se till att dessa få draga en större del av lasset än hitintills. I detta avseende är jag fullkomligt ense med herr Sköld och hans meningsfränder.

Det är ju för övrigt så, att den kommunala skattefrågan är den mest brännande och aktuella fråga, som politiskt intresserade män och kvinnor hava att syssla med i dessa dagar, och det förefaller mig mycket egendomligt, att man då verkligen inte skulle kunna våga sig på ett så pass litet avsteg från Kungl. Maj:ts förslag, som innefattas i den reservation, som av herr Rosén avgivits. Jag ber för min del, herr talman, att med hänsyn till vad jag nu uttalat få yrka bifall till denna reservation.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet THORSSON: Herr talman, mina herrar! Det förslag, som nu föreligger till riksdagens omprövning, överensstämmer i sak med riksdagens beslut i fjol vad angår avdragens storlek. Ingen förändring har föreslagits för familjeförsörjare. Den försämring, som innebäres i det nu föreliggande förslaget och varom talas i herr Roséns reservation, genomfördes 1918, mig vederligen utan någon gensaga inom riksdagen. Den förändring, som då vidtogs, innebar en utjämning av skalan för avdragen.

Då 1918 års skala förelades riksdagen, yttrade departementschefen i fråga om verkningarna av den skala, till vilken herr Rosén refererar och som senast av herr Hamrin underströks, följande: »Med avseende å bestämmelserna rörande beräkandet av skattelindringens storlek för olika fall, giver 1917 års förordning anledning till den anmärkningen, att skattelättnaden vid taxeringen till bevilling kan bliva synnerligen ojämn för olika grupper av skattskyldiga. Exempelvis må sålunda omnämnas, att en skattskyldig med fyra barn och en årsinkomst av 1,700 kronor enligt 1917 års förordning skolat skatta såsom för en inkomst av 560 kronor, medan skatten däremot i händelse av en årsinkomst av 1,800 kronor skolat utgå för en beräknad inkomst av 1,080 kronor. Därest den skattskyldiges inkomst varit 2,300 kronor, skulle skatt utgått för ett belopp av 1,380 kronor, medan åter vid en inkomst av 2,400 kronor intet avdrag alls skulle medgivits. Än skarpare blir motsatsen, om såsom exempel väljes en familjeförsörjare med ett större antal barn; därest barnens antal uppgått till 8, skulle sålunda en skattskyldig med 2,300 kronors inkomst skattat allenast för 460 kronor, medan däremot en person med 2,400 kronors avlöning ej erhållit något avdrag alls. Många fall kunna tänkas, där skillnaden mellan vederbörande skattskyldiges inkomster skulle bliva mindre än skillnaden mellan deras skatter, så att för den mindre inkomsttagaren komme att återstå ett större nettobelopp. Dyliga ojämnheter med avseende på skattelättnaden kunna väl ej helt avlägsnas, men de böra dock i största möjliga utsträckning undvikas. Ovannämnda inom finansdepartementet utarbetade utkast synes mig erbjuda en

lycklig lösning i detta avseende. En väsentlig utjämning har i 1918 års utkast uppnåtts dels genom införandet av ett större antal inkomstklasser, varigenom övergången från den ena klassen till den andra blir mindre framträdande, och dels genom att så välja dessa inkomstklassers gränser, att desamma icke, såsom i 1917 års förordning, sammanfalla med gränstalen för de obligatoriska bevillningsfria avdragen.»

Ang.
förordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevill-
ningstaxering.
(Forts.)

Såsom härav framgår utgår 1918 års skala ifrån att göra dessa intervaller något mindre tvära och samtidigt möjliggöra en uppflyttning i inkomstgrupperna, varigenom skattelindring beredes ett större antal skattedragare.

När jag 1919 hade att pröva föreliggande fråga, kom jag efter en undersökning till det resultat, att respektive taxeringsnämnder ej utnyttjat den dem medgivna avdragsrätten på sådant sätt, att de sämst ställda skattedragarna erhållit den lindring i sin skattebörda, som med lagen avsågs. Detta försökte jag ändra genom att föreslå sådan ändring i lagen att de så kallade barnavdragen erhöles obligatorisk karaktär. Men samtidigt som denna utvidgning gjordes, vågade jag icke helt och hållet följa den skala, som var tillämpad under 1918, detta av den enkla anledningen att jag befara- de, att om lagen erhöles en sådan utvidgning därigenom inom en rad kommuner skulle uppstå svårigheter att sköta om hushållningen. Jag delade därför upp 1918 års skala så, att vissa procent av skalan togs i anspråk för obligatoriska avdrag och andra procent åter för fakultativa sådana, det senare att tillämpa där det icke fanns några barn, men där ömmande omständigheter förelåge.

Emellertid veta de, som voro med om behandlingen av detta ärende vid fjolårets riksdag, att man var synnerligen betänksam mot att beträda den av mig då tillrådade vägen, och slutet blev, att riksdagen över huvud taget icke alls ville reflektera på den saken. I årets förslag har icke gjorts annan förändring än att man i stort sett återgått till 1918 års avdragsskala med en och annan jämkning.

Herr vice talmannen ställde en fråga till mig, varför jag icke hade kunnat gå med på att exempelvis föreslå innevarande års riksdag en höjning av grundavdraget, som är 450 kronor och högst 650 kronor. Eftersom jag fått frågan, skall jag ärligt svara på den. Jag gjorde vissa ansträngningar i fjol att få en liten förskjutning i skattetrycket i kommunalt hänseende. Jag hade nämligen ursprungligen en tanke att gå fram till riksdagen med en proposition, i vilken jag begärde, att fastigheterna skulle repartisera med en högre andel. Jag tänkte mig, att procenten för jordbruksfastigheter skulle kunna utgå med 7 % i stället för 6 % och för andra fastigheter med 5 ½ % i stället för 5 %. Jag hade för avsikt att genom denna anordning åstadkomma en förskjutning i skattetrycket, samtidigt som jag därigenom ville bereda möjlighet att innevarande år åstadkomma en ökning i skattefria grundbeloppet. På grund av omständigheter, som väl icke äro herr vice talmannen obekanta, kom emellertid icke den propositionen fram till riksdagen. Härigenom ha vi att räkna med samma tryck å respektive skatteobjekt i år, som vi

Ang.
föreskrift om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevil-
lingtaxering.

(Forts.)

hade att räkna med i fjol. Och det har ju här konstaterats av en föregående talare, att om man har att röra sig med samma belopp, så får man vara mycket försiktig med omflyttningar. Annars blir det endast en skenmanöver, som visar någonting helt annat än det man önskar. Vi torde alla vara eniga om att inkomstagare mellan 4,000 och 6,000 kronor varit litet styvmoderligt behandlade under kristiden, beroende därpå att de icke i samma utsträckning som en del andra inkomstagare kunnat komma i åtnjutande av de fördelar som vissa kristidsanordningar medfört. Denna grupp är ytterst känslig för en omflyttning i skalan, och de tåla ingen ytterligare belastning utöver vad de hittills haft att bära.

Jag har därför den uppfattningen, att man icke kan gå till väga på det sättet som herr vice talmannen ifrågasatte, man måste försöka taga reda på nya skatteobjekt, innan man ifrågasätter ökade avdrag. Jag kan icke ställa mig alldeles likgiltig till frågan huru näringslivet i allmänhet utvecklar sig. Efter allt att döma synes ingen anledning antaga, att varken industrien eller någon annan näring skall möta fram med större deklarerade inkomster i år än exempelvis 1917 eller 1918. Vid sådant förhållande måste vi, vid bedömandet av en fråga som denna, särskilt tänka på dessa människor, vilkas inkomst är till kronan icke allenast känd och bestämd utan redan nu till varje öre skattlagd och vilkas inkomst måste på ett alldeles särskilt sätt ytterligare drabbas av en förskjutning i den av vissa talare här tänkta riktningen.

Jag har haft att överväga dessa saker, herr vice talman, och det har varit anledningen till att jag icke ansett mig kunna gå fram till riksdagen med ett förslag om någon ytterligare befrielse i skattebördan än vad som föreligger i den kungl. propositionen.

Jag känner mig riktigt lätt och glad om hjärtat, när jag fått denna av herr vice talmannen till protokollet uttalade uppfattning, att han och hans parti skola medverka till en ordentlig ommöblering i fråga om kommunalbeskattningen. Jag känner mig särskilt glad, att detta blivit uttalat till protokollet, därför att om man över huvud taget skall kunna komma någon väg i denna fråga, så måste man, om man vill bibehålla möjligheten att giva lindring åt de små inkomstagarna, också konsekvent söka reda på alla de skattekällor, som kunna finnas att tillgå. Emellertid föreligger ju icke nu något förslag, som kan inbjuda till någon ingående diskussion, men det blir väl under den närmaste tiden anledning att taga närmare ställning till den frågan.

När herr Rosén anför ett par siffror i sin reservation för att visa, huru ormligt det nu föreliggande förslaget verkar jämfört med 1917 års förordning, så har det föranlett mig att något närmare undersöka verkningarna av de olika skalorna. Herr Rosén fastslår på sid. 13 i sin reservation, att en person, som har 2,399 kronor i inkomst, skulle enligt 1917 års förordning erhålla avdrag med 10 % för varje barn, dock högst 80 %. Ja, men en person med 2,401 kronors inkomst och åtta barn skulle enligt 1917 års förordning icke få ett öre i avdrag. När man håller sig så där på grän-

sen, kan man lätt råka att stödja sig på exempel, som genast inbjuder till en motattack. Det andra exemplet, som av herr Rosén anföres, är precis likadant. Och det var ju dessa ojämnheter i 1917 års skala, som man ville försöka borttaga när 1918 års skala uppgjordes och som fortfarande är gällande.

*Ang.
förförordning om
särskilda avdrag
vid 1920 års bevil-
lingstaxering.
(Forts.)*

Jag har med de korta ord, jag haft tillfälle att här anföra, velat visa, vad som har varit den verkliga anledningen till att jag icke vågat framföra förslag, som gått längre än det som innebäres uti propositionen.

Jag är den förste att erkänna, vad herr Hamrin anförde, att en person, som hade 1,450 kronors inkomst 1914 och på det fick betala 28: 50 kronor i skatt, icke trycktes på samma sätt av denna skatt som en person, vilken 1919 hade en inkomst av 2,900 kronor och då fick betala 217: 50 kronor i skatt. Det talar ju till förmån för att vi böra gripa tag i kommunalskattefrågan och lösa den i hela dess vidd. Emellertid vill jag konstatera, att lika litet som utskottet kunnat våga att utan närmare utredning göra rubbningar i Kungl. Maj:ts framställning, lika litet har det varit möjligt för Kungl. Maj:t att med nu rådande förhållanden föreslå några mera genomgripande skattelindringar. Vi måste komma ihåg, att vi ha att räkna med över 2,400 taxeringsenheter. Inom alla dessa olika kommuner råda mycket olika förhållanden, och vi kunna icke utan vidare genomföra sådana lagändringar, som göra det omöjligt för dessa kommuner att leva sitt eget liv.

Då den undersökning, utskottet åstadkommit, tycks visa, att den av utskottet föreslagna ökade avdragsfriheten icke medför någon förskjutning av avgörande betydelse, hyser jag den förhoppningen, att utskottets förslag skall kunna realiseras och att det icke skall åstadkomma större förändringar i kommunernas verksamhet än att de skola kunna bära dessa ökade avdrag, har jag, herr talman, från min utgångspunkt icke något att erinra mot det tillägg, bevillningsutskottet gjort till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Ljungkvist: Herr talman! Jag anhåller att få förtydliga mitt yrkande så, att det erhåller följande lydelse: att kamraren måtte besluta att göra följande tillägg till Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1920 års taxering till bevilling för inkomst:

Under § 2 införes som mom. 1:

I fråga om äkta makars beskattning skall gälla, att av hustrus inkomst av arbete må vid taxering ett belopp av intill 500 kronor lämnas utan avseende.

Förslaget § 2 ingår därefter oförändrad som moment 2.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i den föreliggande frågan. Anledningen till att jag ändå begärt ordet är den något förvånansvärda deklARATION, varmed vice talmannen inledde debatten. Det ligger visserligen delvis utanför den fråga vi nu behandla, men då vice talmannen hade

Ang.
förorordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevil-
lingsstaxering.

(Port.)

talmannens medgivande att i den saken uttala sig, så må det vara undertecknad också medgivet att uttala sig något i fråga om den kommunala beskattningsfrågan. Jag har icke alls något uppdrag att tala å någon annans vägnar än mina egna. Men jag anser mig i alla fall böra för min egen del uttala, att jag fullt instämmer däri, att de nuvarande grunderna för beräkning av den kommunala skatten icke äro tillfredsställande. Men på samma gång vill jag uttala, att däri icke kan ligga, att man skulle vara beredd att acceptera vilket förslag som helst till förändring och icke heller det förslag, som föreligger enligt det häfte vi här fått utdelat inom kammaren. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet uttalade, att han kände sig lätt och glad om hjärtat med anledning av den deklaration, som vice talmannen avgav, men jag är alldeles övertygad om, att om vi skulle genomföra ett sådant förslag, som väl antagligen kommer på riksdagens bord, så skulle ingen enda av våra taxeringsnämnder ute i landet kunna känna sig lätt och glad om hjärtat, utan de skulle i stället känna sig förtvivlade.

Beträffande den föreliggande frågan vill jag endast uttala — och där står jag på samma ståndpunkt som vice talmannen — att jag närmast ansluter mig till den Rosénska reservationen. Visserligen har herr Sköld uttalat — och jag kan giva honom rätt däri — att det är det betänkliga med dessa provisoriska avdrag, att de kunna föra en längre än man beräknar. Men då man en gång inlåtit sig på dessa avdrag, så synes det mig i alla fall, som om den Rosénska reservationen dock innebure mera rättvisa, och att man följaktligen har anledning att rösta för densamma.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Dagens debatt har visat alltför väl, att den erfarenheten håller streck ännu, att så fort det gäller skattefrågor, kan diskussionen leda ut i det oändliga. Även här, där det icke gäller någon så synnerligen stor skattefråga, har ju diskussionen fortgått rätt länge.

När vi i fjol hade samma sak uppe till debatt, rörde sig striden om något helt annat än nu. Det gällde då, om avdragen skulle vara fakultativa eller obligatoriska. Nu tycks den striden vara helt och hållet ur världen. Man har på alla håll gått med på, att avdragen skola vara fakultativa. Det var naturligtvis alldeles omöjligt för utskottet att förutse, att en debatt i år i denna kammare skulle särskilt rikta sig emot det, som man helt godkände i fjol nära nog utan någon opposition från något håll. Och man kan möjligen göra sig den frågan, varför icke de synpunkter, som nu så starkt gjort sig gällande i debatten, kommo fram i fjol. Då verkade ju dyrtiden och valutaförsämringen precis lika mycket som nu. Skillnaden är, såvitt jag kan förstå, ingen i det fallet. Men då yttrades icke alls någonting i den riktning, som yttrats i dag. Det är också för den, som har något mera trängt in i frågan, alldeles klart, att det avdrag, som bestämdes, när man först tillgrep denna metod under kristiden att lätta trycket för de mindre inkomstagarna, gjordes så att säga en liten smula för djupt. Sedan har man ändrat

och byggt på det här avdragssättet. Jag skall mycket gärna medgiva, att varken den ena eller den andra av de avdragsmetoder, som nu tillämpas, är tillfredsställande. Och de bliva just icke bättre så, som reservanterna ha föreslagit. Det är en helt annan grund man skall lägga, och det är med mera genomgående konsekvens man skall genomföra denna idé, för att man skall kunna säga, att det uppfyller rättvisans fordringar i någon mån. Ty det gör det sannerligen icke på det här sättet. Brytningarna vid intervaller- nas skärningspunkter bliva alltför stora.

Inom utskottet, där så många meningar — synnerligast på avdelningen — gjorde sig gällande, gjorde vi oss all möda att kunna samla oss någorlunda på en punkt, så att vi skulle komma fram med ett förslag, som icke var aldeles iturivet i för många yrkanden. Jag fann då ganska snart, att det var ingen möjlighet att i huvudsak gå utanför Kungl. Maj:ts förslag. Det hade styrkan av att dels vara framlagt av regeringen och dels vara godkänt av föregående års riksdag.

Nu har herr statsrådet yttrat, att samma svårigheter att intränga i saken statistiskt föreläge för regeringen som för utskottet. Ja, på sätt och vis men icke aldeles, ty regeringen hade ju haft litet mera tid på sig än vi hade. Däri ligger nog en skillnad och icke så liten heller. Men jag medgiver så gärna, att man kom i alla fall ett par år senare än man borde göra, just därför att inkomstförhållandena ha så mycket ändrat sig, sedan man börjat med de här lättnaderna. Det var icke riktigt bärande, huru man än gjorde det. Då gläder det mig verkligen, att de, som stannade i majoritet på avdelningen, fått det erkännandet av herr statsrådet, att skattetrycket — såsom det syntes oss — var litet för hårt för personer med sådana inkomster, som man plägar hänföra till den lägre medelklassen. Och då ville vi verkligen göra litet grand för dem. Mycket blev det sannerligen icke. Men det gällde även ett annat ändamål, nämligen att det icke blev så tvär brytning vid 3,000-kronorsgränsen. Detta avhjälpes genom de procentsatser, som vi upptogo för grupperna 3,500—4,000 kronor. Det är ostridigt, att det därigenom blir mjukare. Och när dessa grupper enligt min åsikt under kristiden varit de relativt mest tryckta, då tvekar jag icke att gå med på påbyggnaden i den riktningen, helst som, huru man än läser den statistiska utredningen, det icke skulle bliva — som herr statsrådet också ansåg — synnerligen revolutionerande i kommunernas finanser.

Det är en sak, som jag förvånat mig över. Hava de talare, som så starkt slagit på den Rosénska reservationen, ändå icke tänkt en liten smula på, att de små fastighetsägarna, de som ha ett hus eller dylikt, komma aldeles utanför den där hjälpen? De bliva tyngre kommunalt beskattade. Särskilt vice talmannen, som jag har funnit alltid intresserat sig för de små fastighetsägarna, tycker jag borde ha tänkt på, att de komma att få ett plus under de här förhållandena, även om de blott ha ett litet hus, som är uppskattat t. ex. till 1,000 kronor. Man kan icke bortse från den saken heller;

Ang.
förförordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevil-
lingsstaxering.

(Forts.)

åtminstone har icke jag kunnat göra det. Och bland dessa små fastighetsägare finnas nog åtskilliga, som icke leva under så utomordentligt lysande villkor.

Under alla omständigheter vågar jag påstå, att det skulle varit nära nog ansvarslost av bevillningsutskottet att kasta fram det Rosenska förslaget och flytta gränsen för alla grupper, som man skulle bereda lättnader, utan att kunna se det allra minsta, huru det skulle verka kommunalt. Jag får säga, att så länge jag har äran tillhöra det utskottet, kan jag aldrig gå med på en så stor förskjutning utan att ha något litet grand grund för vad jag tillstyrker. Men kanhända är det lättare för kammaren att göra det, där divisionsansvaret kanske icke känns så tungt.

Till sist vill jag uttala, att jag verkligen är glad över att denna gång kunna ställa mig på Kungl. Maj:ts ståndpunkt, sådan den representeras av statsrådet och chefen för finansdepartementet. Och jag vill också uttala den tron, att även andra kammaren gör klokt, om den ställer sig på denna ståndpunkt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till förslaget i vad det gäller §§ 1 och 2.

Herr vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! Först ber jag att få vända mig till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet. Han uttalade sin glädje över att jag och det parti jag tillhör voro med om en genomgripande förändring av de nuvarande avita förhållandena inom den kommunala beskattningen. Den glädjen synes mig att jag berett honom långt förut. Han kan finna av den reservation, som jag avgivit till de sakkunnigas betänkande, att jag önskar en sådan förändring i den nuvarande kommunalbeskattningen, så att var och en pålägges skatt till fullo för hela sin inkomst och att den tyngsta skatten skall läggas på de mera bärkraftiga axlarna till förmån för de mindre bärkraftiga. Det är den uppfattning, som jag hyst och som herr statsrådet torde veta, att jag hyser. Att vi i vissa principfrågor kunna skilja oss från varandra, torde vara en annan sak. Men jag tror, att i det stora hela, när det gäller att lägga skatterna på de förmögnare och minska dem för de mindre inkomsttagarna, så stå vi tämligen eniga.

Jag ber vidare att få vända mig mot herr Sköld, som yttrade, att det var med glädje han erfor, att det fanns en lantman, som erkände, att lantmännen på grund av tidsförhållandena nu icke betala skatt för hela sin inkomst. Ja, herr Sköld, jag är icke den ende lantman, som erkänner detta, utan jag är övertygad om att, såvitt jag känner dem, flertalet gör det. Jag vågar också påstå, att många lantmän känna sig beklämda över att andra måste bära en kommunalskatt, som de rätteligen borde bära på grund av sina inkomster.

Man har rätt och skyldighet, mina herrar, att fordra en utredning och en grundlig utredning, när det gäller en omläggning av hela kommunalskattelagstiftningen. Då bör utredningen gå så långt, att över det förslag, som lägges fram, icke endast statsmyndigheterna utan även

de kommunala myndigheterna skola ha tillfälle att yttra sig. Ty en ny kommunalskattelagstiftning är så genomgripande, berör så djupt hela vårt folk, att den icke får tagas på ett lättsinnigt sätt. Det är något annat, om man, för att fortast möjligt avhjälpa missförhållandena, genomför en provisorisk författning. Den bör antagas vid innevarande riksdag, ty de skärande missförhållanden och orättvisor, som nu finnas, böra vi häva så fort som möjligt.

Ang.
förordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevil-
lingstaxering.
(Forts.)

Man har gjort spørsmålet om bifall till herr Roséns förslag mycket större än det verkligen är. Det gäller blott att öka avdraget för familjeförsörjare med 10 %. Tro herrarna verkligen, att detta kommer att verka så svårt för kommunerna? Jag tror det icke. I de större kommunerna kommer det icke att kännas något nämnvärt. Och beträffande en hel del mindre kommuner, de s. k. skattetyngda kommunerna, för vilka vi ju vilja lindra skattebördan, ber jag att få erinra herrarna om att riksdagen har beviljat anslag för lättande av bördan, så att när i ett samhälle kommunal-, landstings- och vägs-katten uppgår till över 10 kronor per bevilningskrona, då lämnar staten anslag till den kommunen. Jag kan förstå, att en finansminister är rädd om statens medel och är betänksam mot att de för mycket användas till ett sådant ändamål som det av mig nu nämnda. Men mig synes det vara väl använda pengar, om det förslagsanslag överskrides, som har till ändamål att utjämna skattebördorna och bereda lindring åt de fattiga kommunerna. Vad gör det, om anslaget höjes för att lindra denna skattebördan, som nu trycker de mindre inkomsttagarna? Jag tror ingen av herrarna behöver göra sig något samvete över att därvidlag ett par eller tre miljoner av statens medel åtgå!

Mina herrar! Det är kanhända svårt att få ett förslag genomfört, när man har både finansministern och utskottet emot sig, men det synes mig likväl nödvändigt, att någon lindring sker redan år 1920. Och 1921 kan man bereda lindring, genom att denna riksdag i en eller annan form antager en kommunalskattelagstiftning. Men vad beträffar 1920, finnes i närvarande stund, enär icke någon motion i ärendet föreligger, ingen annan möjlighet att bereda lindring för små skattedragare än att biträda herr Roséns reservation, vilket jag icke tror, att man behöver hava några betänkligheter emot att göra.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr H a m r i n: Herr talman, blott några få ord. Såsom herr finansministern påpekade, är det alldeles uppenbart, att om man tager exempel, som ligga på ömse sidor om avdragsgränsen, kan man komma fram till jämförelser, som äro ganska orimliga. I detta avseende ber jag att få erinra herr statsrådet om att en person, som t. ex. har 2,999 kronors inkomst och 4 barn, får enligt det förslag, som herr statsrådet tillstyrkt Kungl. Maj:t att framlägga för riksdagen, en avdragsprocent av 25. En familjeförsörjare, som har en krona större inkomst men därjämte har förmånen att hava dubbelt så många barn eller 8, får noll procents avdrag. Detta absurba förhållande har dock av utskottet självt rättats till, och ännu mer skulle det bliva fallet ge-

Ang.
 förordning om
 särskilda av-
 drag vid 1920
 års bevill-
 ningstaxering.
 (Forts.)

nom ett bifall till den av herr Rosén avgivna reservationen. För övrigt skulle jag vilja säga, att när herr statsrådet riktade en liten stöt — jag förstår att den var avsedd att riktas mot vice talmannen — beträffande ökade skattebördor för fastighetsägarna, kan jag icke finna annat, än att om man lättar skattebördan för de små inkomsttagarna, kommer därigenom det utdebiterade beloppet att stiga, och då vinner herr statsrådet i någon mån åtminstone vad han ansåg med sin argumentation, nämligen att mera träffa fastighetsägarna. Ty det är alldeles uppenbart, att i kommuner med en blandad befolkning, arbetare och fastighetsägare, blir ju förhållandet det, att då utgifterna i alla fall måste utdebiteras, skattens storlek per bevillningskrona höjes, och då kommer man att få vidkännas större utgifter på fastighetsägarsidan till förmån för de andra inkomsttagarna.

Herr R ö i n g: Herr talman, blott några ord. De av herrarna, som uppmärksammat hört diskussionen, torde utan tvivel hava fått ett starkt intryck av huru osäkert de talare yttrat sig, som yrkat bifall till herr Roséns reservation. Jag vill framhålla som ett exempel, hurusom den ärade motionären, herr Fast, vilken icke yrkade bifall till sin motion utan till herr Roséns reservation, ett par gånger upprepade: *jag tror*, att det icke är farligt, om man biträder herr Roséns reservation. Och till sist sade han — jag skrev upp det ord för ord — att kammaren torde utan allt för stor risk kunna biträda herr Roséns yrkande. Herr vice talmannen fällde även två gånger ungefär samma ord i sitt sista anförande, då han yttrade: *jag tror icke*, att det är någon fara i att man biträder herr Roséns reservation, som i och för sig icke är någon stor fråga. Är det verkligen skäl i att till följd av dessa lösa antaganden utan någon som helst utredning biträda ett sådant yrkande? Jag anser det icke. Herr vice talmannen har enligt min uppfattning slagit huvudet på spiken, då han i de sista orden av sitt sista anförande yttrade, att man icke skall lättsinnigt besluta i skattefrågor. Om även detta yttrande gällde den stora kommunalskattefrågan, så bör man ej heller fatta ett lättsinnigt beslut, när det är fråga om en *provisorisk* åtgärd angående skattefria avdrag. Men det gör man enligt min mening, om man utan någon som helst utredning biträder herr Roséns reservation.

Herr vice talmannen H a m i l t o n: Herr Röing kan icke lägga in i mina ord, att jag är tveksam i denna fråga. Herr Röing säger, att mitt yrkande är lättsinnigt. Men, mina herrar, när det gäller *en stor* fråga, då bör man gå mycket försiktigt fram o h verkställa nödig utredning, men icke är det nödvändigt i en fråga, som är så klar som denna. Man kan utan tveksamhet våga sig på att lätta bördan för de inkomsttagare, som det här är fråga om.

Jag undrar, om icke utskottet självt har varit litet lättsinnigt. Om jag skall följa herr Röings tankegång, förefaller det mig att så varit förhållandet, då utskottet frångått Kungl. Maj:ts förslag och infört vissa lättnader för sådana »större» inkomsttagare som ha en in-

komst mellan 3 och 4 tusen kronor. Det kan väl hända, att någon utredning ägt rum även i denna fråga och att frågan är obetydlig, men jag tror, att det andra spörsmålet icke heller är av någon stor omfattning.

Ang.
förordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevil-
lingsstaxering
(Forts.)

Jag har glömt att svara herr Olsson i Kullenbergstorp. Jag ser emellertid, att han nu begär ordet och tydligen vill ha ett svar. Jag vill då påpeka, att husägarna i allmänhet även ha andra inkomster än av sitt hus, och om dessa inkomster äro icke alltför stora, kunna de på dem erhålla skatteavdrag och således få lättnad i detta fall.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Blott ett par ord. Den siste ärade talaren ansåg det vara lika lättsinnigt av utskottet som av reservanten att komma med förändringar av Kungl. Maj:ts förslag. Men vi hava åtminstone presterat *någon* statistik härför. Däremot finnes icke en enda siffra framlagd i herr Roséns reservation. Jag tror också, att herr vice talmannen nu har mycket svårt att förklara, varför de små fastighetsägarna skola ställas utanför ifråga om detta förslag till lättnader. Han begagnade den nödfallsåtgärden att säga, att sannolikt hava de andra inkomster, men detta är icke så säkert i alla fall.

Herr vice talmannen Hamilton: Det är ingen svårighet att förklara saken. Det är ju tydligt, att om jag bor i ett hus, så kan jag icke leva bara därpå. Jag måste naturligtvis också hava inkomster till mat och annat.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Thorsson: Herr talman! Jag kan icke låta denna debatt avslutas utan att säga några ord med anledning av det anförande av herr vice talmannen, vari han vände sig mot mig.

I detta anförande framhöll han, att han stod här som en liten svag människa gent emot mycket mäktiga krafter och därför icke hade utsett att stå sig med sitt yrkande. Han hade både ministern och utskottet emot sig. Jag kan icke tro, att han själv är så alldeles övertygad därom, ty han är ju en stark man, som har möjligheter till åtskiligt, och jag är övertygad om att, om det finnes något verkligt bärande underlag för och innebörd i hans yrkande, så skall också vederbörlig hänsyn tagas därtill vid riksdagens beslut. Jag kan emellertid icke erkänna, att för herr vice talmannens yrkande finnes ett sådant underlag, att detta yrkande lämpligen bör vinna riksdagens bifall. Den förskjutning i saken, som är föreslagen i reservationen, kan bli mera oberäknelig, än vad man tror, ty det är dock så, att man här rör sig med förhållanden, som äro mycket okända men därför icke mindre känsliga. Vi kunna icke pålägga en skattedragare, som befinner sig på den ena eller andra sidan av de gränser, som vi här diskutera, ett sådant tryck, att han icke kan bära det, även om detta tryck blott skall förefinnas för en kortare tid. Det är därför jag tagit

Ang.
förordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevill-
ningstaxering.

(Forts.)

mig dristigheten att opponera mot det förslag som inneslutes i reservationen.

Det är visserligen sant, som herr Hamrin anförde, att även med bibehållande av den nuvarande skatteprocenten för fastigheter måste en viss förskjutning ske på grund av de föreslagna avdragen, därför att fastighetsägaren måste få sin vederbörliga andel av det större beloppet skattekrönor per bevillningskrona, som därav blir följden. Således har jag icke bortsett från att de komma att bära en viss del av den ökade skattebördan. Men om vi icke företaga en kraftig ökning i procenten i fråga om fastighetsskatten, så hävdar jag den uppfattningen, att just dessa samhällsskikt, vars inkomster ligga närmast över 4,000-kronorsgränsen, komma att, förutom den oproportionerligt hårda skattebörda de redan ha, få bära en ännu mera oproportionerlig sådan. Det är detta jag velat betona i det anförande, som jag å dragande kall och ämbetets vägnar men buret av full övertygelse här framfört.

Härmed var överläggningen slutad. Till en början blev efter av herr talmannen därom framställd proposition utskottets förslag till lydelse av 1 § i det ifrågavarande författningsförslaget av kammaren godkänt.

Vidare gav herr talmannen beträffande 2 § propositioner på 1:o) godkännande av utskottets förslag till lydelse av nämnda paragraf, 2:o) bifall till den av herr Rosén vid paragrafen avgivna reservationen samt 3:o) bifall till det av herr Ljungqvist under överläggningen senast framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 2:o) avgivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets förslag till lydelse av 2 § i förevarande förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1920 års taxering till bevillning för inkomst, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Rosén vid nämnda § fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 120 ja mot 43 nej; och hade kammaren alltså godkänt paragrafen enligt utskottets förslag.

Härefter framställde herr talmannen propositioner i fråga om 3 §, nämligen först på godkännande av utskottets förslag till paragrafens avfattning samt vidare på bifall till den av herr Rosén vid denna pa-

ragraf avgivna reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Slutligen blev på därom framställd proposition utskottets förslag i återstående delar av kammaren godkänt.

*Ang.
förfordning om
särskilda av-
drag vid 1920
års bevil-
lingsstazering.
(Forts.)*

§ 9.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 101, angående rätt för kvinnliga biträdet hos domänstyrelsen A. M. T. Liljegren att övergå å ny lönestat för kvinnliga biträdesbefattningar hos styrelsen;

nr 102, angående ökat statsbidrag till jordbrukskassor;

nr 103, angående årliga understöd åt änkorna O. A. Wallander och J. A. Fernström;

nr 104, angående antagande av ett utav kakelugnsmakaren J. G. Öhlund i Luleå erbjudet ackord;

nr 106, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; och

nr 111, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 10.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av ett reformerat stavnings sätt.

*Ang.
ett reformerat
stavnings sätt.*

I anslutning till vad herr *Hage* föreslagit uti en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 57, hemställde utskottet, att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета ett enhetligt förslag till en reformerad praktisk och lättlärd stavning samt, sedan detta förslag blivit färdigt, vidtaga de åtgärder, vartill detsamma kunde föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr *Persson* i Fritorp: Herr talman, mina herrar! Som herrarna torde erinra sig, biföll andra kammaren vid fjolårets lagtima riksdag ett liknande förslag som det nu föreliggande, och detta bifall skedde utan både debatt och votering. Det torde därför kunna med sannolikhet förutsättas, att kammaren även i dag fattar liknande beslut som förra året. Då jag för min ringa del emellertid icke kunnat övertyga mig om vare sig nyttan eller behövligheten av denna skrivelse till Kungl. Maj:t, har jag begärt ordet för att yrka avslag på densamma. Jag skall därvid genast be att få säga ifrån att jag icke gör minsta anspråk på att vara någon språkexpert —

Ang.
ett reformerat
stavnings sätt.

(Forts.)

i varje fall icke i den utsträckning, som den ärade motionären synes vara att döma av innehållet i hans motion — och jag skall vid sådant förhållande icke alls ingå på något bemötande av motionärens motivering för sitt yrkande utan inskränka mig till att citera ett par rader, som den språkkunnige motionären anför i samband med att han redogör för stavningsförhållandena i England, Frankrike, Amerika och Tyskland, och där han säger: »Man må ej svara, att vi väl kunna vara nöjda med vårt stavningssätt, då så många andra folk äro nöjda med sina, ehuru dessa bevisligen äro ännu mer opraktiska än vårt.» Jag kan för min del ur dessa ord icke utläsa något annat än att den ärade motionären här direkt erkänner, att det icke föreligger något överhängande behov av att nu ånyo reformera vårt stavningssätt.

Jag skall som sagt icke fördjupa mig i motionärens reformiver utan i stället be att få erinra om hurusom, när ärendet förra året behandlades, utskottet inhämtade yttranden från såväl svenska akademien som läroverksöverstyrelsen och skolöverstyrelsen. Av dessa myndigheter avstyrkte såväl svenska akademien som läroverksöverstyrelsen skrivelseförslaget, medan däremot skolöverstyrelsen tillstyrkte detsamma. Jag får säga, att de skäl, som svenska akademien och läroverksöverstyrelsen då framburo mot ett tillstyrkande av motionen, synas mig vara så bärande, att de tillfullo motivera ett avslagsyrkande. Svenska akademien säger kort och gott, att då grunderna för svensk rättstavning så nyss blivit officiellt fastställda och täta ombyten i stavningssättet tydligen vällar stora praktiska olägenheter, akademien icke kan tillstyrka, att statliga åtgärder av utav motionären avsedd innebörd vidtagas. Läroverksöverstyrelsen varnade i sitt yttrande för språngartade och tvära övergångar från det ena stavningssättet till det andra och betonade, att undervisningen efter de påbudna nya rättstavningsnormerna behövde lugn och arbetsro, samt framhöll dessutom de vittgående ekonomiska konsekvenser, som ett omskapande av lärobokslitteraturen skulle medföra. Jag får verkligen för min del säga, att jag tycker, att även de som anse, att en reform av vårt stavningssätt kan vara önskvärd, skulle baxna inför den omständigheten, att en sådan reform skulle bland andra många nackdelar även föra med sig den att hela vår lärobokslitteratur skulle göras värdelös. Jag föreställer mig nämligen med mitt lekmannaförstånd, att det icke kan gå för sig att i våra många läroanstalter av de mest skilda slag använda läroböcker, i vilka ett utdömt stavningssätt förekommer, samtidigt som man begär, att eleverna skola skriva efter ett nytt stavningssätt. En sådan anordning måste ovillkorligen föra med sig villervalla och oreda bland de studerande. Man hör ofta klagomål från barnens målsmän över att läroböckerna äro så dyra, med vad skulle de säga, om man ålade dem att utan vidare kassera alla befintliga läroböcker och köpa nya, därför att stavningssättet något förändrats? Jag kastar verkligen fram den frågan: Är den reform, som här föreslås, värd en så oerhörd ekonomisk uppoffring som den, vilken skulle bli följden, om skrivelsen ledde till något

resultat? Att reformer kosta pengar, är ett gammalt bevigat ord, men jag tror, att herr Hages motion skulle i detta avseende rent av slå rekord.

Ang. ¹⁹¹²
ett reformerat
stavningsätt.
(Forts.)

Jag anser vidare, att den innevarande tidpunkten är den mest olämpliga för en anordning i motionärens syfte, när det råder så gott som pappersbrist och tryckerikostnaderna stigit så oerhört, och jag anser jämväl, att det är minst sagt oförnuftigt att så ofta ändra stavningssättet. Bör man icke först avvakta den tidpunkt, när det stavningssätt, som infördes 1906, blir så att säga invant, innan man låter ånyo ändra stavningen i detta »ärans och hjältarnas» språk. Då jag för min ringa del icke vill vara med om att besvära det arbetsuppfyllda Kungl. Maj:t med en skrivelse, som är så onödigt som denna, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Berggren: Den föregående talaren har hängt upp sig på de utlåtanden, som avgivits av svenska akademien och läroverksöverstyrelsen. Det är sant, att svenska akademien avstyrkte motionen, och det var väl knappast annat att vänta med den kännedom, man har om svenska akademiens sätt att i allmänhet behandla rättstavningsfrågor. Beträffande läroverksöverstyrelsen må det framhållas, att det avstyrkande, som kom därifrån, dock icke var enhälligt. Därvid var fogad en reservation, som säkerligen också var mycket sakkunnig. Läroverksrådet Johansson hade i denna sin reservation bland annat uttalat: »att det skulle vara till verklig nytta för vårt undervisningsväsen och vår folkbildning överhuvud, om Kungl. Maj:t ville föranstalta en sakkunnig utredning rörande följande tvenne frågor, nämligen dels vilka reformer av vårt stavningssätt i ljudenlighetens riktning, som för närvarande utan större olägenheter kunna genomföras, dels huruvida det är möjligt att för framtiden åstadkomma en enhetlig sakkunnig ledning av det reformarbete, som i detta avseende alltjämt behöver fortgå». Skolöverstyrelsen har sitt betänkande framhållit, att det nuvarande stavningssättet i många avseenden lider av inkonsekvenser, och att en utredning om en reformering av stavningssättet vore önskvärd. Det är sålunda visserligen icke ett enhälligt avstyrkande, och vi veta också, att när rättstavningsfrågan tidigare varit under debatt, man kan säga att de reformkrav, som framstälts, mötts av ett nära nog enhälligt understöd från språkmännens sida, vilka ju böra betraktas såsom de främsta auktoriteterna på detta område. Detta krav har vidare rönt ett nära nog enhälligt understöd från alla dem, som haft med undervisning att skaffa, och som ha att bära tungan av ett svårlärt och betungande stavningssätt. Här kunna vi sålunda — tror jag — återropa oss på auktoriteter, som betydligt lika mycket som dem, den föregående talaren återopat.

Vi måste väl vidare utgå ifrån såsom en alldeles riktig grund-

Ang.
ett reformerat
stavningsätt.
(Forts.)

sats, att skrivspråket skall så nära som möjligt ansluta sig till talspråket. Att detta nu icke kan ske i alla detaljer — beroende på att talspråket undergår en ständig utveckling och därför skrivspråket alltid måste komma ett eller annat steg efter samt att talspråket icke heller i alla punkter är så fast för vårt lands olika delar, att man kan i alla delar följa det — bör ju i alla fall icke vara något hinder för att fasthålla vid den grundsatsen att skrivspråket så långt som möjligt bör ansluta sig till talspråket.

Nu är det heller icke fråga om, såsom den föregående talaren tycktes vilja göra gällande, att man med ens skall genomföra en sådan radikal reform, som skulle i ett göra alla läro- och skolböcker med det nuvarande stavningssättet odugliga. Här är det fråga om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, efter vilka grunder och normer en reform på rättstavningens område bör ske. Det synes mig, som om man borde kunna vara med om en sådan utredning utan att komma med så överdrivna invändningar, som den föregående talaren tillätit sig.

Jag skall icke vidare gå in på språkfrågan. Ty då andra kammaren förra året utan debatt biföll alldeles samma motion och alldeles samma utskottsutlåtande, lärer väl kammaren icke i år gå ifrån det beslut, som den förra gången fattade. Med dessa ord skall jag inskränka mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr H a g e: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall icke heller någon längre stund taga kammarens uppmärksamhet i anspråk i denna fråga. Jag vill dock betona vad som här för mig varit det viktigaste, nämligen att man skulle kunna åstadkomma att i undervisningen vinna den största möjliga effekt med minsta möjliga arbete. Det är ju en gammal nationalekonomisk regel, som det är nödvändigare att använda och tillämpa i våra tider än det varit under gångna tider. Det är givet, att om man har ett stavningssätt, som är lättlärt, följderna blir, att man endast behöver använda en kort tid för att inlära detta stavningssätt. Och vad blir följderna av detta? Jo, följderna härav måste bli, att det uppstår större möjlighet att lära folkets barn mera, ty den tid, som blir övrig genom denna reform kan användas till att lära dem andra nyttiga kunskaper. Såsom jag ser saken är detta den allra förnämsta synpunkten, som kan läggas på denna fråga.

Såsom vi alla veta, är det för övrigt härvidlag så att i avseende på undervisningen beklagligtvis icke kan användas ett så oerhört antal timmar, som det många gånger vore önskvärt. Det gäller då att försöka utnyttja dessa timmar, som vi kunna ge barnen, på sådant sätt att de få den största möjliga behållning, d. v. s. största möjliga mått av kunskaper. Och det målet kan man säkerligen nå genom att ordna det på det sättet, att en viss kunskapsgränns göres mera lättlärd, varigenom man får mera tid över för inhämtande av andra kunskaper.

För övrigt må jag fråga: när man vet, att principen för själva

Ang.
ett reformerat
stavningssätt.
(Forts.)

stavningsreformen är att kunna åstadkomma, att varje ljud får ett visst uttryck i skrivpråket, varför skall man då ställa det på det sättet, att man uttrycker vissa ljud icke med de skrivtecken, som under vanliga förhållanden skulle motsvara just detta ljudspråk utan med andra tecken? Jag tänker mig t. ex. ett sådant ord som ljus. Ingen människa i vår tid säger väl l-jus utan alla människor säga jus. Varför då stava med lj? Kan någon människa i världen förklara detta? Ja, säger man, det beror på att en gång i tiden ha människorna sagt l-jus. Ja, det var *den* tiden. Det var naturligtvis fullt motiverat att man *då* skrev ljus med lj. men nu säga vi ju alla jus. Alltså skola vi stava med j. Det är så förnuftigt och enkelt, att man förvånar sig över att någon människa vill göra gällande, att vi skola fortsätta och stava efter det gamla systemet med lj.

Jag skulle kunna inskränka mig härtill, men jag vill dock mot den förste talaren säga, att då han talade om att följderna av en sådan reform skulle bli, att man måste omändra läroböckerna, glömde han, att — som vi alla veta — vi förut haft en dylik reform. Vi hade den Bergska reformen, och vi klarade oss den gången med läroböckerna. Då fanns det alltså lika starka skäl att föra fram emot en reform som det finns nu. Men kunde vi ordna saken vid det tillfället utan sådana farliga konsekvenser, som den förste ärade talaren talade om, kunna vi väl göra det också nu, antar jag?

Han talade sedan om att papperet är dyrt m. m. sådant. Det är ju dock icke fråga om, och kan icke bli fråga om att göra en reform alldeles med detsamma, utan det är här fråga om att göra en utredning, och först efter den utredningen är det ju meningen, att man skall komma fram med ett förslag till en reform, och sedan blir väl den reformen genomförd.

För övrigt tror jag icke, att den förste talaren bör vara så rädd för att det skall bli obehagligt för gammalstavarna. Jag tror för min del, att det knappast kan vara meningen att tvinga t. ex. herr Persson att stava efter det nya systemet. Ty jag tycker icke det betyder så mycket, om en människa, som vant sig vid ett visst stavningssätt, fortsätter att stava på det gamla sättet. Det betyder icke något alls, menar jag. Men vad som däremot har betydelse, är, att vi lära *barnen*, som nu växa upp, att stava på ett förnuftigt sätt, ty på så vis spara vi, nationalekonomiskt sett, vid undervisningen på det sätt, som jag förut antytt.

Ja, herr talman, jag skall inskränka mig härtill. Jag yrkar bifall till utskottets utlåtande.

Sedan herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade:

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! Jag har icke haft för avsikt att yttra mig i den föreliggande frågan, men jag kan icke neka till att, när jag hörde den föregående talarens anförande, det föreföll mig, som om man från båda sidor ville göra denna sak till

Ang.
ett reformerat
stavningssätt.
(Forts.)

något annat än vad den i själva verket är och vad den bör vara. Jag vill då först och främst varna för den uppfattning, som tycks skymta bakom den ärade motionärens motion, nämligen att det här skulle vara fråga om någon sorts radikalism kontra konservatism, och att man även här skulle ha någon slags avskuggning av villighet respektive ovillighet mot reformer överhuvudtaget. För min egen del är jag alltså gammalstavare och torde väl också komma att stå förbli, men det är ingalunda därför, som jag för min del här vill uttala några synpunkter, som kanske innebära litet kätteri mot den gängse åskådningssfär, som är knuten till vad som skedde år 1906.

Först och främst vill jag gentemot utskottets ärade ordförande säga, att jag tror, att man skall vara försiktig, då man ställer upp såsom grundsats, att skriftspråket så nära som möjligt skall ansluta sig till talspråket. Man får komma ihåg, att, om det finnes ett enhetligt talspråk i landet, den grundsatsen ju kunde ha en viss grad av berättigande, men när språket företer en mängd skiftningar i en mängd olika dialektiska utformningar, är det ändå något vågat att uppställa en sådan grundsats. Jag tror icke, att den på vissa håll och särskilt på det håll, för vilket herr Hage närmast är språkrör, omhuldade grundsatsen, att »ögat skall se, vad örat hör», skall kunna genomföras med mindre vi skulle ha ett enhetligt språk i landet, men det sakna vi.

Herr Hage gjorde nu gällande, att det bör vara största möjliga effekt med minsta möjliga arbete, då det gäller språkundervisning. Ja, jag vill säga herr Hage, att om han exempelvis skulle få till stånd en rättstavningsreform efter Ture Nermans förslag i dennes broschyr om en förnuftig svensk skrift, skulle det vara aldeles riktigt, att detta skulle underlätta inlärandet för barn, som undervisas inom språkområden, där vederbörande dialekt står i överensstämmelse med detta nya skrivsätt, men svårigheter skulle naturligtvis resa sig för barn inom andra dialektområden, och det av herr Hage uppställda önskemålet, att man skulle nå den största möjliga effekt med minsta möjliga arbete, skulle då utebliva i dessa områden.

Jag vill för min del säga, att jag nog tror, att det i viss mån var en sund väg, som man slog in på år 1906, men man gick för långt. Man gick för långt, då det gällde t-ljudet. Det är min bestämda övertygelse, att det var oklokt att i reformen taga med exempelvis det fall, då adjektiv och verb hava »d» i stammen. Man skulle ha skonat den gruppen och dragit en förnuftig gränslinje. Jag är aldeles övertygad om att, om en reform skall komma till stånd, det vore skäl att överväga *modifikationer* av det steg, man i det avseendet tog 1906.

Jag vill med avseende på reformens andra del angående v-ljudet tillägga, att man enligt min tanke även här i vissa avseenden sträckte sig väl långt. Det är ändå ganska tråkigt, då man i tidningspressen, på grund av den skapade förvirringen, alltiänt möter ordet hälften stavat med »v», och att ord. där det är tydligt och klart, att varenda

människa säger f-ljud, ända smyga sig in med v. Det är icke utan att professor Bengt Hesselman — en utmärkt kännare av det svenska språket — har rätt, då han i en för någon tid sedan i »Språk och stil» publicerad uppsats har gjort den anmärkningen, att man efter år 1906 möter flera bockar i detta avseende än man förut gjorde. Därmed vill jag naturligtvis icke på något sätt ha velat säga, att man skulle underlåtit att ge sig in på en reform rörande v-ljuset. Men jag tror, att man också bör ha den omständighet, jag fäst uppmärksamhet på, i åtanke, om man skulle skrida till en ny reform.

Herr Hage skulle naturligtvis säga, att detta vore ett steg baklänges, men för mig är det här icke fråga om att gå baklänges eller framåt, utan det är fråga om huruvida det är förnuftigt eller oförnuftigt. I det avseendet vill jag också trycka på en annan sak. När det gäller ortografiska reformer, har man icke utan vidare rätt att helt och hållet se bort ifrån det språkhistoriska sammanhanget. Det kan icke hjälpas, att en reform efter herr Hages linjer väl mycket skulle skatta åt vad som efter mitt sätt att se är en feluppfattning, nämligen att talspråk och skriftspråk skola vara samma sak. Talspråket är en sak för sig och skriftspråket en för sig. Det är naturligtvis en fara i att skillnaden blir för stor. Man har ju i engelska språket ett exempel på hur det levande, talande språket sprungit så ofantligt långt före skriftspråket, att man ju ofta har rätt svårt att på något sätt identifiera uttalet med vad som faktiskt står skrivet, men det är *en* sak. En *annan* sak är att gå till den motsatta ytterligheten och rusa i väg, så att man totalt förbiser det språkhistoriska sammanhanget.

Det är också skäl i att erinra om en annan sak, som professor Hesselman också fäste uppmärksamheten på i den av mig omnämnda uppsatsen. Det är, att när man genom att nystava alltför mycket kommer att få samma beteckning för ord, så att de äro alldeles lika stavade men i själva verket hava olika betydelse, härigenom påskyndas en företeelse i språkets liv, som man brukar kalla för ordens död. Ett ord uppträder i konkurrens med lika betecknade, och kan så småningom komma att utträngas. På det sättet kan ett språk utarmas, vilket naturligtvis icke är angeläget för dem, som älska att ha ett rikt och levande språk, på vars rykt och ans de hålla.

Med avseende på utskottsutlåtandet har jag för min del intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men jag har velat begagna tillfället att göra dessa erinringar och uttrycka den förhoppningen, att i händelse en reform skall företagas, den kommer att företagas efter mycken sorgfällighet och efter *enhetliga grundsatser*. Det är ju klart, att om det var angeläget att röra vid vissa sidor av t-ljudet, det är naturligtvis också angeläget att normalisera j-ljudet och dess många beteckningar med »dj», »gj», »hj» och »li». Det är icke tu tal om detta, men jag tror, att det är en oklok väg att göra strykning efter strykning utan att man har en överblick över det hela och ser principerna för detsamma, ty på det sättet kan det hända, att man gör sig skyldig till ett reformraseri, som i

Ang.
ett reformerat
stavningsätt.
(Forts.)

Ang.
ett reformerat
stavningsätt.
(Forts.)

själva verket skadar språket, dess rykt och ans. Jag vill nämligen öppet och klart säga herr Hage detta. Han talade med ett visst förakt om ärans och hjältarnas språk, men jag håller för min del på att man skall handskas någorlunda varligt med det instrumentet och icke ge sig in på vad som helst, ty det är ändå ett kulturarv. Man har icke rätt att utan vidare kasta sten och kräva, att det bara skall raseras, därest det icke råkar stämma med den eller den dialektnyckeln.

Jag har, herr talman, icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr *Norman* instämde häruti.

Herr *Moberger*: Herr talman, mina herrar! Rent principiellt sett instämmer jag med motionären i att skriftspråket, så långt som möjligt bör överensstämma med talspråket. Jag vill dock framhålla, vilket motionären synes hava förbisett, att det i praktiken är alldeles omöjligt att fullt ut tillämpa denna princip, enär samma ord och ljud uttalas olika i olika delar av landet. Vad som är ett fonetiskt skrivsätt i *en* del av landet, blir det därför ej i en annan del.

Denna fråga är emellertid icke blott av teoretisk art, utan har en synnerligen stor praktisk betydelse. Här har redan förut påpekats de stora ekonomiska konsekvenser, som medföras av att alltför ofta vidtaga stora förändringar i skriftspråket. Om en reform av tillnärmelsevis den omfattning, som den ärade motionären vill hava, och som utskottet också för sin del åsyftar, bleve genomförd, skulle det i första hand medföra, att alla läroböcker i folkskolorna måste omtryckas. Skulle detta ske exempelvis inom de närmaste fem åren, skulle det med de priser, som nu äro rådande, icke bliva obetydliga kostnader, som på detta vis skulle åsamkas enskilda eller samhället. Vi veta ju, att det blivit mer och mer vanligt, att skoldistriktet tillhandahålla eleverna läroböcker. Om en sådan reform som i motionen åsyftas, plötsligt och radikalt skulle genomföras, skulle det medföra väsentliga kostnader för skoldistriktet därigenom, att de måste skaffa nyuppsättningar av läroböcker åt skolbarnen.

Men det är icke endast denna ekonomiska fråga, som man bör ta hänsyn till, utan man bör även ta hänsyn till själva stavningen, ty allt för täta ombyten av stavningen åstadkommer ovillkorligen mycken förvirring, och man finner mycket ofta i tidningar och anorstädes olika stavningssätt från olika tider ganska mycket hopblandade. För min del instämmer jag i 1906 års stavningsreform och anser den vara nyttig och nödvändig, och den har också medfört betydande lättnad i folkskolornas arbete, men jag anser, att innan vi taga ett nytt steg och genomföra ännu en reform av dylik vittgående betydelse, så bör det redan införda stavningssättet ha hunnit stadga sig. Vi hörde av den föregående ärade talaren, att han trots sin ungdom och andliga spänstighet och trots sin kända radikalism ännu icke förmått att assimilera den reform, som genomfördes 1906. Jag hade

för min del välgrundad anledning att vänta, att han, när han stod på den ståndpunkten, skulle komma till ett avslagsyrkande i stället för att tillstyrka utskottets förslag.

*Ang.
ett reformerat
stavningsätt.
(Forts.)*

För övrigt vill jag fästa mig vid den omständigheten, att det synes mig ganska opåkallat, att riksdagen i en fråga som denna skall ta initiativ. När stavningsreformer förut genomförts både 1906 och dessförinnan har det skett utan riksdagens initiativ. Att riksdagen skulle draga upp grunderna för en stavningsreform och ge Kungl. Maj:t direktiv till såväl i vilken riktning reformen skulle gå som huru utredningen skulle ske, det synes mig ganska omotiverat. Jag tror för min del, att rätta vägen i detta avseende är, att skolmyndigheter och språkvetenskapsmän ta initiativ och göra de framställningar, som de av tidsomständigheterna och utvecklingen anse påkallade. Det måste i alla fall erkännas, att riksdagen icke är så sammansatt, att den kan anses hava någon särskild auktoritet speciellt på detta språkvetenskapliga område, efter vilka principer ett stavningssätt bör ordnas. Jag vill också påpeka, att av de sakkunniga myndigheter, som blivit tillfrågade av utskottet — nämligen förra året — ha de flesta i alla fall ställt sig direkt avvisande mot motionen. Det finns endast en, som icke direkt avstyrkte den nämligen skolöverstyrelsen, men det är att observera, att icke heller denna direkt tillstyrkte motionen, utan var synbarligen ganska kallsinnig gent emot densamma och ansåg, att saken tydligen icke brådskade. Den sade för sin del, att »det är tydligt, att överstyrelsen, med den ståndpunkt överstyrelsen — — — angivit, icke har anledning att motsätta sig, att en utredning, såsom i motionen föreslagits, kommer till stånd». Något mera tillstyrkande har den styrelsen icke kunnat höja sig till, än att den icke vill motsätta sig en utredning. Det synes således ganska obehövt, att riksdagen nu tager initiativ i denna fråga. Jag måste också för min del anse, att det är att gå en oriktig väg att sätta till en större kommitté för att utreda en sådan här fråga. Det sker bäst genom diskussioner mellan fackmännen och språkvetenskapsmännen i första hand. Således ber jag, herr talman, att få yrka avslag å motionen och utskottets hemställan.

Herr Thore instämde häruti.

Herr Lithander: Herr talman! Den ärade motionären började sin motion från förra året sålunda: »Tiden efter världskriget måste bli en reformernas tid. Vi måste hava demokratiska reformer, vilka borttaga det fåvälde och den klasskillnad, varur världskrigets katastrof framgått. Vi måste hava praktiska reformer, som hjälpa oss att återuppbygga de värden, som kriget förstört.» Och så kom han till stavningsreformen! Han säger visserligen, att det är en liten reform, men det är i alla fall någon. Den skulle bidraga till att hjälpa oss ur allt det eände, som föjt på dessa år. I varje fall tonde det för den ärade motionären vara en stor fråga eftersom han börjar med den och eftersom han upprepar den i år, sedan den fallit i fjol.

Ang.
ett reformerat
stavningssätt.
(Forts.)

För min del kan jag icke inse, att okunnighet skulle vara ett önskemål, och i varje fall tyder väl icke vare sig de strävanden som framgå av eller de anslag, som återfinnas i åttonde huvudtiteln, på att den ärade motionären får några efterföljare på den vägen. Han säger, att han vill hava stavningen praktisk och lättlärd; den skall vara så lättlärd, att man knappt skall behöva lära någonting alls för att kunna läsa vad som skrives. Utskottets ordförande sade, att det vore önskvärdt, att skriftspråket anslöte sig så nära som möjligt till talspråket. Jag tänkte ögonblickligen på, hur det skulle ställa sig i praktiken, om exempelvis en skåning skulle skriva till en masthuggspojke, huru de skulle få använda lexikon för att förstå varandra, och det bleve nog på ömse håll främmande tungomål, som de fåfängt skulle kunna läsa. Det kan bliva en direkt följd av motionärens förslag, att vi finge öka språkutbildningen i stället för stavningen i rikets folkskolor, och jag undrar, vilket sätt som är mest praktiskt, det vi haft eller det han vill föreslå. Motionären sade vidare, att det kunde icke bliva fråga om att tvinga någon till den nya stavningen. Jag vill erinra om, huru vi alla, som hålla på den gamla stavningen, tvingas att i protokollen läsa våra egna motioner, våra egna justerade anföranden med en annan stavning än den som vi anse vara den rätta, och jag undrar, huru ni, mina herrar, på Norrlandsbänken och Skånebänken, i framtiden skulle finna er i att få den Hageska stavningen.

Herr Moberger sade, att 1906 års reform var nyttig och nödvändig. För min del tillåter jag mig hysa en motsatt uppfattning. Jag anser den vara beklaglig och anser den vara ett våldförande på svenska språket, som man måste mycket beklaga, och den dåvarande Kungl. Maj:t gick enligt mitt förmenande vida utöver sin befogenhet. Hade motionären yrkat på, att vi skulle återuppliva en verkligt svensk stavning, då hade jag för min del kunnat instämma med honom, men han har gått så långt därifrån, att hans yrkande innebär ett ytterligare förstörande av vårt svenska skriftspråk, ett ytterligare nedbrytningsarbete, ett ytterligare avvänjande av svenska folket från att tänka, att jag kan för min del, herr talman, icke biträda yrkandet, utan ber att få yrka avslag på motionen ävensom på utskottets hemställan.

Herr Sköld: Jag skulle icke hava begärt ordet i denna fråga, om det icke varit på det sättet, att utskottet nöjt sig med att citera det betänkande samma utskott avgav förlidet år i samma fråga, för vilket betänkande jag, så att säga, känner mig en liten smula ansvarig.

Det förefaller mig, som om det gått fram någon slags väckelse genom andra kammaren, eftersom denna motion och detta betänkande har kunnat vålla en sådan uppståndelse i dag, då kammaren i föl biföll en fullständigt likartad hemställan utan ett ords debatt. Jag har den föreställningen, att herr Moberger med flera genomgått någon slags renässans, som gjort, att de kommit att intaga en annan ställning till frågan än vad de gjorde i föl. Jag tänker icke alls upptaga till något bemötande herr Lithander, som här

*Ang.
ett reformerat
stavningssätt.
(Forts.)*

spelar rollen av prinsessan på ärten, och som känner sig förfärligt stött över att han skall behöva läsa sina egna verk i en stavning, som han icke tycker om; jag sysselsätter mig icke med herr Lithander, därför att utskottet har icke gått med på bifall till herr Hages motion: det säger jag till herr Moberger också: utskottet har icke gjort sig skyldigt till dessa utsvävningar. Utskottet har däremot icke kunnat sätta sig emot, att man tar och tittar litet på denna fråga, och jag vill säga till herr Moberger, att det är nog skäl att tänka efter, varhän den principen skulle föra, som herr Moberger gjorde sig till målsman för, den principen att riksdagen icke skulle kunna taga upp en fråga som denna. Jag undrar, vilka frågor riksdagen då egentligen skulle kunna taga upp. Jag tror, att det är mycket farligt och mycket svårt att fälla ett sådant omdöme. Jag förstår, att det är herr Mobergers yrke som gör, att han har ett visst intresse av denna fråga och som gör, att han kastar fram ett sådant påstående i debatten. Men jag tror, att vid närmare eftertanke skall han finna, att han gått litet för långt, och att det där är litet för mycket sagt.

När herr Moberger säger, att 1906 års reform var en bra reform och att han kan ställa sig bakom densamma, så tycker jag, att konsekvensen åtminstone fordrar, att han går vidare på den vägen. År 1906 började man nämligen att genomföra en normalisering av stavningen. Beträffande j- och sche-ljuden kan jag icke tänka mig något som helst skäl, varför man skulle sätta dessa två mycket olika stavade ljud i en särskild klass jämförda med v- och t-ljuden. Jag tror, att därvidlag får man nog i rättvisans namn erkänna, att en reform är nödvändig.

Nu har jag anledning att erkänna, att de synpunkter, som framfördes av herr Engberg, naturligtvis hava ett visst fog för sig. Jag tror, att det kan uppvisas mycket goda skäl för den synpunkten, att avskaffandet av dt-stavning i ord, som hava d i stammen, var ett missgrepp. Och likaledes kan jag icke underlåta att säga, att den tendens, som genom en stavningsreform växer, tendensen att vissa ord komma att bliva lika så väl i uttal som beteckning, kommer att verka utarmande på språkets litterära ordskatt. Men när herr Engberg här förde fram som den stora auktoriteten professor Bengt Hesselman, har jag ansett det oppurtunt att fortsätta med honom som auktoritet. Det har nämligen här gjorts mycket buller av den synpunkten, att tal- och skriftspråket skola sammanfalla. Det är naturligtvis riktigt, som man säger, att tal- och skriftspråk aldrig kunna sammanfalla, så länge talspråket är upplöst i dialekter och skriftspråket enhetligt för hela landet. Men professor Hesselman påpekar just i den lilla uppsats, som herr Engberg citerade, att det går en stor och mäktig tendens genom det svenska språket, som syftar därhän, att dialekterna så småningom utplånas och att skriftspråket blir normerande för det svenska talspråket. Den tendensen måste komma att slå igenom. Tendensen pekar sålunda på, att vi här i Sverige i en snar framtid kanske skola komma dithän, att det blir ett talspråk för hela landet, vilket

Ang.
ett reformerat
stavningsätt.
(Forts.)

skulle bliva nära överensstämmande med skriftspråket. Är det så, att professor Hesselman har rätt i den punkten, så bör det vara praktiskt och nödvändigt, att vi gå åstad och reformera vårt skriftspråk så att det verkligen blir en förnuftig stavning. Vi behöva icke göra den oförnuftig.

Jag tror emellertid, att om andra kammaren i dag bifaller utskottets förslag, och vi i riksdagen kunna få ett beslut i denna riktning, och Kungl. Maj:t sedan vill sätta igång en utredning, där språkvetenskapsmän och pedagogiska målsmän få göra sig gällande, då är det också möjligt, att vi en gång få en stavningsreform, som kan hålla en tid framåt. Ty, det har jag velat peka på, om talspråket allt mer tenderar att bliva likt skriftspråket, så är det klart, att vi en gång skola komma fram till en stavningsreform, som kan hålla en avsevärd tid. Och jag tror, att om man får dessa synpunkter tagna under utredning, så kan också utredningen peka på, varest man gått till överdrift, och så kan sådant rättas till. Jag tror, att det ur alla synpunkter bör vara lämpligt att bifälla utskottets hemställan.

Och när herr Moberger säger, att vi kunna låta det förflyta litet längre tid, att vi skola hava tid att få det här i blodet, så vill jag bara påpeka, att det kommer alldeles säkert att förflyta längre tid mellan den reform, som genomfördes 1906 och den reform, som vi nu här kunna göra en början till, än den tid, som förflyt mellan den reform, som skedde på 1880-talet och den, som skedde 1906. Så att ur den synpunkten tror jag icke, att det direkt föreligger någon fara.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Det var särskilt en passus i herr Mobergers anförande, som föranledde mig att begära ordet. Herr Mobergers anförande var nämligen särskilt på en punkt, tycktes det mig, mycket märkvärdigt. Han ville göra gällande, att språket angick icke svenska folket i allmänhet. Det sköta vi om, språkvetenskapsmännen och pedagogerna. Det är vårt språk, därmed hava ni ingenting att skaffa, och det angår icke riksdagen heller, huru språket stavas — det var innebörden av hans ord.

Jag tror icke, att majoriteten i denna kammare kan vara med om att erkänna denna uppfattning. Draga vi konsekvensen av detta på andra områden, så skulle det vara lika bra att först som sist sluta upp med allt lagstiftningsarbete och övergå till att låta specialisterna på alla möjliga områden sköta om rulljanssen. Vi riksdagsmän kunde då draga oss tillbaka. *Jag tror för min del att språket är hela svenska folkets egendom.* Och i och med detsamma hava också svenska folkets representanter rätt att säga och bestämma, att så och så skall svenska språket skrivas, och riksdagen har alltså rätt att yttra sig i denna fråga, givetvis under visst hänsynstagande till uttalande, som kommer från sakkunnigt håll. Alltså tror jag icke, att vi kunna vara med om den uppfattningen, att vi

helt enkelt skola överlämna åt de språksakkunniga med flera dylika att bestämma i denna fråga.

*Ang.
ett reformerat
stavningssätt.
(Forts.)*

Jag tror för min del, att de dialektskiljaktigheter, som råda i olika delar av landet, icke äro så synnerligen stora — det har redan en föregående talare framhållit. Under alla förhållanden äro de icke så stora, att man i något län säger till exempel l-jus i stället för ljus och icke heller tror jag, att det finnes någon, som säger d-jävul i stället för jävul. Jag tror tvärtom, att vi alla, vare sig vi äro skåningar eller norrbottningar, icke sätta in d-et i det senare ordet, utan vi uttala ordet så, att det borde kunna stavas med enbart j. För övrigt måste vi alla veta, att det finnes ett riksspråk. Och jag tycker, att det rent av skulle vara fördelaktigt att i undervisningen få in en rättstavning, som kunde medföra, att riksspråket framhävdes. För övrigt kan man ju säga, att även om man icke vinner det, att ljudet uteslutande blir bestämmande för stavningen, så vinner man i alla fall genom denna reform, att ljudenligheten mera kommer till uttryck i stavningen, om man ändrar om densamma på det sätt, som utskottet föreslagit.

I detta sammanhang vill jag för övrigt säga, att skola vi resonera på det sätt, som herrar Lithander, Moberger och Persson i Fritorp här gjorde, då skulle vi aldrig i livet gått med på reformen 1906. För min del ser jag saken så, att här har man slagit fast ljudenligheten såsom någonting grundläggande för stavningen. Det har man redan gjort här i landet genom 1906 års reform. Om den saken diskuterar man egentligen icke längre, den saken är fastslagen. Nu är det bara att undan för undan fortsätta på den reformväg, som man en gång slagit in på.

Särskilt med hänsyn till att utskottet icke definitivt har tillstyrkt motionen utan endast begärt en allmän utredning i frågan, där även de synpunkter, som framfördes av herr Engberg, få göra sig gällande, tror jag, att man med mycket stor lugn kan taga en sådan utredning och bifalla utskottets förslag, till vilket jag allt fortfarande, herr talman, yrkar bifall.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Ang.
ett reformerat
stavningsstätt.
(Forts.)

Voteringen utvisade 70 ja, men 76 nej, vadan kammaren avslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 11.

Ang. anslag
för avlönanad
av sekreterare
åt riksdags-
grupp.

Vidare förekom till behandling andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anslag till partigrupperna inom riksdagen för avlönanad av sekreterare m. m.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 212, hade herr *Hage* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga sådana bestämmelser, att riksdagsgrupp skulle kunna erhålla anslag för avlönanad av sekreterare eller för verkställande av tillfälliga utredningar m. m., som hade sammanhang med riksdagsarbetet.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes. Därefter yttrade:

Herr *Hage*: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord för motionen, men väl förstår jag, att det icke finnes möjlighet att genomföra ett bifall till densamma.

Först vill jag då något litet opponera mig mot utskottets utlåtande. Utskottet grundar sitt avslagsyrkande på en hänvisning till, att man skulle kunna nå samma mål genom höjning av riksdagsmännens dagtraktamenten. För min del vill jag säga, att jag tror, att det kommer att väckas motion i den frågan, och jag har klart för mig, att det är nödvändigt, att en sådan höjning sker. Men samtidigt vill jag säga, att jag alltid haft den uppfattningen, att avsikten med riksdagsmännens dagtraktamenten är den, att man skall använda dessa dagtraktamenten till att leva på vid riksdagen. Dessa dagtraktamenten äro väl avsedda för levnadskostnadernas betäckande men däremot icke, såvitt jag vet, för betäckande av sådana kostnader, som här är fråga om. Här är fråga om att betäcka sådana omkostnader vid riksdagen som t. ex. för utredningar, som en motionär behöver göra för att motionsledes föra fram en viss fråga. Herrarna veta mycket väl, att många gånger, när en person vill föra fram ett yrkande, så är det nödvändigt, att han bygger motionen på en ganska vidlyftig utredning. Sådana utredningar kosta penningar, och detta för med sig utgifter. Likaså är det så, att det många gånger för partigrupper är nödvändigt, att man meddelar sig med pressen om ett och annat. Det är till exempel nödvändigt, när man väckt motioner, att man söker verka för dessa motioner genom att få in dem i pressen, och att de därför meddelas till pressbyråer, med mera sådant. Allt detta medför utgifter, som jag för min del tycker icke böra betäckas med de dagtraktamenten, som riksdagsmännen ha för att betäcka sina levnadskostnader.

Jag skulle vilja säga, att det är särskilt nödvändigt för oppositionspartierna i en riksdag att ha tillfälle att kunna göra sådana utredningar, om vilka jag nu talat, och att ha anslag för detta ändamål. Och vi kunna säga, att oppositionspartier kunna vi bli allesammans. Ett parti kan vara regeringsparti ena dagen och oppositionsparti den andra. Därför kan det vara nödvändigt, att man låter ett sådant anslag utgå, för att dessa oppositionspartier skola bli i tillfälle att förebringa den utredning, som oppositionen givetvis alltid behöver för att föra fram sina speciella krav och synpunkter vid behandlingen av exempelvis vissa regeringspropositioner. Ty det är naturligt, att oppositionen icke kan, såsom i allmänhet är förhållandet i viss utsträckning med regeringspartierna, lita på regeringens utredningar och förslag, utan det ligger i oppositionens intresse, att, när det framkommer ett regeringsförslag, man blir i tillfälle att göra utredningar och framlägga därpå grundade motioner, som gå fram efter andra linjer än regeringspartiernas. Att åstadkomma allt detta kostar penningar, och det är för att få möjlighet för riksdagen att anslå medel till riksdagsgrupper för sådana utredningar och för anställande av sekreterare m. m. sådant, som jag kommit fram med motionen. Nu har utskottet gått på avslag kanske även med tanke på kostnaderna. Men jag vill säga mot utskottet, att här är ej fråga om *stora* kostnader. Det kan ej bli fråga om, ifall man ställer till en utredning om saken, att denna utredning resulterar i, att det blir fråga om större belopp. Det kan fastmera endast bli fråga om mindre sådana, av vilka man dock skulle kunna ha stor nytta i riksdagsarbetet.

Från dessa utgångspunkter skall jag, utan att vidare upptaga tiden, be att få yrka bifall till motionen.

Herr Berggren: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1920 gjorda framställningar om anslag för fullföljande av arbetena å kaserntablissemang för femton infanteriregementen; och

nr 21, i anledning av vissa framställningar rörande anslag under tilläggsstatens för år 1920 femte huvudtitel.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Ang. anslag
för avlönande
av sekreterare
åt riksdags-
grupp.
(Forts.)

§ 13.

Ang.
 provisorisk
 förhöjning i
 de enligt rese-
 reglementet
 utgående dag-
 traktamenten.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förhöjning av de enligt resereglementet utgående dagtraktamenten för extra förrättningar i statens ärenden jämte en i ämnet väckt motion.

Uti en till riksdagen avlåten, den 16 januari 1920 dagtecknad proposition, nr 43, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att godkänna de i statsrådsprotokollet av departementschefen förordade huvudgrunder för en provisorisk förhöjning av den jämlikt resereglementet den 13 december 1907 för extra förrättningar i statens ärenden utgående traktamentsersättning att gälla till dess nytt resereglemente kunde komma att träda i kraft.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Strömberg* väckt motion, nr 214.

Utskottet — som i sin allmänna motivering uttalat, att utskottet funnit sig icke kunna förorda Kungl. Maj:ts framställning, i vad densamma anginge retroaktiv tillämpning av traktamentsförhöjningarna, i vilket avseende det syntes utskottet lämpligt, att förhöjningarna skulle träda i kraft den 1 nästkommande mars eller den senare dag, Kungl. Maj:t vid utfärdande av författning i ämnet kunde finna skäligt bestämma — hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å herr *Strömberg*s ovanberörda motion, i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, godkänna de utav Kungl. Maj:t föreslagna huvudgrunderna för de ifrågasatta traktamentsförhöjningarna att gälla till dess nytt resereglemente kunde komma att träda i kraft.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Billqvist*: Herr talman! Det råder den skillnaden mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, att Kungl. Maj:t föreslagit, att dessa traktamenten skola beviljas retroaktivt från årets början, under det utskottet hemställt, att de måtte beviljas från den 1 mars eller den dag, som Kungl. Maj:t bestämmer. Den princip, som statsutskottet och riksdagen haft, att ingenting skall retroaktivt utgå, kan jag mycket väl förstå i allmänhet, men här ställer sig saken annorlunda. När det är fråga om en fast avlöning, som utgår till en person eller en korporation, då kan det vara rättvist, att man ej går tillbaka i tiden för utbetalande av denna avlöning, men här gäller det olika grupper, som ha samma arbete. Vi tänka oss de nu pågående militärinskrivningarna. Inom några områden pågå de nu i februari, inom andra skola de äga rum i mars. Sålunda skulle de, som nu äro sysselsatta därmed, få betalning med de lägre traktamentena, under det att de personer, som skola ut på samma förrättningar i nästa månad, komma i åtnjutande av de högre. Nu har utskottet självt erkänt, att traktamentena äro mycket små även med

den ökning, som är föreslagen, och då är det klart, att det är ännu mycket mindre för dessa, som tills vidare skulle få nöja sig med de hittills utgående traktamentena.

Jag yrkar därför bifall till Kungl. Maj:ts förslag att dessa dagtraktamenten skola utgå från årets början.

*Ang.
provisorisk
förhöjning i
de enligt rese-
reglementet
utgående dag-
traktamenten.*

(Forts.)

Herr H a g e: Herr talman! Jag skall också be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Helst skulle jag velat yrkat bifall till herr Strömbergs förslag. Han har nämligen påyrkat en förhöjning av dagtraktamentena för de fyra lägsta klasserna, och för min del vill jag säga, att jag tror, att det finnes mycket stora skäl för en förhöjning exempelvis av det lägsta arvodet, som nu är av Kungl. Maj:t föreslaget att utgå med 9 kronor, men som av herr Strömberg föreslagits skola utgå med 11 kronor. Emellertid finnes det ingen reservation till utskottsbetänkandet, och jag tror därför, att det icke finnes någon möjlighet, att kammaren skulle bifalla herr Strömbergs motion.

Under sådana omständigheter vill jag inskränka mig till att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag vill särskilt i detta sammanhang betona, att Kungl. Maj:ts förslag är grundat på statskontorets utlåtande. Statskontoret har för sin del förklarat, att det icke möter några tekniska svårigheter eller endast mycket små tekniska svårigheter för att de höjda dagtraktamentena kunde utgå från den första januari, såsom Kungl. Maj:t föreslagit. Jag vet dessutom, att det förhållandet föreligger, att under dessa månader januari och februari ha här funnits inom vissa områden av statsförvaltningen kurser anordnade, till vilka befattningshavare kommenderats, och att för den personal, för vilken dessa kurser anordnats, dagtraktamentena utgått med 7 kronor om dagen. Herrarna kunna förstå, att det måste vara mycket bekymmersamt för dem, som deltagit i dessa kurser, ty de ha naturligt ej fått utgifter och inkomster att gå ihop. Ja, jag vet t. o. m. att det inom ett verk förekommit, att sådana personer endast erhållit 4 kronor 50 öre om dagen. Det är nämligen så, att man har möjlighet att på administrativ väg utfärda bestämmelser i denna riktning, och herrarna förstå, vad det innebär att ligga här i Stockholm med ett dagtraktamente av 4 kronor och 50 öre. Herrarna, som dock i alla fall erhålla 20 kronor om dagen, förstå då, att det finnes all anledning i världen att gå med på en retroaktiv höjning av dessa traktamenten.

Jag tror alltså, att herrarna mycket väl kunna vara med om denna retroaktiva förhöjning. Det är bara fråga om att gå en så kort tid tillbaka som till den första januari. Såvitt jag kan förstå, bör ingen hesitera för detta. Jag tror sålunda, att vi mycket väl kunna bifalla vad regeringen föreslagit och statskontoret tillstyrkt, trots att det avstyrkts av statsutskottet. Inom parentes ber jag att få säga, att statskontoret är den mest sakkunniga institutionen rörande denna fråga.

I överensstämmelse härmed skall jag be att få göra följande

Ang.
provisorisk
förhöjning i
de enligt rese-
reglementet
utgående dag-
traktamenten.

yrkande, att riksdagen måtte bifalla utskottets förslag, dock med den förklaringen, att riksdagen anser, i likhet med Kungl. Maj:t, att tillämpningen av traktamentsförhöjningarna må ske från och med den 1 januari i år.

(Forts.)

Herr J a n s s o n i Falun: Herr talman! Att förhöjningen av dessa traktamenten skulle beräknas från den första januari har icke varit främmande för den avdelning, som fattat beslutet i denna fråga, men man har gått ut ifrån, att riksdagen ogärna vill vara med om att retroaktivt bevilja en sådan här sak, och därför har avdelningen ansett lämpligt, att förhöjningen skulle tillämpas från den dag, Kungl. Maj:t utfärdar kungörelse därom. Det kan dock tänkas, att när det definitiva förslaget kommer fram, det kan framställas förslag om att denna förhöjning skall få retroaktiv verkan, men för övrigt anser jag, att det icke kan gå an, att man på sådant sätt beslutar den ena gången efter den andra. När man t. ex. förra gången fattade beslut rörande dagtraktamentena, hade man föreslagit en liten förhöjning, det var så sent som 1918, som detta tillämpades. Jag ansåg då, att tilläggen voro för små särskilt för de lägsta klasserna men vann intet understöd för min uppfattning och lät följaktligen denna min uppfattning falla. På samma sätt har jag i år ansett, att herr Strömbergs motion borde bifallas, men har icke kunnat vinna understöd för denna mening, utan det har inom utskottsavdelningen ansetts, att det skulle vara lämpligare, att det sades ifrån i motiveringen, att tilläggen vore väl knappa för de lägre klasserna och kanske väl höga för de högre, så att de sakkunniga, som ha att utarbeta förslagen, i detta fall må i någon mån kunna taga hänsyn till dessa framställda synpunkter.

Sedan har det sagts, att statskontoret tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Det är visserligen sant; men statskontoret säger, att det föreligger inga större svårigheter för att tillämpningen skulle kunna ske från och med den första januari, vilket ju innebär, att det icke är uteslutet, att det föreligger *vissa* svårigheter härvidlag. Och det har inom avdelningen upplysts, att dessa svårigheter icke endast gälla statskontoret utan väl också Konungens befallningshavande i orterna.

Sedan en annan sak. Det är så, att en del personer få ersättning för resor från enskilt håll. Men dessa personer skulle icke få någon förhöjning från den första januari; beträffande dem skulle sålunda en förhöjning icke komma att verka retroaktivt. Sålunda föreligger här en skillnad, som icke är så lämplig.

De gränsfall, som herr Billqvist omnämnde, komma alltid att finnas, från vilken tid tillämpningen än kommer att beräknas.

Vidare föreslår herr Hage, att för den personal, som ligger i Stockholm och i dagtraktamente åtnjuter 7 kronor, bör en förhöjning ske. Jag är livligt övertygad om det riktiga häri, men den förhöjning, som föreslås, utgör ju endast 2 kronor om dagen, och detta kan ju icke vara så mycket att räkna med i dessa tider.

För min del ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

och jag tror, att kammaren gör klokt uti att följa utskottets förslag, ty eljest kunna konsekvenser och prejudikat uppstå, som kunna öva inverkan, när det slutliga reglementet antages. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang.
provisorisk
förhöjning i
de enligt rese-
reglementet
utgående dag-
traktamenten.
(Forts.)*

Herr Billqvist: Herr talman! Jag ber att till förtydligande av mitt förra yrkande få instämman med herr Hage.

Herr Lövgren i Nyborg: Herr talman! När man hör det yrkande, som framställt av herr Jansson i Falun, då kan man med herr Fabian Månsson instämman uti, att här göres gällande en förfärlig byråkrati inom demokratien. Nu är det ju ej så stora summor, som det rör sig om i detta fall, men det betyder rätt mycket för de personer, som få de lägre traktamenten, om man beslutar att gå med på Kungl. Maj:ts förslag eller utskottets. Det finnes exempelvis ett 40-tal lotsar, de flesta extra biträden, lotslärlingar, folk, som ha mycket små inkomster och som ligga här vid statens verk för att erhålla utbildning vid signalkurser. Dessa personer skulle under denna tid icke få mera än 4 kronor 50 öre om dagen. De måste då faktiskt skuldsätta sig för att kunna genomgå en sådan kurs, som staten föreskriver. Jag tycker, att detta är litet orättfärdigt, och vill därför yrka bifall till herr Hages hemställan.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Det råder icke stora skiljaktigheter mellan utskottets och Kungl. Maj:ts förslag. Men det är av principiella skäl, som utskottet icke kan tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Skillnaden mellan de två olika yrkandena hänför sig endast till tiden, när beslutet skall träda i kraft. Ingen har på något sätt försökt att sätta sig emot kravet på en högre ersättning, ty detta är berättigat, men man har velat undvika allt det besvär, som skulle uppstå genom att beräkna förhöjningen från den första januari i stället för tidigast den första mars. Härtill kommer, att om man genom ett beslut i den förra riktningen binder sig, så kommer detta att återopas vid andra tillfällen, då dylika äskanden föreligga, och statsutskottet har ju alltid följt den principen, att anslag icke böra ha retroaktiv verkan.

Det är av dessa skäl, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Hage under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 22, röstar

Ang.
provisorisk
förhöjning i
de enligt rese-
reglementet
utgående dag-
traktamenten.

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Viner Nej, har kammaren bifallit det av herr Hage under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 90 ja mot 59 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Om ändring
i förordningen
ang. försälj-
ning av
rusdrycker.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bevillningsutskottets betänkande, nr 3, i anledning av väckt motion om ändring av 55 § 2 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker.

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 116, hade herr *Johan Nilsson* hemställt, att riksdagen för sin del ville besluta, att stadgandet i 55 § 2 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen måtte erhålla följande lydelse:

»Vid offentlig varieté-, cirkus- eller annan dylik föreställning eller med undantag av konsert, vid vilken uteslutande utföres instrumental-musik, samt teater, då skådespel där uppföres, varje annan föreställning, till vilken allmänheten har tillträde, eller vid offentlig danstillställning må utskänkning av spritdrycker icke ske i lokal eller å plats, där föreställningen äger rum eller i annan lokal, som med förstnämnda lokal står i inre förbindelse; dock må Kungl. Maj:ts befallningshavande, efter magistratens eller kommunalnämndens hörande, för särskilt tillfälle medgiva undantag från det sålunda meddelade förbudet.»

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid betänkandet var emellertid fogad reservation av herrar *Röing*, friherre *Fleming*, *Boman*, *Heyman*, *Jönsson* i *Boa* och *Kant*, vilka yrkat bifall till motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Röing*: Herr talman, mina herrar! Jag antager, att anledningen till att denna fråga ånyo bragts på kamrarnas bord genom den i första kammaren väckta motionen av herr *Johan Nilsson* i *Malmö* är den, att motionären funnit, att förhållandena speciellt i hans hemstad äro sådana, att en ändring i den nu gällande lagen bör införas, varigenom den teaterpublik, som under mellanakterna endast önskar erhålla läskedrycker o. d., icke skall behöva gå ut på gatan och in igenom en annan ingång i samma byggnad för att erhålla dessa läskedrycker. Förhållandena lära nämligen vara sådana i *Malmö* och ävenledes i en och annan av våra landsortsstäder,

att i teaterbyggnaden icke finnes någon möjlighet att kunna servera teaterpubliken läskedrycker annat än i den restaurang i teaterbyggnaden, vilken restaurang är öppen för allmänheten hela dagen. Förr var det t. ex. i Malmö så, att teaterpubliken kunde gå in direkt från korridorerna till restaurangen i fråga och där erhålla läskedrycker. Men genom den lagstiftning, som infördes för några år sedan och varigenom all utskänkning förbjödes i lokaler med inre förbindelse med teatern, stängdes dörrarna från korridorerna till teaterkaféet och publiken blev i stället, som jag nyss framhöll, hänvisad till att gå ett par steg ut på gatan utanför teaterbyggnaden och sedermera in genom en annan ingång i samma byggnad för att kunna bli serverad de läskedrycker som önskades.

Jag har svårt att tänka mig, att det kan råda någon meningskiljaktighet här i kammaren om, huruvida det kan vara lämpligt att i fortsättningen ha en bestämmelse i vår lagstiftning, varigenom hinder lägges för teaterpubliken att emellan akterna kunna, utan att behöva gå ut på gatan och in genom en annan ingång i samma byggnad, erhålla de läskedrycker, som önskas. Det är icke möjligt numera, att även om i dessa teaterkaféer utskänkning äger rum av punch o. d., teaterpubliken skall kunna erhålla dylika alkoholhaltiga drycker. Ty enligt nu gällande lagstiftning är det förbjudet att erhålla dylika drycker annat än efter måltid, för vilken erlagts ett visst belopp, och det är knappast tänkbart, att publiken under de korta pauserna mellan olika akter skall hinna gå in på restaurangen eller kaféet och först äta för att sedan kunna erhålla t. ex. en kvarts punch. Såvitt jag sett förekommer det aldrig i Stockholm, där det är tillåtet genom att en särskild ingång användes, att publiken under mellanakterna dricker vin o. d. Men att då tvinga publiken, såsom fallet åtminstone är i Malmö, där det som sagt är omöjligt att på annat sätt träffa anordningar för servering av läskedrycker än i teaterkaféet, att oavvisligen, om man önskar ha ett glas sodavatten eller annan läskedryck, i ur och skur, gå ut på torget eller gatan ett par steg för att gå in genom en annan dörr i samma byggnad och i kaféet erhålla ett glas vatten eller dylikt, det kan jag ej tänka, att någon har intresse av.

Denna fråga var uppe i fjol, men då i ett annat sammanhang. Då var det fråga om utskänkning å varitéer, kabareter och danslokaler, men herr Johan Nilsson i Malmö har antagligen på grund av lokala förhållanden i Malmö begränsat sin motion till att gälla utskänkning, då skådespel äger rum. Enligt vad jag erfarit, finnas flera städer, i vilka förhållandena äro likartade med dem i Malmö. Och det uppgives att det är icke minst från de organiserade nykterhetsvännernas sida, som just önskan uttalats om att en dylik motion skulle komma fram vid årets riksdag, varigenom dessa personer icke längre behöfde gå ut på torget eller gatan några steg för att sedermera genom en annan ingång i samma byggnad komma in i teaterkaféet och där erhålla läskedrycker.

Jag hoppas, att kammaren är ense med mig därom, att denna fråga icke är någon nykterhetsfråga utan en ordningsfråga, och

*Om ändring
i förordningen
ang. försäljning
av
rusdrycker.*
(Forts.)

*Om ändring
i förordningen
ang. försälj-
ning av
rusdrycker.*

(Forts.)

att knappast någon kan ha intresse av att i fortsättningen bibehålla anordningar sådana som de, vilka den nuvarande lagen föreskriver, och på den grund, herr talman, tillåter jag mig att yrka bifall till motionen.

Herr O l s s o n i Ramsta: Herr talman, mina herrar! Då nu denna bestämmelse i gällande rusdrycksförordnings 55 § 2 mom., i vilken herr Nilsson i Malmö yrkat ändring, antogs av riksdagen så sent som 1917, och då motion i samma riktning behandlades förra året och då avslogs, så finner jag för min del anledning icke föreligga för riksdagen att nu ändra ståndpunkt ifrån förra året. De särskilda förhållanden, som av herr Röing påvisats i fråga om Malmö stad och som föranlett motionären att yrka denna ändring, höra ju icke härvidlag tillmätas alltför stor betydelse. Om man i Malmö vid teaterföreställningar gått så till väga, att man icke berett teaterpubliken tillfälle att få läskedrycker, kaffe, the och chokolad i lokaler, som äro i förbindelse med skådebanan, så är det en sak för sig, och det finns ju alltid möjligheter att anordna en sådan försäljning av dessa drycker.

Jag kan inte ur nykterhetssynpunkt finna, att man bör gå med på motionen, då ju nästa steg måste bli, att man ifrågasätter att utsträcka medgivandet längre och resonerar som så: varför skola dessa, som besöka cirkus, t. ex. här på Djurgården, icke också få tillfälle att förtära vin och öl under mellanakterna — ty det givs ju mellanakter även på cirkus.

Då jag ur alla synpunkter icke kan finna, att riksdagen har anledning att frångå sin ståndpunkt från förra året, så skall jag, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

*Ang.
införande
av ett större
antal
laga fardagar.*

Härpå upptogs till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av ett större antal laga fardagar.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 76, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Andersson* i Igelboda och *Hagman* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att möjliggöra införandet av ett större antal laga fardagar samt för riksdagen framlägga det förslag, som en dylik utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Engberg*, som yrkat, att utskottet måtte tillstyrka skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte; samt

av herrar *Pettersson* i Södertälje, *Berglund* och *Johanson* i Gäre, vilka hemställt, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning huruvida genom ändring i nu gällande bestämmelser om laga fardagar vid hyresavtal eller på annat sätt en jämnare fördelning av byggnadsverksamheten över hela året skulle kunna åstadkommas, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Ang.
införande
av ett större
antal
laga fardagar.
(Forts.)

Utskottets hemställan upplästes. Därefter yttrade:

Herr *Pettersson* i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Det är ett ofta överklagat missförhållande, att byggnadsverksamheten väsentligen är ett säsongyrke. Den pågår under våren och sommaren och första delen av hösten, och sedan stannar den av. Det finns flera orsaker till detta förhållande, men bland dessa är utan tvivel den omständigheten, att den 1 oktober är i lag fastslagen som flyttningsdag samt också i verkligheten är den flyttningsdag, som mest förekommer. Detta gör, att byggnadsverksamheten har en tendens att koncentrera sig på kvartalet 1 juli—1 oktober för att sedan helt eller delvis upphöra.

Nu ha motionärerna tagit sikte på detta missförhållande och sökt åstadkomma en ändring härutinnan genom att anordna flera laga fardagar än de nuvarande. Jag vill icke förneka, att möjligen något skulle kunna vinnas på den vägen. Men om det blir alltför många fardagar, det större antal t. ex., som motionärerna ifrågasätta, eller en i månaden, så är jag rädd för att man råkar ut för ett annat missförhållande, nämligen det, som utskottsmajoriteten påpekar, att tillgången på lediga bostäder och lägenheter vid varje flyttning blir så ringa, att de hyresgäster, som skola flytta, få sitt val mellan nya lägenheter i allt för hög grad inskränkt.

Men jag menar, att motionärerna i alla fall ha rätt i att de nu gällande bestämmelserna om fardagar i sin mån äro ägnade att förvärra det nuvarande tillståndet, och att motionärerna därför också ha rätt i att en utredning i ämnet behöves. Jag tänker mig då, att utredningen icke uteslutande borde avse frågan om *flera* fardagar, utan även frågan om *andra* fardagar.

Den frågan har varit uppe förut, den var senast på tal 1907, när den nya nyttjanderättslagen diskuterades. Under det ärendets förberedande behandling ingick Stockholms fastighetsägareförening med en framställning till Kungl. Maj:t, vari begärdes åtskilliga ändringar i lagförslaget, och bland de ändringarna var också den, att den 1 juni och den 1 december skulle bliva laga flyttningsdagar i stället för den 1 april och den 1 oktober. Till stöel för framställningen i denna del anförde fastighetsägareföreningen till en början, att det merendels är regnig och ruskig väderlek vid tiden omkring

*Ang.
införande
av ett större
antal
laga fardagar.
(Forts.)*

den 1 oktober, och att det därför icke vore lämpligt, att folk flyttade sitt lösöre den dagen. Vidare anfördes, att det blir mörkt så tidigt på dagen den 1 oktober, att man vid flyttningen icke kan begagna sig av dagsljuset, så länge som vore önskvärt. Även framhölls, att det för husägarna vore synnerligen olämpligt att strax före den 1 oktober vidtaga de genomgripande reparationer i våningarna, som nyinflyttande hyresgäster ofta påkallade. Däremot ställde det sig betydligt bättre för husägarna, om de finge utföra dessa reparationer på sommaren, då många hyresgäster vistades på landet. Ytterligare åberopades, att då inflyttningen i ett nybyggt hus skulle ske den 1 oktober, vore det svårt att lufta ut fukten. Redan vid den tiden klistrar man till fönstren och sätter in innanfönstren, och det blir snart kallt, då folk i allmänhet drar sig för att vädra. Om däremot inflyttningen skedde den 1 juni, ginge det betydligt lättare att genom vädring få ut fukten ur de nya bostäderna. Slutligen anförde fastighetsägareföreningen, att om en lägenhet blir outhyrd den 1 oktober, betyder det, att den får stå outhyrd ett år. Om åter huvudflyttningdagen är den 1 juni, skulle en lägenhet, som då icke blir uthyrd, lättare kunna hyras ut den 1 december, då efterfrågan är större än under tiden den 1 april—1 oktober. Till sist erinrades, att i Finland den 1 juni varit flyttningdag sedan lång tid tillbaka och att allmänheten varit mycket belåten därmed.

Nu anför lagutskottet, att detta spörsmål varit föremål för ingående behandling 1907. Hur var det med den saken? Lagberedningen redogjorde visserligen i sitt betänkande för de förslag, som blivit framställda om inskränkning av antalet flyttningdagar och ändrad förläggning av dessa flyttningdagar. Därefter säger lagberedningen, att den »ansett två allmänna fardagar fortfarande böra finnas, och då icke någon allmännare mening kan sägas påkalla en förändring i fråga om deras förläggning, hava i förslaget såsom fardagar upptagits de nu allmänligen vedertagna eller den 1 april och den 1 oktober». Vid ärendets behandling i departementet förekom icke, såvitt handlingarna utvisa, någon utredning av denna fråga. Icke heller berördes densamma i högsta domstolen, när förslaget behandlades där, ej heller i de motioner, som i frågan väcktes i riksdagen, ej heller i lagutskottets utlåtande.

Såvitt jag kan finna, har frågan således icke undergått någon ingående behandling år 1907. Jag anser därför, att det skäl, som utskottet i det avseendet anför, icke gäller så mycket. Däremot tror jag, att man kan säga, att det inom vida kretsar råder den uppfattningen, att den nuvarande ordningen angående fardagar icke är tillfredsställande utan att, som motionärerna framhålla, denna omständighet rent av är ägnad att förvärra tillståndet. Icke endast bland husägare utan även bland hyresgäster, inte bara bland entreprenörer utan också ibland byggnadsarbetarna finnes ett starkt intresse för att få ändrade bestämmelser i detta avseende.

Därtill kommer, att om en ändring härutinnan skall vidtagas, den nuvarande tidpunkten är mycket lämplig härför, enär hyres-

förhållandena på grund av hyresstegringslagen äro tämligen fastlästa och så få flyttningar förekomma. Skall man genomföra en ändring, kan detta lättare ske nu än eljest.

Jag hade från början tänkt mig, att en utredning av detta spörsmål jämväl skulle kunna omfatta frågan, huruvida det vore möjligt att på andra vägar inskränka byggnadsverksamhetens karaktär av säsongyrke, och därför har jag i den av mig med flera avgivna reservationen hemställt, att utredningen också skulle avse andra sätt att avhjälpa ifrågavarande missförhållande. Nu har emellertid herr talmannen meddelat, att han icke är villig framställa proposition på ett yrkande, som sträcker sig så långt vi tänkt oss, och vi få naturligtvis böja oss för det. Jag vill därför avstå från yrkandet i den delen och inskränker mig till att begära utredning i övriga avseenden. Jag har nämligen den förhoppningen, att om en undersökning härutinnan verkställes, kommer den i alla fall att glida ut över den ram, som här blivit uppdragen.

Jag tillåter mig därför, herr talman, hemställa, att kammaren ville besluta, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida genom ändring i nu gällande bestämmelser om laga fardagar vid hyresavtal en jämnare fördelning av byggnadsverksamheten över hela året må kunna åstadkommas, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Herr Engberg: Som herrarna finna, har jag också till utskottets betänkande antecknat en reservation med yrkande, att utskottet skulle tillstyrka en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte. Då förelåg ännu icke den av lagutskottets ordförande avgivna reservationen. Jag hade icke heller tillfälle att vara närvarande vid utlåtandets justering, men finner, att den reservation, som är avgiven av herr Pettersson i Södertälje med flera, stämmer med de synpunkter, för vilka jag gjort mig till talesman inom utskottet, och jag ber därför, herr talman, att med fränfallande av min egen reservation och med instämmande i de synpunkter, som anförts av den föregående ärade talaren, få yrka bifall till den av herr Pettersson med flera avgivna reservationen med den av honom nu föreslagna ändring.

Herr Hagman: Herr talman! I det komplex av frågor, som innefattas i bostadsproblemet, och i samband med alla de synpunkter, som framställts, hur man på detta område skall kunna åstadkomma förbättring, kan man icke bortse från de arbetsförhållanden, som råda inom byggnadsindustrien, och därför har jag tillåtit mig tillsammans med en annan ledamot av denna kammare väcka en motion om införande av ändring av de laga fardagarnas antal, som enligt min uppfattning skulle komma att få mycket stor betydelse för arbetets jämnare fördelning inom denna industri. Det har i utskottets föreliggande utlåtande bestritts, att en sådan varken skulle vara att förvänta, likaväl som man anført, att för hyresgästernas vidkommande stor olägenhet härigenom skulle uppstå.

Ang.
inforande
av ett större
antal
laga fardagar.
(Forts.)

Ang.
införande
av ett större
antal
laga fardagar.
(Forts.)

Nu är det emellertid så i det praktiska livet, som alla byggnads-sakkunniga måste erkänna, att på grund av bestämmelserna i gällande lag, att fardagar i stad äro den 1 oktober och den 1 april. byggnadsverksamheten kommer att koncentreras omkring dessa båda data. Detta medför, som vi tillåtit oss i motionen påpeka, att arbetet inom denna industri sammantränges på så kort tid som möjligt före dessa tidpunkter, för att man på det sättet skall kunna pressa ner räntor och byggnadskostnader, vilket i sin tur föranleder, att inom byggnadsverksamheten synnerligen osäkra och ojämna arbetsförhållanden bli rådande. Det är yrkesmännens uppfattning, att man skulle åstadkomma ett annat resultat, om man lyckades förändra och utöka de s. k. laga fardagarnas antal. Denna uppfattning föreligger icke endast på arbetarhåll utan även inom arbetsgivarkretsar, och jag har, sedan min motion väcktes, sett att frågan varit föremål för diskussion även bland arbetsgivarna i vårt land. I en tidning för Sveriges målarmästareförening förekommer en artikel i ämnet, vari anföres, att föreningen som medel för en jämnare fördelning av arbetstillgången tänkt sig flyttningsdagens förläggning till den 1 juni. Man utgår sålunda från att genom en förändring av fardagarnas förläggning skulle åstadkommas något resultat i det avseendet. Det säges på ett annat ställe i samma artikel, att det för byggnadsindustriens arbetsgivare och arbetare vore till fördel, om arbetet kunde jämnare fördelas på årets månader. »Därom äro vi alla ense.»

Det kan ju förefalla, som om en sådan obetydlig åtgärd som en förändring i fråga om de laga fardagarnas förläggning icke skulle medföra något vidare fördelaktigt resultat, men sedan många år tillbaka har diskussionen på denna punkt utmynnat däri, att en ändring vore önskvärd. Vi ha med vår motion velat göra ett försök att sätta frågan under debatt och eventuellt få en ändring på detta område till stånd. Då utskottet i sin motivering anför hyresgästernas intressen såsom skäl mot en dylik ändring, måste jag för min del beteckna detta såsom föga bärande, därför att under nuvarande förhållanden, sådan som bostadsmarknaden nu ser ut, det åberopade skälet knappast föreligger; och i mån som man gör gällande omständigheter, som stå i samband med exekutiva förhållanden, kan det invändas, att dessa säkerligen kunna ordnas på ett sådant sätt, att de invändningar utskottet anfört icke behöva ha fog för sig.

Jag måste, såsom frågan nu ligger, då jag alltså har att välja mellan ett bifall till motionen oförändrad eller ett bifall till den av herr Pettersson i Södertälje m. fl. avgivna reservationen, bestämma mig för att yrka bifall till den senare, i hopp om att kunna åstadkomma något resultat förmedelst en utredning om hithörande spörsmål.

Jag tillåter mig sålunda, herr talman, att hemställa om bifall till ifrågavarande reservation, med den ändring, som av herr Pettersson nu har föreslagits.

Herr Hederstierna: Herr talman! Det föreligger uppenbarligen en skillnad mellan å ena sidan motionen och den av utskottets

ärade ordförande liksom av den senaste talaren framställda åsikten. Motionen lägger uteslutande vikt på att få *flera* fardagar, och det är först nu, som tanken börjar dyka upp, att man möjligen skulle kunna hjälpa upp saken genom att *förlägga* de nu förefintliga lagstadgade två fardagarna till andra tider på året, än nu är fallet. Vad utskottet särskilt har riktat sig mot var naturligtvis motionens förslag, att man skulle utöka fardagarnas antal; det är i detta avseende utskottet finner, att man icke med motionens ståndpunkt tillräckligt tillgodoser hyresgästernas intressen. Det har synts utskottet vara alldeles uppenbart, att om man i stället för att som nu ha två fardagar, den 1 april och den 1 oktober, inför fyra eller t. o. m., som motionären tycks ha tänkt sig, ytterligare ett tiotal, uppkomma för en hyresgäst, som måste avflytta, vida större svårigheter, än annars skulle varit fallet. Det blir nämligen mindre antal lägenheter att välja på, emedan fördelningen av desamma sträcker sig kanske över alla årets månader, än under nuvarande förhållanden, då det, såsom t. ex. i Stockholm i vanliga fall, endast finns en fardag, den 1 oktober, eller i varje fall bara två om året, den 1 april och den 1 oktober, vid vilka tider sålunda flyttning sker och möjligheten att välja lägenheter finnes.

Ang.
inforande
av ett större
antal
laga fardagar.
(Forts.)

När utskottets ärade ordförande vill förneka, att ärendet fick en mycket ingående behandling förra gången hithörande frågor behandlades, då jordabalken framlades, är det sant på det sättet, att de nya synpunkter, som framkommit i motionen, då icke alls övervägdes. Man tänkte då bara på hyresvärdars och hyresgästers förhållande till varandra, men att byggnadsarbetarnas arbete borde förläggas under *hela* året, var en synpunkt, som icke alls då var uppe. Jag kan ge motionärerna alldeles rätt uti, att man ur den synpunkten, att byggnadsarbetarna skulle få sitt arbete fördelat på hela året, skulle göra en vinst, om motionärens önskan tillmötesgicks och antalet fardagar förökades. Däremot har jag mycket svårt att förstå, att man skulle kunna vinna detta syfte endast genom att flytta fardagarna från den ena månadsdagen till den andra. Bibehåller man antalet fardagar, vilket tydligen utskottets ordförande vill göra, skall man alltså fortfarande bara ha två stycken, då är det som sagt svårt att inse, att byggnadsarbetarnas intressen på detta sätt skulle i vidare mån bliva tillgodosedda.

Vad som framför allt varit för mig och utskottet avgörande är emellertid, att byggnadsarbetarnas intressen visserligen äro mycket beaktansvärda och att, om man kan tillmötesgå deras önsksningar att få arbetet fördelat över hela året, detta är synnerligen lämpligt och icke bör möta motstånd, men detta får icke ske på bekostnad av andras intressen; och vi ha i utskottet icke kunnat finna, att man kan tillmötesgå dessa önsksningar utan att lädera andras intressen, nämligen framför allt hyresgästernas. Införas flera fardagar, uppstår för hyresgästerna ökad risk att bli uppsagda och nödgas avflytta; och fardagarna inträffa då vida oftare än nu. Hyresgästernas önskan att få bo kvar blir sålunda vida mindre tillfredsställd än för närvarande. Det är detta, som för oss i utskottet utgjort huvudskälet i denna sak,

Ang.
införande
av ett större
antal
laga fardagar.
(Forts.)

och det är därför vi ha ansett, att vi icke kunnat tillstyrka bifall till motionen. Har man att välja mellan å ena sidan de jämförelsevis fåtaliga byggnadsarbetarnas intressen och å andra sidan den stora mängden hyresgästers intressen, få väl de förra vika, och man måste nog framför allt skydda de senare.

Det är som nämnt med hänsyn till dessa synpunkter, som utskottet icke ansett sig kunna förorda bifall till motionen, och jag anhåller därför om bifall till utskottets avstyrkande framställning.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Blott ett par ord! Jag instämmer till fullo med den siste talaren däri, att man inte bör kränka andras intressen för att gagna byggnadsarbetarnas. Det förhåller sig emellertid på det sättet i förevarande fall, att om man gagnar byggnadsarbetarna därigenom, att man bidrager till utsträckande av byggnadsverksamheten under större delen av året, man i själva verket gagnar *både* byggnadsarbetarnas och hyresgästernas intressen. Ty det är just den omständigheten, att byggnadsverksamheten i så väsentlig grad är ett säsongyrke, som medför, att byggnadsarbetarna måste kräva väsentligt högre löneförmåner än annars. Skulle man kunna få byggnadsverksamheten jämnt fördelad på hela året, hade icke byggnadsarbetarna samma anledning att begära förhöjda löner, och detta skulle ovillkorligen komma även hyresgästerna till godo.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Pettersson i Södertälje under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja godkänd. Herr Pettersson i Södertälje begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Pettersson i Södertälje under överläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 95 ja mot 49 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Vid nu skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 18 kap. 16 § strafflagen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 17.

Härpå upptogs till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning om skyldighet för den, som med begagnande av sin ekonomiskt eller socialt överlägsna ställning medvetet tredskas att i rätt tid fullgöra sina förpliktelser, att till den berättigade utgiva ett effektivt skadestånd.

*Ang.
skyldighet för
personer i
ekonomiskt
eller socialt
överlägsen
ställning att i
något fall
utgiva
skadestånd.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 79, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Torgén* anhållit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående lagstiftning om skyldighet för den, som med begagnande av sin ekonomiskt eller socialt överlägsna ställning medvetet tredskades att i rätt tid fullgöra sina förpliktelser, att till den berättigade utgiva ett effektivt skadestånd.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr *Torgén*: Herr talman! Sedan jag läst utskottets utlåtande tycker jag det icke så alldeles utan orsak kan sägas, att utskottet givit stenar i stället för bröd. Vid behandlingen av denna motion har utskottet tydligen fäst sig vid de exempel, jag i densamma anfört såsom motiv för det väckta förslaget. Man skulle kunna finna motsvarande exempel litet varstädes i hela Sveriges land och på många områden inom affärlivet. Om nu utskottet i huvudsak uppehållit sig vid de av mig angivna exemplen, har tydligen dessa exempel icke varit till sin innebörd tillräckligt kända för utskottet för att detsamma skulle få den rätta uppfattningen om vad frågan gäller.

Det har nu för det första anförts, att det skulle uppkomma obillighet att, där det behövdes, åsätta ett effektivt skadestånd, och man åberopar såsom motsvarighet den bestämmelse om obillig ränta, som går under namn av ockerlagen. För min del kan jag inte finna annat, än att lagbestämmelsen ifråga i detta fall borde ha åberopats såsom exempel på vilka möjligheter, som förefinnas, att lagstifta i syfte att tillvarataga den svages rätt emot den starke, och det skulle på så sätt icke vara omöjligt att i denna sak göra något, även om det tillsynes i början är rätt svårt att lagstifta på föreliggande område.

Här talar utskottet sålunda inte om en obillighet å ena sidan, då det gäller viten enligt ockerlagen, utom om en obillighet då det i stort sett gäller samma princip i annan sak. Då det är möjligt att kunna skydda en person för övergrepp, när det gäller att låna penningar, så borde det också vara möjligt att skydda för övergrepp från en ekonomiskt starkare part, då det gäller att i tredska mot lag, till den svagares förfång och egen fördel undanhålla honom hans rätt, såsom jag föreslagit i motionen i fråga. Utskottet anser i alla fall, att redan med nu gällande lagstiftning finns någon möjlighet till skydd. Där-

*Ang.
skyldighet för
personer i
ekonomiskt
eller socialt
överbärande
ställning att i
visst fall
utgiva
skadestånd.
(Forts.)*

med har ju också ett erkännande givits åt att skydd behöves; men vilket skydd föreslår utskottet eller ställer i utsikt? Jo, det ställer i utsikt snabbare och mera effektiva åtgärder från rättssynpunkt. Det är ju glädjande, att lagutskottet anser en dylik åtgärd behöfelig och ställer en sådan i utsikt. Men för min del får jag säga, att även om vi ägde ett betydligt snabbare rättsväsen, än vi för närvarande ha, så skulle det i detta fall litet eller intet hjälpa. Saken är nämligen den, att exempelvis ett bolag icke vill fullgöra ett avtal, och avtalet skulle vara muntligt eller slutet genom att sätta en stämpel på t. ex. det inköpta virket eller ock slutet genom kontrakt med fullständiga föreskrifter och bestämmelser angående betalningsterminer o. d., och bolaget sedan tredskas och icke vill fullgöra denna betalning, kan icke ett rättsväsen, som i snabbhet och effektivitet går vida över det nuvarande, avhjälpa de olägenheter, denna tredska medför. Ty man får i alla fall utgå ifrån att i närvarande stund ända till fyra år åtgå, innan den, mot vilken en orätt begås, kan komma till sin lagliga rätt.

Jag ber herrarna betänka, vad jag i det här laget närmast har velat undvika. Jo, det är rättgång. Hur lätt, tro herrarna, det är för en svag och kanske mycket fattig person att stämma ett mycket rikt och kraftigt bolag, som har bestämmningsrätten inom bygden nästan på alla håll och på alla områden? Tro ni det är möjligt för en arrendator att stämma sitt eget bolag för att utfå sin rätt? Jag frågar lagutskottet, om det tror, att det finnes någon möjlighet alls därtill, även om arrendatorn har den allra klaraste rätt gentemot bolaget? Om han eventuellt får gå och vänta 6, 7, ja, 9 månader på likvid, så gör han detta långt hellre, än han stämmer för att enligt lag utfå sin rätt. En stämningståtgärd från hans sida skulle vara liktydig med vräkning vid första lämpliga tillfälle, och det saknas icke möjlighet för en vräkning, när man vill söka efter en sådan möjlighet.

Det är ju rent av otänkbart, att någon skulle vilja tillgripa eller kunna tillgripa en sådan rättslig åtgärd, som lagutskottet här så kallt hänvisar på, och som det hoppas kunna föra till en snar lösning för att på det sättet nå vad jag i min motioen åsyftat.

Jag ber att få påpeka en annan sak, och det är, att utskottet vill göra gällande, att denna rätt skall icke behöva trädas för nära, ty det finnes ju möjlighet att lägga beslag och taga i mät, således att forda det valuta erlägges för den vara, som lämnats. Ja, det är ju gott och väl att lägga beslag och taga i mät, men om såsom vid islossningen kan inträffa, allt timret brakar löst och helt hastigt far med vårfloden, då går det väl icke så lätt att lägga beslag. Ett annat sätt är, att den köpande parten, den som tredskas att fullgöra ett avtal, kan draga ett svart streck över denna min fördel genom att nedsätta penningar, motsvarande sitt köp eller sin skuld, och då har bolaget utan vidare gjort en kapitalplacering till förmån för sig självt, men icke för mig. Jag får mina 6 procents ränta på pengarna från stämningdagen, när jag tvingats att stämma, viljet jag tänkt att slippa. Jag får kanske själv betala 8, ja t. o. m. 8 ½ procent på de pengar, jag behöver låna. Sålunda förlorar jag under alla förhållanden, och bolaget gör en vinst.

*Ang-
skyldighet för
personer i
ekonomiskt
eller socialt
övertägsen
ställning att i
visst fall
utgiva
skadestånd.*

(Forts.)

Det gör en vinst först och främst på de få, som våga använda sig av stämning, och sedan tar det hela vinsten på dem, som inte våga eller kunna använda sig av stämmingsmetoden. Att härvidlag vinsten icke är så liten, kan man förstå, då det kan röra sig om en mångfald miljoner och tiden kan sträcka sig kanske till 9 månader. Och vi skola komma ihåg, att denna räntevinst, som bolaget sålunda gör, till huvudsaklig del består i det arbete, som arrendatorer och timmerkörare få utföra. Man skulle således kunna säga, att dessa arrendatorer och timmerdrivare icke få betalt för den arbetsprestation, som de fullgöra, och bolagen draga räntevinst å för dem utfört arbete, delvis förskottre- rade penningar och av dem köpt och mottagen valuta.

Det går sålunda icke att säga, att frågan kan lösas genom kvarstad eller utmätning; det blir icke alls någon rättvisa på det sättet. Det talas om en möjlighet att man skulle kunna förkorta den här ifrå- gavarande tidsutdräkten. Man talar fortfarande om möjligheten att använda sig av stämning och laga åtgärder, vilket är för mig det svåraste i detta fall. Man talar om att man icke skall behöva gå längre än till hovrätten, om tvisteföremålets värde icke uppgår till 1,500 kronor, som utgöra gränsen i det fallet. Ja, visserligen, men i regel är det så, att den summan överskrides, och följaktligen blir sista instans Kungl. Maj:t.

Jag kan i det sammanhanget icke uraktlåta att omnämna en sak, som kanske mer än annat vållar svårigheter, när det är fråga om att göra sin rätt gällande mot bolagen, särskilt i den trakt, jag tänker på, och jag skulle kunna våga säga i Norrland i allmänhet. Det är just det operonliga, som består däri att en bolagets tjänsteman har att svara inför styrelsen och bolagsstämman för varje sin handling. Använder han nu den åtgärden att icke göra upp något, förrän utslag fal- lit i högsta instans, då är naturligtvis tjänstemannen såsom enskild person i bolagets tjänst fullt fri från något som helst personligt an- svar. Det är en regel att gå till högsta instans med varje sak och att låta varje sak avgöras som tvist inför domstol. I det fallet drar ock- så den svagaste parten i regel det kortaste sträet. Och med kännedom om denna regel, som bolagen använda sig av, har i de av mig omnäm- nda fallen sällan praktiserats, att man använder sig av de starka åtgärder, som återstår, nämligen stämmingsåtgärder. Däremot skulle en sådan åtgärd, som jag föreslår, med all säkerhet vara till fördel för båda parterna, sålunda även till förmån för bolagen. Då man är med- veten om att man ålägges fyradubbel betalning, låt oss kalla det för böter eller skadestånd, för vad man av ren tredska uraktlåter att fullgöra, så innebär detta dock ett så pass stort ekonomiskt ansvar eller risk, att man nog i regel därefter kommer att tillämpa hållandet av avtal. Det skulle icke heller behöva drabba en svagare part, ty en oför- måga att fullgöra avtalet bestyrkes i händelse av rättegång, men denna oförmåga kommer icke till synes annat än efter rättegång och dom. Man befrias sålunda härigenom från att fullgöra avtalet längre, än ens förmåga sträcker sig, så att i det fallet skulle man icke hellre ha ett förvänta någon orättvisa.

Ang.
skyldighet för
personer i
ekonomiskt
eller socialt
överlägsen
ställning att i
miss fall
utgiva
skadestånd.
(Forts.)

Jag har i detta fall påpekat ett par lagar, nämligen lagen om ocker den 14 juni 1901 och lagen om avtal m. m. den 11 juni 1915, av vilka särskilt den senare kan i många stycken vara tillämplig, och även våra kristidsförordningar ha visat hän på möjligheten att lösa en sådan fråga som denna. Jag vill säga eder, mina herrar, att denna fråga är av så pass stor vikt däruppe, att den säkerligen icke kan slås ihjäl med att lagutskottet i år hänvisar till att vi ha allmänna svenska domstolar, dit sådana mål kunna instämmas och där man kan få sin rätt, och att man, om man tycker det går för smått där, ju alltid kan hoppas, att lagskipningen blir litet snabbare framdeles.

Jag har i motionen påpekat en sak, som vi däruppe väl känna till, men som lagutskottet icke alls berör, och det är, att även om man begagnar sig av stämmingsvägen för att få ut sin rätt, kan det mycket väl hända, att personen i fråga såsom arrendator gör sig omöjlig och blir bortkörd från arrendet och att han såsom enskild skogsägare mången gång, i väntan på sin rättmätiga ersättning för vad han utfört i arbete eller levererat i varor, går förlustig sin övriga egendom. Det finnes en möjlighet, säger naturligtvis lagutskottets ordförande, nämligen att borgenären mot borgen lyfter den summa, som gäldenären nedsatt för undvikande av utmätning; och på sådant sätt skulle borgenären undgå svårigheterna av utebliven betalning. Härigenom skulle jag alltså bli slagen på fingrarna. Men, bäste ordförande i lagutskottet, det går icke till på det sättet. Dels har den fattige icke någon möjlighet att ställa borgen, och dels finnes det en annan möjlighet, nämligen att den fordran han har, redan är utmätt. Hans fordringsägare ha icke tid att vänta tills hans fordran utfaller från bolaget, men under tiden går den, som skulle ha ut sin fordran för att rädda sin egen ekonomi, sin undergång till mötes. Det är icke i enstaka fall dylikt inträffar; jag känner många personer, som bara genom en sådan utveckling av lagstiftningen, som jag här föreslagit, skulle kunnat räddas. Det händer icke så sällan, att den, som förpantat sin fordran och den hos vilken jag har fordran, men som tredskas att fullgöra sin betalningsskyldighet, äro sammansvurna om åtgärderna för att bringa mig på fall. Under sådana förhållanden förstå herrarna, att det icke kan råda annat än hat mot ett bolagsvälde, som tager sig sådana former.

Jag förstår mycket väl, att det icke finnes någon möjlighet för mig att få ett bifall till min motion eller ens så pass mycket gehör, att jag har fog att yrka votering å detsamma, då ju här synes råda en sådan stark oförståelse och motvilja för att göra någonting. Jag skall emellertid, i förhoppning att till ett annat år någon kan finna frågan värdig att tagas upp, be att få yrka bifall till min motion.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Det vare långt ifrån mig att vilja förneka, att motionären kan peka på, att mäktiga bolag i många fall burit sig illa åt mot timmerkarlar och skogsägare. Det har icke heller varit utskottets mening att förneka, att sådana fall inträffat, och att de kunna ha varit nog så upprörande.

Utskottet har däremot till en början velat säga, att den av motionären påtalade långsamheten och osäkerheten i vår rättskipning är ett missförhållande, under vilket även andra samhällsklasser lida än de, för vilka han gjort sig till talemän. Det är önskvärt för alla, vilka ingått avtal med en person, som tredsкас att fullgöra sina förpliktelser att ha tillgång till snabbt och kraftigt verkande rättsmedel för att få sin rätt.

Utskottet har vidare velat säga, att det medel, som motionären pekat på, icke kan användas eller rekommenderas. Det duger icke. Motionären säger följande: »Den enda effektiva utvägen synes vara att föreskriva en skyldighet för den, som med begagnande av ekonomiskt eller socialt överlägsen ställning medvetet tredsкас att i rätt tid fullgöra sina förpliktelser att till den berättigade utgiva ett effektivt skadestånd (med exempelvis 4 gånger det belopp som han tredsکats att i rätt tid erlägga).»

Det är utan tvivel en uppriktig välmening, som dikterat detta motionärens förslag, men därmed är ingalunda sagt, att förslaget skulle vara »den enda effektiva utväg», som står en part till buds, när han har att göra med en tredsکande kontrahent. Utskottet har i sådant avseende pekat på, att redan vår nu gällande lag för närvarande erbjuder åtskilliga medel att komma till rätta med en tredsکande medkontrahent, som icke vill uppfylla sina åtaganden. Utskottet vill emellertid därutöver framhålla att det hjälpmedel, som motionären härutinnan rekommenderar, icke kan komma ifråga, redan av det skälet, att det absolut strider mot en hos oss antagen grundsats, som innebär, att ett vite icke får utdömas, om det är uppenbart obilligt. Det kan mycket väl hända, att om ett sådant vite som motionären påyrkar, i många fall skulle ställa sig uppenbart obilligt. Ja, jag är för min del övertygad om att så skulle kunna ske. Men icke ens mot bolagen får man vara obillig.

Motionären säger — och han har rätt däri — att rättsutvecklingen går därhän, att man försöker att alltmera skydda de svaga, och att man även sökt skydda dem mot obilliga avtalsbestämmelser. Man har kunnat göra detta utan att kränka vad motionären kallar »den stränga formalismens bud». Jag vill säga, att man har kunnat göra det utan att kränka den verkliga rättvisans bud, utan att kränka en grundsats, som jag anser vara högre än den stränga formalismens, nämligen allas likhet inför lagen. Man har just genom detta skydd sökt åstadkomma en verklig likhet inför lagen, och man har också utan att kränka den grundsatsen helt nyligen här i landet gått till att lämna fattiga rättssökande ytterligare en särskild förmån genom lagen om fri rättshjälp, varigenom de kunna få fri rättegång och fri exekution av sina lagligen godkända rättsanspråk. Samtidigt anslog riksdagen medel för inrättande av rätts-hjälpskontor i länen. När den sista anordningen verkligen kommer att bli allmänt bekant och landstingen få klart för sig, vilken hjälp de kunna lämna åt fattiga parter genom att anordna rättshjälpskontor, då tror jag, man i ännu högre grad har befordrat den sva-

*Ang.
skyldighet för
personer i
ekonomiskt
eller socialt
överlägsen
ställning att i
visst fall
utgiva
skadestånd.*

(Forts.)

Ang.
skyldighet för
personer i
ekonomiskt
eller socialt
överlägsen
ställning att i
viss fall
utgiva
skadestånd.
(Forts.)

gares möjlighet att komma till sin rätt i kampen mot den ekonomiskt starkare.

Men om man för att skydda den svage skulle slå in på den väg, motionären anvisat, då kommer man snart i betänklig strid med den högre grundsatsen om allas likhet inför lagen, och det är något, som jag tror att man bör akta sig för.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr T o r g é n: Herr talman! Denna omtalda nya princip i vår lagstiftning tyckes ha varit rätt så svår att smälta för dem, som sysslat länge med lagstiftning. Den nya principen går ju dock ut över dem, som icke fullgöra sina skyldigheter, och den behöver icke drabba andra. Det behöver icke bli någon sammanblandning med den, som får sig ådömt ett vite för brott emot lagens föreskrifter, ty de två sakerna äro vitt skilda. Enligt svensk lag har han förut icke alls haft någon ersättningskyldighet för vad han felat i detta avseende, än mindre har han kunnat ådömas något vite. Det ber jag att få fästa herr ordförandens i lagutskottet uppmärksamhet på, och det är i det fallet, som detta skulle innebära en ny princip, men det strider icke alls mot principen om allas likhet inför lagen, rent principiellt betraktad.

Det tycks vara lika lönlöst att försöka få in en ny princip i vår lagstiftning som att försöka få en enda liten bokstav ändrad i vår svenska lag. Den är icke alltid till för att kunna förstås av andra än lagkarlar, och vi ha icke fått vänja oss vid att den skall vara något skydd för oss.

Det talades om möjligheten att få ersättning för kostnaderna och om medellöshet styrkes nedsättning av processkostnaderna. Det har jag icke begärt, ty det är tydligt, att den, som har möjlighet att sälja för något eller några tusentals kronor eller kan arbeta in lika mycket, han kan ju kosta på sig några kronor för att taga ut stämning eller skaffa sig biträde. Att först göras medellös och sen förödmjukas att styrka det, för att få en sin lagliga rätt är väl lagenligt men hårt. Det har därför icke någon betydelse. Vad som har betydelse, det är svårigheterna för att få sin rätt och de risker, man löper, då man försöker att göra den gällande emot en person, för vilken Sveriges land icke stadgar någon skyldighet, än mindre något straff för att han tredskas att fullgöra sin skyldighet mot andra.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18.

Ang.
viss ändring i
lagen om av-
betalningsköp.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om avbetalningsköp: och begärdes ordet därvid av motionären

Herr Torgén: som yttrade: Herr talman! Det skulle se alltför underligt ut, om jag icke som motionär i detta fall sade ett par ord. Det såge nästan ut, som om jag skulle ha motionerat om något, som redan är gällande svensk rätt, och som riksdagsman bör jag naturligtvis anse det som en given skyldighet för mig, att ha reda på sådant.

*Ang.
viss ändring i
lagen om av-
betalningsköp.
(Forts.)*

Nu är det emellertid förhållandet, att i det praktiska rättslivet har det icke tillämpats en sådan tolkning, som lagutskottet givit åt denna paragraf. Det har tolkats så, att det har varit med gränsskillnad på 3,000 kronor vid avbetalningsköp, till förfång för den, som legat under, och till fördel för den, som varit den starkare. Då ansåg jag, att det borde vara möjligt, att genom en ändring av lagparagrafen ifråga få ett förtydligande, sådant, att dylika felaktiga tolkningar icke längre skulle bli möjliga. Efter lagutskottets tolkning, som givetvis får anses vara alldeles tillfyllestgörande för vad jag tänkt, för så vitt man nämligen får utgå ifrån att en domare, efter att ha läst detta utlåtande, icke kan tolka det på andra sätt, får jag anse, att jag icke endast fått bifall till mitt förslag om en skrivelse utan bifall till själva sakfrågan i motionen. Jag borde ju således vara mer än belåten.

Emellertid finnes det i lagen en icke oviktig otydlighet beträffande frågan, när hyresavtalen skola anses som avbetalningsköp. Dit hänföres nämligen enligt § 1, 1 stycket icke blott köpeavtal med äganderättsförbehåll utan även sådana, som slutas med det villkor, att säljaren skall äga rätt att återtaga godset om köparen åsidosätter, vad honom åligger. Avbetalningsköp i lagens mening omfattar således öven köpeavtal, där äganderätten övergår till köparen omedelbart efter det, att avtalet träffats och saken överlämnats till honom.

Beträffande hyresavtalen är det emellertid icke i lagen angivet, till vilkendera av dessa båda kategorier, dessa hyresavtal skola hänföras. Stadgandet lämnar därför i den delen en icke oviktig otydlighet och även om det är så, som lagutskottet tolkat det, anser jag ändå, att det skulle varit förmånligare, om man fått ett förtydligande i den riktningen, att misstolkning icke behövde riskeras. Men, som jag nyss sade, sedan nu denna lagutskottets tolkning finnes att påvisa, får jag, herr talman, avstå från att göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 19.

Slutligen föredrogos vart efter annat:

första lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående omarbetning i visst syfte av strafflagens bestämmelser rörande ämbetsmännens rättsliga ställning och företrädesrättigheter; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 mars 1917 om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri m. m.;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 30 april 1918 om fastställande av högsta pris å vissa varor under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.; och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 19 juni 1917 med vissa bestämmelser mot oskäligen pris under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 20.

Interpellation.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr H a g e, som anförde: Herr talman! I trontalet vid innevarande riksdags öppnande omnämndes bland andra frågor, som skulle bli va föremål för behandling av den nu samlade riksdagen, spörsmålet om reformering av den proportionella valmetoden. Uttalandet i trontalet i denna fråga — vilket uttalande lydde: »Utredning pågår om förbättring av det proportionella valsättet, och hoppas jag kunna föreslå eder åtminstone vissa åtgärder i detta syfte» — var av den art, att man lätt föranleddes till det antagandet, att regeringen med sin deklaration avsåg att giva tillkänna, att den tänkte till innevarande riksdags prövning framlägga ett provisoriskt förslag, som skulle kunna taga bort åtminstone de mest iögonträdande orättvisorna i den nu gällande proportionella valmetodens verkningar, att gynna de stora partierna på de mindres bekostnad.

Man hade all anledning antaga, att regeringen skulle finna det synnerligen angeläget, att *fortast möjligt* framlägga ett förslag i denna punkt, efter som 1918 års riksdag på grund av motioner av herr Adelswärd och mig starkt betonats, att det måste anses synnerligen önskvärt att en sådan reform åstadkoms. Riksdagens uttalande gick därvidlag i den riktningen, att densamma även ifrågasatte, om ej för uppnående av målet den åtgärden kunde tillgripas i första hand, att göra länen i allmänhet till valkretsar.

Det borde vara en hederssak för den nu sittande regeringen, att fortast möjligt framlägga ett förslag, gående i ungefärligen denna riktning. Den nuvarande regeringen vilar nämligen på tvenne partier, av vilka det ena i synnerligen hög grad genom den nuvarande proportionella valmetodens ofullkomlighet är överrepresenterat i riksdagen på andra partiets bekostnad. Det borde därför vara en honnörssak för regeringen, att fortast möjligt framlägga ett förslag till rättande av detta

missförhållande, så att ej ens skuggan av en sådan misstanke kan komma över regeringen att den, med hänsyn till den nuvarande valmetodens för regeringsblocket favoriserande beskaffenhet, medverkar till dess fortbestånd längre än vad som är alldeles ofrånkomligt. *Interpellation.*
(Forts.)

Det torde kunna påstås, att ett sådant förslag som det nu av mig antydda, d. v. s. att i första hand åstadkomma en ändring i vallagen och riksdagsordningen, varigenom länen bleve valkretsar — i ett eller annat fall kunde dock något större län uppdelas i två valkretsar — lätt och hastigt skulle kunna utarbetas och framläggas för riksdagen. Sedermera kunde naturligtvis utarbetas ett förslag, som ersatte denna provisoriska anordning och som resulterade i en ännu bättre utformad metod för åstadkommande av en proportionell valmetod. Med en sådan anordning kunde måhända redan vid ett eventuellt riksdagsmannaval år 1921 eller kanske tidigare resp. partier erhålla den större rättvisa i sin representation, som länsvalkretssystemets tillgripande måste medföra.

Nu har emellertid i dagarna meddelats, att det förslag, som kan förväntas vid denna riksdag med avseende på den proportionella valmetodens reformering, endast komme att bestå uti en reform för förebyggande av masskassering av valsedlar. Ett sådant meddelande — som väl är föranlett av det förhållandet, att utredningskommittén tills vidare lagt åt sidan det större problemet om valkretsindelningens reformering — föranleder lätt till det antagandet, att regeringen har mycket litet intresse för åstadkommandet av rättvisa i riksdagsrepresentationen för de mindre partigrupperingarna. En sådan reformtaktik på detta område — som för övrigt tagit sig uttryck uti att regeringen vid granskningen av den tillsatta kommitténs arbete inkallat endast den riksdagsrepresentant, som vid behandlingen av frågan i riksdagen 1918 syntes mest ovillig att medverka till åstadkommande av en verkligt proportionell valmetod — kan knappast resultera i annat än att man skjuter undan till flera år framåt den tidpunkt, då riksdagsmannavalen kunna ske efter en valmetod, som giver åt varje parti ungefärligen det antal representanter, som partiet är berättigat till med hänsyn till det samlade antalet röster, avgivet på partiets kandidater i hela landet. Konstaterandet av detta förhållande måste väcka mycken otillfredsställelse från de mindre partiernas sida, där man kunnat iakttaga, att den nuvarande valmetoden giver ett av de mindre partierna i andra kammaren en representation, som är 40 % mindre än vad den med hänsyn till sin samlade röststyrka skulle hava rätt till.

Den tidpunkt, då detta missförhållande kan ändras, undanskjutes alltså, som nu sagts, på ett sätt, som man måste reagera mot. Så vitt jag kunnat finna, innebär åstadkommande av en valmetod med länsvalkretsar eller anordnande av valen efter andra principer icke blott nödvändighet att ändra vallagen utan även riksdagsordningen, vadan frågan ej kan bringas till sin lösning vid en riksdag. Under sådana förhållanden ser det ut, som om valen efter det nya systemet ej skulle kunna äga rum förrän tidigast år 1924, kanske till och med 1928.

Säkerligen kan dock regeringen, om den vill, forcera frågan så,

Interpellation. att denna tidpunkt ryckes närmare. Säkerligen kan regeringen till innevarande års riksdag framlägga förslag till en provisorisk ändring i vallagen, helt och hållet eller i huvudsak grundad på länsvalkretsindelningsprinciper, samt samtidigt för innevarande års riksdag framlägga de förslag till grundlagsändringar, som kunde vara behöfliga. Skulle så ske, kunde antagligen riksdagsmannavalen till andra kammaren ske efter en rättvisare proportionell valmetod redan vid de val, som äga rum näst efter nu instundande val.

Med hänvisning härtill vill jag härmed utbedja mig andra kammarens tillstånd, att få till statsrådet och chefen för justitiedepartementet rikta följande frågor:

1) Anser ej herr statsrådet, att det är en brådskande angelägenhet, att en sådan proportionell valmetod tillskapas, att valen till riksdagens andra kammare fortast möjligt kunna ske på sådant sätt, att resp. partier så långt, det är möjligt, erhålla den representation, vartill varje parti är berättigat med hänsyn till det samlade antalet röster, avgivna å partiets kandidater i hela landet?

2) Om herr statsrådet anser, att detta intresse är sådant, att det fortast bör tillgodoses, vill då herr statsrådet medverka till att vid innevarande års riksdag framläggas sådana förslag till ändringar i vallagen m. m. — eventuellt av provisorisk art — som kunna resultera i att valen till riksdagens andra kammare fortast möjligt kunna ske på sådant sätt, att resp. partier bliva representerade i nämnda kammare, så långt möjligt är i proportion till sin röststyrka?

Ifrågavarande anhållan bifölls.

§ 21.

Avgåvos följande motioner nämligen av:

herr *Vennerström m. fl.*, nr 323, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 90, angående Sveriges anslutning till nationernas förbund;

herr *Vennerström*, nr 324, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning huru folkomröstningsinstitutet verkat i främmande länder m. m.;

herrar *Engberg* och *Eriksson* i Grängesberg, nr 325, om ändrad lydelse av § 26 regeringsformen m. m.;

herr *Fast m. fl.*, nr 326, om ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen; samt

herr *Hage*:

nr 327, om ändrad lydelse av §§ 72 och 75 riksdagsordningen; och

nr 328, om ändrad lydelse av §§ 14 och 15 riksdagsordningen.

Dessa motioner bordlades.

§ 22.

Till bordläggning anmäldes:

riksdagens revisorers berättelse om den år 1919 av dem verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1918;

statsutskottets utlåtande, nr 6, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd med erläggande av ränta å annuitet å statslån för järnvägsanläggning mellan Gånghester och Ulricehamn;

nr 7, angående utbetalning av förskott i avräkning å tillfälligt arvodestillägg åt tjänstemän och vaktbetjänte hos riksdagens kamrar och utskott; samt

nr 8, angående arvodet för upprättande av register över riksdagsstrycket vid 1919 års urtima riksdag;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i visst syfte rörande s. k. socken- eller distriktsmagasinsfonder;

nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utfärdande av instruktion med angivet innehåll för domänstyrelsen;

nr 18, i anledning av väckt motion angående revision i visst syfte av gällande författningar rörande häradsallmänningar och andra genom kronans försorg tillkomna allmänningsskogar;

nr 19, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i lagen om enskilda vägar på landet;

nr 20, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av förslag till en på vissa angivna grunder byggd ny lagstiftning rörande vård av enskildes skogar samt om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om en lag om uthålligt skogsbruk beträffande enskilda skogar; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa med anledning av färdigställandet av dubbelspåret Rönninge—Ström för statens järnvägar obehövligen markområden; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckta motioner, dels om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inrättande av nya provinsialläkardistrikt utöver de av 1916 års

provinsiälläkarekommitté föreslagna m. m., dels om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om vissa extra provinsiälläkaretjänsters överförande till ordinarie provinsiälläkaretjänster.

§ 23.

Justerades protokollsutdrag.

§ 24.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Jönsson</i> i Boa	under 4 dagar fr. o. m. d. 23 febr.,
» <i>Björklund</i>	» 5 » » » 24 »
» <i>Olsson</i> i See	» 6 » » » 24 »
» <i>Persson</i> i Fritorp	» 4 » » » 23 »
» <i>Lantz</i>	» 6 » » » 23 »
» <i>Akesson</i>	» 8 » » » 23 »
» <i>Åkerlund</i>	» 4 » » » 24 »
» <i>Anderson</i> i Linköping	» 4 » » » 23 »
» <i>Johanson</i> i Rimforsa	» 2 » » » 24 »
» <i>Bengtsson</i> i Kullen	» 8 » » » 23 »
» <i>Hedvall</i>	» 7 » » » 22 »
» <i>Bärg</i>	» den 23 febr. och
» <i>Hansson</i> i Rättvik	» 6 dagar fr. o. m. d. 22 febr.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,32 e. m.

In fidem
Per Cronvall.